

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

ΓΕΝΗΘΗΤΩ ΦΩΣ

Ο ΜΑΛΛΙΑΡΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ Β. ΑΥΛΗΣ Α. ΡΑΦΤΑΝΗ
1920

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

ΓΕΝΗΘΗΤΩ ΦΩΣ

Ο ΜΑΛΛΙΑΡΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ Β. ΑΥΛΗΣ Α. ΡΑΦΤΑΝΗ

1920

18609

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

1991

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁφθαλμοφανῆς παράβασις τοῦ νόμου.

Ὅτε κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1917 μετὰ τὴν ἐκ Θεσσαλονίκης ἐπάνοδον καὶ ἐγκατάστασιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτικῆς μερίδος τῶν Φιλελευθέρων ἤρχισαν καὶ νόμοι περὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως νὰ ψηφίζωνται καὶ νέαι θέσεις νὰ ιδρύωνται καὶ μεγάλαι ὑποσχέσεις νὰ παρέχωνται ὑπὲρ τῆς λειτουργίας τῶν δημοτικῶν σχολείων, πάντες ὅσοι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν παρηκολούθουν τοὺς ὑπὲρ ἀνορθώσεως τῶν σχολείων τούτων ἀγῶνας καὶ τῶν πολιτευομένων καὶ τῶν παιδαγωγῶν καὶ τῶν διδασκάλων ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην, ἐπειδὴ ἤλπισαν ὅτι τέλος θὰ εὐτυχίσωμεν ν' ἀποκτήσωμεν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἀξίαν μὲν τοῦ μεγάλου παρελθόντος τῆς Ἑλλάδος, ἀνάλογον δὲ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων καὶ ἐπομένως κατάλληλον νὰ διαπλάσῃ τοὺς Ἕλληνας τῆς αὔριου.

Ἀλλὰ τὴν χαρὰν ταύτην ἔσπευσαν ταχέως νὰ ἐλαττώσουν δισταγμοὶ καὶ ἀμφιβολίαι τινές. Πρῶτον ὅτι ἐν τῷ νόμῳ ἐλέγετο *«τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία ὀφείλουσι νὰ εἴνε γεγραμμένα εἰς τὴν ΚΟΙΝΗΝ ΛΑΛΟΥΜΕΝΗΝ (ΔΗΜΟΤΙΚΗΝ) γλῶσσαν ἀπηλλαγμένην παντὸς ἀρχαϊσμοῦ καὶ ἰδιωτισμοῦ»*, ἠπορεῖτο δὲ τίνα σκοπὸν εἶχε τὸ ἐν παρενθέσει *δημοτικῇ*. Ἡ *κοινὴ λαλουμένη* εἰς οὐδένα ἀπολύτως δῆμον τῆς Ἑλλάδος ἀνήκει, δὲν εἶναι συνέχεια μόνης τῆς *μητροδικαίου ἢ προφορικῆς παραδόσεως*, ἀλλὰ τοῦναντίον μείγμα ταύτης, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μεταδιδομένης κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας, καὶ τῆς διὰ τῶν σχολείων, τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Τύπου, τῶν βιβλίων, τῆς διοικήσεως κλπ. κλπ. ἐλθούσης εἰς χρῆσιν *λογίας παραδόσεως*· εἶναι ἄρα *μεικτὴ*

ἢ κατὰ τὸν κ. Ψυχάρην **μισή γλῶσσα**, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ταυτίζεται μὲ τὴν ἄκρατον τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων καὶ νὰ λέγεται **δημοτική**, ἀλλὰ μᾶλλον **ἀστική, πολιτική**. Τὰ πράγματα ταῦτα εἶναι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐξητασμένα καὶ ἐξηκριβωμένα παρ' ἡμῖν (πρβλ. Ἀπαντήσεως πρὸς τὸν Κρουμβάχερ σ. 556 καὶ Ἀθηνᾶς τόμ. Ε' σ. 216—217 καὶ Κ' σελ. 39—40), καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἐπ' ἐσχάτων ἀναλαβὼν νὰ συνηγορήσῃ ἐν τῷ «Ἐθνει» ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας τελουμένων γλωσσικῶν τολμημάτων ὡμολόγησεν ὅτι ἡ **κοινὴ λαλουμένη** εἶναι ὅλως διάφορος τῆς **δημοτικῆς** (τὴν μὲν κατατάσσει ὡς τρίτην, τὴν δὲ ὡς πέμπτην), καθὼς καὶ ὅτι οἱ κ. κ. ἐπόπται μεταχειρίζονται τὴν δημοτικὴν, καὶ μάλιστα ἰδίαν αὐτῶν δημοτικὴν, **τὴν δημοτικὴν τῶν**, συνιστᾷ δὲ μόνον νὰ ἐξετάσωμεν ἂν ἡ δημοτικὴ τῶν αὐτῶν εἶναι καλὴ ἢ κακὴ, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἀπλοῦ καὶ ἀθύφου τινὸς γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ καὶ οὐχὶ περὶ τῆς γλώσσης τῶν βιβλίων, δι' ὧν θὰ διαπλάσωμεν τὴν νέαν γενεὰν τῆς Ἑλλάδος. Τὴν διαφορὰν ἄρα τῆς κοινῆς λαλουμένης, τῆς ἀστικῆς γλώσσης, ἀπὸ τῆς δημοτικῆς ἐπιστάμενοι πολλοὶ ἠπόρουν μὲν καὶ ἡρώτων, διατί παρὰ τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς ἐτέθη ἐν παρενθέσει τὸ «δημοτικὴ» ὡς ἰσοδύναμον καὶ ἐρμήνευμα δῆθεν τοῦ «κοινὴ λαλουμένη», ἐφοβοῦντο δὲ μήπως τὸ δῆθεν ἐρμήνευμα τοῦτο ληφθῇ ὡς τὸ ἀληθὲς γράμμα τοῦ νόμου καὶ οὕτως ἐπιτευχθῇ παράβασις, ἵνα μὴ εἰπῶ καταστρατήγησις αὐτοῦ. Τοῦτο δέ, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη, καὶ ἀληθῶς συνέβη, ὅπως ὡμολόγησε καὶ ὁ ἐν τῷ «Ἐθνει» συνήγορος τῶν κ. κ. ἐποπτῶν.

Ἄλλο αἷτιον ἀνησυχιῶν καὶ δισταγμῶν ἦτο ἡ ἐκλογὴ τῶν προσώπων, τὰ ὅποια ἐκλήθησαν νὰ ἐφαρμόσουν τὴν ἐκπαιδευτικὴν μεταρρυθμίσιν ταύτην. Τὰ θεωρητικῶς προκηρυχθέντα κατὰ τὴν ἐκ τῆς Γερμανίας ἐπάνοδον τοῦ ἐτέρου τῶν κ. κ. ἀνωτέρων ἐποπτῶν, ἡ δρᾶσις αὐτοῦ ἔπειτα ἐν Βόλφ ἡ διαίρεσάσα τὴν ἐκεῖ κοινωνίαν καὶ καταλήξασα εἰς τὴν ἐν Ναυπλίῳ πολύκροτον δίκην, ἡ παράδοξος μανία τοῦ ἄλλου νὰ συλλέγῃ καὶ πάσῃ δυνάμει ὑποστηρίξῃ τὰς ξένας λέξεις, τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα δημοσιεύματα αὐτῶν εἰς τὸ «**Δελτίο**» τοῦ Ὀμίλου, τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὁμολογίαν «δὲν εὖ νοεῖ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ», ἡ ἐν Σμύρῃ πολιτεία τοῦ κ. Γενικοῦ Γραμματέως, ταῦτα πάντα δὲν ἐφαί-

νοντο εἰς πολλοὺς αἷσια σημεῖα προκειμένου περὶ καταλλήλου καὶ ἐπωφελοῦς μεταρρυθμίσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως. Προσήκουσαν ἐκκλησιαστικὴν μεταρρυθμίσιν δὲν θὰ διεξήγον βέβαια ἐπιτυχῶς ὁπαδοὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τοῦ διαμαρτυρομένου Καλαποθάκη. Ἀλλά, παρὰ πάντα ταῦτα, ὑπῆρχεν ἀμυδρά τις ἐλπίς ὅτι ἀναλαμβάνοντες μὲν τὸ μέγα τοῦτο ἔργον, ἔχοντες δὲ ὑπ' ὄψιν αὐτόν τε τὸν νόμον, διαρρήδην ἀπαγορεύοντα «τοὺς ἀρχαῖσμοὺς καὶ τοὺς ἰδιωτισμοὺς», καὶ τὰς ἐν τῇ Βουλῇ ἐπανεὶλημμένας δηλώσεις καὶ ἄλλων καὶ αὐτοῦ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, καὶ τέλος ἐνθυμούμενοι ὅτι οὐδὲν ἔβλαψε τοσοῦτον τὴν ἐξέλιξιν τῆς γλώσσης πρὸς τὴν ἐπιθυμητὴν ἀπλοποίησιν, οὐδὲν παρήγαγε τοσαύτας ἀντεγκλήσεις καὶ τοσαύτην σύγχυσιν ὅσον αἱ ὑπερβολαὶ, ὁ Ψυχαρισμὸς ἢ μαλλιαρισμὸς, ὅτι δὲ καιρὸς εἶναι τώρα πλέον, μάλιστα μετὰ τὴν ὁλοσχερῇ σχεδὸν ἔλλειψιν τῶν ἀρχαῖζόντων, νὰ παύσῃ πᾶς λόγος περὶ τοῦ ὀχληροῦ καταστάντος γλωσσικοῦ ζητήματος, ὑπῆρχε, λέγω, ἀμυδρά ἐλπίς, ὅτι θὰ διεξήγον τὸ ἀνατεθὲν αὐτοῖς ἔργον μετὰ πολλῆς περισκέψεως, ὥστε καὶ τοῦτο νὰ εὐωδοῦτο καὶ αὐτοὶ νὰ ἀπέβαινον χρήσιμοι εἰς τὴν παιδείαν καὶ τὴν πατρίδα.

Δυστυχῶς αἱ ἐλπίδες αὗται δὲν ἐπραγματοποιήθησαν, διότι καὶ κατὰ προφανῇ παράβασιν τοῦ νόμου εἰσήγαγον ἀντὶ τῆς κοινῆς λαλουμένης τὴν *ιδιότευκτον* αὐτῶν δημοτικὴν, καὶ διότι πάσῃ δυνάμει καταπολεμοῦν τὴν ἐπίσημον ἡμῶν γλῶσσαν, τὴν καθαρεύουσαν, ὅπως θὰ ἴδωμεν ἐφεξῆς.

Πόλεμος κατὰ τῆς ἐπίσημον γλώσσης.

Εἶπον ὅτι πολεμεῖται ἡ ἐπίσημος ἡμῶν γλῶσσα, ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι, ἂν καὶ ὁ νόμος ρητῶς ὀρίζει ὅτι «εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων διδάσκεται καὶ ἡ καθαρεύουσα ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν κοινὴν λαλουμένην», ἐν τούτοις δὲν θὰ διδαχθῇ. Τοῦτο ἴσως φανῇ παράδοξον εἰς τινας, ἀλλ' εἶναι ἀληθέστατον καὶ θὰ πεισθῇ ἕκαστος περὶ τούτου, ὅταν λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἐπόμενα.

Οἱ κ. κ. ἀνώτεροι ἐπόπται συντάσσοντες ἢ γλωσσικῶς μεταρρυθμίζοντες τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία, κινοῦσι πάντα λίθον, ἵνα καὶ τὴν διδασκομένην εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις, τὴν δημοτικὴν λεγομένην καταστήσουν ὅσον ἔνεστι διαφορωτάτην

τῆς ἐπισήμου γλώσσης, ἀποκαλοῦσι *δασκαλισμοὺς* (ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος τῶν στοιχείων ὅσα ἐκ τῆς λογίας παραδόσεως εἰσῆλθον εἰς τὴν ὁμιλουμένην ὡς δασκαλισμῶν, ἀνήκει εἰς τὸν συγγραφέα τῆς ἱστορίας τῆς Ρωμοσύνης. Τοῦτον δὲ μεταχειρίζονται καὶ οἱ συντάκται τοῦ Δελτίου εἰς ἔνδειξιν περιφρονήσεως καὶ καταδίκης αὐτῶν. Ὁ Krumbacher ὠνόμασεν ὁμοίως πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τὰ στοιχεῖα ταῦτα *ράκη*, «περιεβλήθη πᾶν ὅ,τι ζῇ ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ δι' ἀρχαίων ρακῶν» ἐν Προβλήματι σ. 60) τὰ στοιχεῖα τῆς κοινῆς λαλουμένης ὅσα ἐκ τῆς λογίας παραδόσεως εἰσῆλθον εἰς αὐτήν, ἔστω καὶ ἂν ταῦτα κατέστησαν ἀναπόσπαστα καὶ ἀναγκαιότατα εἰς τὸν λόγον τῶν μορφωμένων, ἐν μέρει δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἀμορφώτων Ἑλλήνων, καὶ προφητεύοντες εὗχονται τὴν ἐξαφάνισιν αὐτῶν λέγοντες ὅτι «ὅσα στοιχεῖα τῆς λογίας παραδόσεως λέγονται σήμερον εἶνε δασκαλισμοί, ἐξαιρέσεις καὶ σὺν τῷ χρόνῳ πιθανῶς θὰ κανονισθοῦν σύμφωνα μὲ τὰ δημοτικά...». Πρὸς δὲ ἀγωνίζονται πάσῃ δυνάμει νὰ πείσουν τοὺς ἀπείρους τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης ἡμῶν δημοδιδασκάλους καὶ ἐπιθεωρητὰς περὶ τῆς ἀσχημίας, τῆς σχολαστικότητος καὶ μυρίων ἄλλων κακιῶν τῆς καθαρευούσης, ἔστω καὶ τῆς ἀπλουστάτης μορφῆς αὐτῆς, ὅποια λ. γ. ἡ γλῶσσα τοῦ κ. Κονδυλάκη, ὥστε πάντως δὲν θὰ διδάξουν αὐτήν. Ἡ τίς δύναται νὰ διδάξῃ καὶ μάλιστα καρποφόρως ὅ,τι νομίζει σχολαστικὸν καὶ γελοῖον ;

Ὀλίγα παραδείγματα θὰ δεῖξωσιν εἰς ὅλους τὰ συμβαίνοντα.

Οὕτως ὁ κ. ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων Ἀθηνῶν καὶ μέλος τῆς συντακτικῆς τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἐπιτροπῆς ἐξαπέστειλε πρὸς τοὺς διδασκάλους τῆς περιφερείας τοῦ παράνομον, ἥτοι ἐπ' οὐδενὸς στηριζομένην νόμου, ἐγκύκλιον, ἐν ἧ ἀναφέρονται θρεῖναι ἐπιπλήξεις, διότι, ὡς λέγει, ἐν τινι σχολείῳ παρὰ τὰς συστάσεις του, μεταχειρίζονται πλείστας ὅσας λέξεις καὶ τύπους τῆς καθαρευούσης, οἷον γήλοφος, ὄρος, πρόποδες, ὑπώρεια, πεδιάς, λιμὴν λέγεται μέρος τοῦ κόλπου, τρία ἐπὶ τέσσαρα..., συνιστᾷ δὲ ἵνα «καὶ διηγούμενοι εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν τριῶν κατωτέρων τάξεων καὶ διδάσκοντες αὐτοὺς οἷονδῆποτε ἄλλο ἐκτὸς τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος μεταχειρίσθε τὸ λεξιλόγιον καὶ τὸ τυπικὸν τῆς δημοτικῆς

γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε γραμμένα τὰ ἀναγνωστικά τῶν τάξεων τούτων. Ἐπειδὴ δέ, ἑξακολουθεῖ, κατὰ τὴν διατύπωσιν ἰδίᾳ τῶν κανόνων καὶ τῶν ὁρισμῶν δὲν εἶναι εὐκόλον εἰς τὸν καθένα σας νὰ διατυπώνῃ αὐτοὺς αὐτοσχεδιάζων κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος εἰς τὴν δημοτικὴν, διὰ τοῦτο συνιστῶ εἰς ὑμᾶς, ἔχοντες τοῦτο πρὸ ὀφθαλμῶν, νὰ πράττειτε τοῦτο κατὰ τὴν καὶ οἶκον παρασκευὴν σας.»

Ὡς ἕκαστος βλέπει, ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς ἀτυχεῖς διδασκάλους νὰ ὁμιλοῦν πρὸς τοὺς μαθητὰς τῶν, ὅπως ὁμιλοῦν πρὸς ὅλον τὸν κόσμον τὴν κοινὴν λαλουμένην, διατάσσονται δὲ νὰ μεταχειρίζονται τὴν δημοτικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁμολογεῖται φανερὰ ὅτι ἐγράφησαν τὰ ἀναγνωστικά βιβλία, (ἴδε ἀνωτέρω) καὶ νὰ παρασκευάζουν καὶ διατυπώνουν κατ' οἶκον τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν εἰς τὴν δημοτικὴν λεγομένην τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων.

Ἄλλος διδάσκαλος, διευθυντὴς δημοτικοῦ σχολείου ἐν Ἀθήναις, θέλων νὰ δείξῃ πόσον μεγάλα εἶναι αἱ ἁμαρτίαι τῆς καθαρευούσης, διηγεῖται ὅτι διδάσκαλός τις εἶχε διδάξει ἐν τῇ Δ' τάξει τὴν παραβολὴν τοῦ Ἀσώτου, ἀλλ' οἱ μαθηταί, λέγει, οὕτω παρενόησαν τὰ λεγθέντα ὥστε διὰ τοῦτο «καὶ ἔσφαξαν τὸν μόσχον τὸν κηπευτόν», ἔλεγεν ὁ ἕνας, Ἀπολλὸς ἦτο δ' ἂν νὰ εὐρεθῇ, ἔλεγεν ὁ ἄλλος, καὶ τοῦ ἔδωκε δακτύλιον διὰ νὰ ἐνδυθῇ, ἔλεγεν ὁ τρίτος. Ἀλλ' ἐρωτᾶται : εἶναι ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐλαττώματα τῆς καθαρευούσης ; Καὶ τί παίει ἡ γλῶσσα, ἂν ὁ διδάσκαλος ἦτο τοσοῦτον ἄθλιος, ὥστε ἀφινεν ἀνερμηνεύτους τὰς λέξεις καὶ φράσεις τοῦ Εὐαγγελίου ; Ἐπειτα δὲν ὀρίζει αὐτὸς οὗτος ὁ νόμος ὅτι εἰς τὴν Ε' τάξιν θὰ ἀναγινώσκειται ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ; Καὶ τί θὰ συμβῇ τότε, ἂν ὁ διδάσκαλος τῆς Ε' εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸν τῆς Δ' περὶ οὗ ὁ λόγος ;

Ὁ αὐτὸς διδάσκαλος διηγεῖται ὅτι οἱ μαθηταί τοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον ἔχει ὑπ' ὄψιν, ἔλεγον, ὅτι «ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος μὲ τὸ Βελισάριο ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ὅτι ὁ Βουλγαροκτόνος ἔζησε ἐδῶ καὶ ἑκατὸ χρόνια». Δὲν ἤξευρομεν εἰς τίνα γλῶσσαν ἐδίδαξε τὴν ἱστορίαν ὁ διδάσκαλος, ἀλλ' ὁ μεμφόμενος ταῦτα φαίνεται φρονῶν ὅτι, ἂν τὰ ἐδίδασκεν εἰς τὴν δημοτικὴν, ὁ μαθητὴς θὰ ἐνεθυμεῖτο ταῦτα ἀκριβέστατα. Ὅμοίως λέγει ὁ αὐτὸς ὅτι διδάσκαλός τις, ἐν πανηγυ-

ρικῷ λόγῳ, ἤρχισε λέγων. « Ἀὕτη ἡ μεγάλη καὶ κλητὴ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ » καὶ ἐτελείωσε μὲ τὸ ἐλεύσεται ἡμαρ καὶ μὲ τὸ ὁρεσί-
βιοι τιτανομάχοι τοῦ 21, ὥστε τὰ παιδιὰ περιέμεναν ἀνυπόμο-
να νὰ ἔλθῃ τὸ τέλος τοῦ λόγου ». Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐρωτῶ : εἶναι
ταῦτα ἁμαρτήματα τῆς ἐπισήμου ἡμῶν γλώσσης, ἢ τοῦ ἀνοή-
του ρήτορος, ὅστις παρέφραζε τὸ γνωστὸν τροπάριον τῆς
Ἀναστάσεως ; Τίς φρόνιμος ἄνθρωπος λέγει σήμερον καὶ μά-
λιστα ἐνώπιον παιδίων τοιαῦτα ;

Ὁ κ. Μανώλης Τριανταφυλλίδης, θέλων νὰ πείσῃ ὅτι ἡ
ἀποκοπὴ φθόγγων ἐκ τῶν ἐν χρήσει λέξεων δὲν εἶναι κακόν,
παρέβαλε τὰ ἀπαράβλητα καὶ ἐδίδαξε τοὺς ἐπιθεωρητὰς ὅτι
ὅπως ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις τὸ δ τὸ ἐν τέλει τῶν οὐδε-
τέρων **ἄλλοδ**, τὸ δ κλπ. παρελείφθη, ἀλλὰ δι' αὐτὸ δὲν ἐφθά-
ρη ἡ γλῶσσα, οὕτω δὲν διαφθείρεται καὶ ἂν παραλειφθῇ τὸ
τελικὸν **ν** εἰς τὸ ἀλφαβητάριο, τὸ Δελτίο κττ. Δὲν αἰσθάνεται
δέ, ὡς φαίνεται, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ φθορᾶς τῆς γλώσσης,
οὐδὲ ὅτι παραβάλλει πράγματα παντάπασιν ἀπαράβλητα, ἥτοι
φαινόμενα καὶ παθήματα προῖστορικῶν χρόνων, ὅτε ἡ γλῶσσα
δὲν εἶχε χρησιμεύσει εἰς συγγραφὴν φιλολογικῶν ἔργων καὶ
ἔσπερεῖτο γραπτῷ παρελθόντος καὶ κύρους, πρὸς φαινόμενα
καὶ παθήματα γενόμενα, ἀφοῦ ἡ γλῶσσα ἐγράφη, παρεδόθη
ἐν τοσοῦτοις δοκίμοις γλωσσικοῖς μνημείοις, ἐκανονίσθη γραμ-
ματικῶς καὶ προσέλαβεν ἐθνικὴν σημασίαν. Ὡ γλωσσολογία,
γλωσσολογία, πόσα ἄτοπα διαπράττονται ἐν τῷ ὀνόματί σου!

Ὁ κ. Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας
παρέβαλεν ἐνώπιον τῶν διδασκάλων ἐν Πειραιεὶ τὴν χρῆσιν
τῆς γραφομένης ὑφ' ἡμῶν σήμερον γλώσσης πρὸς τὴν χρῆσιν
τῆς Λατινικῆς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ.
Ἀλλ' ὅτι οἱ μεταχειριζόμενοι τότε τὴν Λατινικὴν παρελάμβανον
μὲν ἅπαν τὸ τυπικὸν αὐτῆς, καίτοι σχεδὸν ὅλως ἀπηρεχαι-
ωμένον, ἐνῷ παρ' ἡμῖν πλείστον μὲν μέρος τοῦ τυπικοῦ σφίζε-
ται καὶ εἶναι κοινὸν εἰς τε τὴν νέαν καὶ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν,
ἄλλο δὲ εἶναι παντελῶς νέον (ἔχω γράψῃ, θὰ γράφω, θὰ γρά-
ψω), ἄλλο δὲ τοῦ ἀρχαίου εἶναι ἀχρηστον ἡμῖν σήμερον, καὶ
ὅτι τὰ μὲν Λατινικὰ ἐνόουν τότε μόνον οἱ πεπαιδευμένοι, τὴν
δὲ γραφομένην ἡμῶν γλῶσσαν καὶ μόνην ταύτην ἀναγινώ-
σκουν καὶ νοοῦν καὶ οἱ ὀψοκομισταὶ καὶ οἱ ἀμάξηλάται, ὅτι

ταύτης χρῆσις καὶ μόνῃς ταύτης γίνεται ἐν παντὶ συλλόγῳ ἢ συναθροίσει, οἷον ἐν συλλαλητηρίοις περὶ ἐκλογῶν, περὶ σταφίδος κλπ., ὅτι ταύτην μεταχειρίζονται καὶ οἱ ἔμποροι καὶ οἱ ὁπωσδήποτε ἐγγράμματοι εἰς τὴν ἐπιστολογραφίαν(*), ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃν καὶ ἐλέγχθησαν πρὸ πολλοῦ, ἀγνοεῖ ὡς φαίνεται ὁ κ. Γενικὸς Γραμματεὺς. Ἄλλ' ἂν ἡ ἄγνοια δύναται νὰ τύχῃ συγγνώμης, ἡ τόλμη ὅμως, μετὰ τῆς ὁποίας ἀπὸ τῆς ἐπισήμου θέσεως αὐτοῦ ἀναλαμβάνει νὰ διδάξῃ τὰ πλημμελῆ ταῦτα ἀνθρώπους ἀμαθεστέρους περὶ τὴν ἱστορίαν καὶ γλώσσαν καὶ οὕτω πλανᾷ αὐτούς, τοῦτο κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ συγχωρηθῇ αὐτῷ (πρβλ. Ἀπαντήσεως πρὸς Κρ. σελ. 336 καὶ Ἀθηνᾶς Κ'. σ. 51—2).

Καὶ ἐν Πειραιεὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους καὶ πρὸς τοὺς ἐπιθεωρητὰς ἐν Ἀθήναις ἐδόθη ὑπὸ τῶν κ. κ. ἐποπτῶν πρὸς μελέτην καὶ ἀνάλυσιν βιβλίον κατὰ πάντα τρόπον διασῦρον τὴν γλώσσαν ἡμῶν συνταχθὲν ὑπὸ Γιαννίδου (Ὁ Γιαννίδης οὗτος εἶναι ὁ γνωστὸς μαριώδης πολέμιος τῆς γλώσσης ἡμῶν Σταματιάδης. Οὗτος, ὅτε ἐξεδόθη τὸ βιβλίον τοῦ Κρουμβάχερ, ἔγραφεν ὅτι «ὁ Κρ. γνωρίζει τὴν ψυχὴν μας, τὸ γλωσσικὸν μας αἶσθημα (καίτοι ἐκεῖνος ὁμολογεῖ διαρρήδην ὅτι δὲν τὸ εἶχεν), ὅτι δὲν ἡμπορεῖ νὰ βρῇ κανεὶς ἓνα παραπάτημα σ' ὅλο τὸ βιβλίον (καὶ ἦτο τὸ δυστυχισμένον ὅλο ὀλισθήματα καὶ παραπάτηματα)». Καὶ ἔκαμαν τοῦτο ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ μάθουν οἱ διδασκαλοὶ καὶ οἱ ἐπιθεωρηταὶ τὰ κατὰ τῆς ἐπισήμου γλώσσης ἡμῶν ἐν αὐτῷ δικαίως καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἀδίκως λεγόμενα, καὶ ὡς ἀνεπιστήμονες καὶ δὴ παντελῶς ἄπειροι τῆς ἀληθοῦς θέσεως τοῦ ζητήματος ἀσπασθῶσιν αὐτά. (Πόσον θαυμάζουν καὶ συνιστοῦν τὸ ἄθλιον τοῦτο βιβλίον οἱ κ. κ. ἐπόπται, νοεῖται καὶ ἐκ τούτου ὅτι ἐκφράζουν τὴν εὐχὴν νὰ μετεφράζετο εἰς τὴν καθαρεύουσαν ἵνα, ὡς λέγουν, ἀναγνωσθῇ ὑπὸ πολλῶν. Δὲν βλέπουν δὲ ὅτι διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν ταύτης καταδικάζουν οἱ ἴδιοι τὴν λεγομένην δημοτικὴν τῶν ὡς ἄλλοτριάν τοῦ Ἑθνους ἡμῶν καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἀναγινωσκο-

(*) Φίλος μεγαλέμπορος ἐκ Πειραιῶς ἔλεγε πρὸ ἡμερῶν, ὅτι πολὺ θὰ ἐπιθύμει νὰ ἰδῇ πῶς θὰ ἠδύναντο οἱ τὴν δημοτικὴν εἰσηγούμενοι νὰ διεξαγάγουν ἐμπορικὴν ἀλληλογραφίαν ἔστω καὶ ἐλαχίστην εἰς τὴν νεότευκτον δημοτικὴν τῶν Ἑταλάνιζε δὲ τοὺς οὕτω παιδευμένους Ἑλληνόπαιδας, οἵτινες θὰ εἶναι ἐν τῷ μέλλοντι ἀνίκανοι νὰ γράφουν ἔστω καὶ μίαν ἐπιστολήν.

μένην). Διότι ἂν μὴ ἐδούλευον εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ψυχαραισμού, ἂν μὴ ἦσαν πολέμιοι τῆς ἐπισήμου γλώσσης ἡμῶν, ὥφειλον τοῦναντίον νὰ ἀποτρέψουν παντὶ τρόπῳ τοὺς διδασκάλους καὶ ἐπιθεωρητὰς ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ, ἀφοῦ τοῦτο συνιστᾷ ἀκριβῶς τὰ ἐναντία τοῦ νόμου. Διατείνεται δηλ. ἐν σελ. 207 ὅτι « βέβαια ἡ πρώτη ἢ χοντρὴ ἀντίληψη τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος εἶνε νὰ γράφουμε ὅπως μιλοῦμε. Μὰ γλήγορα διακρίνει κανεὶς πρῶτο ἓνα πελώριον φαῦλο κύκλο ποῦ κρύβει μέσα της ». Λοιπὸν ὁ νόμος ὁρίζει τὴν κοινὴν λαλουμένην, ὁ κ. Βενιζέλος λέγει γλώσσαν τοῦ μέλλοντος τὴν γλώσσαν τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων, ὁ Κοραῆς συνιστᾷ τὴν γλώσσαν τῶν καλῶς ἀνατεθροσμένων, ὁ δὲ κ. Γιαννίδης διατείνεται ὅτι ἡ ἀξίωσις αὕτη εἶναι « χοντρὴ ἀντίληψη » καὶ ὅμως οἱ κ κ ἐπόπται καὶ ὁ Γεν. Γραμματεὺς τὸ βιβλίον τοῦτο τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα πάντων διδάσκον συνιστοῦν εἰς τοὺς ὑφισταμένους αὐτῶν πρὸς μελέτην καί, νοεῖται οἰκοθεν, πρὸς ἀποδοχὴν τῶν ἀτοπιῶν αὐτοῦ. Καὶ ἔχουν δίκαιον, ἀφοῦ περὶ τοῦ βιβλίου τούτου ἐλέχθη ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν ἐπιθεωρητῶν, ὅτι δὲν πείθει μόνον, ἀλλὰ καὶ φανατίζει (Ἐκπαιδευτ. Ἑρευνητῇ 157) βρίου σ. 8), τοῦτ' ἔστιν ἀκριβῶς τοῦτο τὸ ὅποῖον ἐπιδιώκεται ὑπὸ τῶν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ. Ἰνα δὲ νοηθῇ μέχρι τίνος βαθμοῦ χωρεῖ ἡ μανία τοῦ κ. Γιαννίδου, φέρω τὸ ἐξῆς παράδειγμα. Καθὼς βλέπω ἐν τῷ Ἐκπαιδευτ. Ἑρευνητῇ, ὁ Γιαννίδης διδάσκει ὅτι οἱ μὲν Γάλλοι παραλαμβάντες ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς τὴν λέξιν σφαῖρα ἔκλιναν la sphère de la sphère οὐχὶ de la sphères, ἡμεῖς δὲ τὴν λέξιν βρούση ἐκλίναμεν ἢ βρούσις τῆς βρούσεως. Ὡστε, κατὰ τὸν κ. Γιαννίδην, ἡ λέξις βρούσις καὶ πᾶσα ἡ λογία παράδοσις τῆς γλώσσης ἡμῶν εἶναι δι' ἡμᾶς τοσοῦτον ξένη ὅσον διὰ τοὺς Γάλλους ἡ λέξις σφαῖρα. Ἐπίσης ἐκ τῶν τοῦ κ. ἐπόπτου ὁμιλιῶν συνάγεται ὅτι ἡ γραφομένη ἡμῶν γλώσσα εἶναι πατροπαράδοτος, ὁ δὲ Γιαννίδης ἀρνείται λέγων ὅτι αὕτη δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν παράδοσιν, δὲν εἶναι πατροπαράδοτος. Καὶ ὅμως τὸ βιβλίον τοῦτο συνεστάθη εἰς τοὺς κ. ἐπιθεωρητὰς.

Ἀλλὰ μήπως προχθὲς ἀκόμη δὲν ἐκαυχῆθη ὁ κ. Γενικὸς Γραμματεὺς ἐν τῷ « Νουμᾷ » τὰ κομπᾶ ταῦτα : « Ἐγὼ ὑπονόμεινσα τὰ θεμέλια τῆς καθαρεύουσας. Ἐβαλα τὴ Δημοτικὴν στίς ἔξη τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου. Ἡ ἐπιτυχία εἶνε ἀνώ-

τερη ἀπὸ τὶς προσδοκίαις μου. Τὰ παιδιὰ σήμερὰ μαθαίνοντας τὴ Δημοτικὴν, μόνον τοὺς θὰ σιγαθοῦν τὴν καθαρεύουσα, ἐὰν ὑποχρεωτικὰ τὴν συναντήσουνε στὸ γυμνάσιο... πρὶν ἐφαρμόσω τὸ σύστημά μου οἱ δημοτικιστὲς δημοδιδάσκαλοι ἦσαν δέκα πρὸς ἑκατό. Σήμερα μέσα σὲ τόσο λίγο σχετικὸ καιρὸ δέκα πρὸς ἑκατό εἶνε ἀντιδραστικοί. Ὑστερα ἀπὸ πέντε χρόνια εἰμαι παραβέβαιος πὼς τὸ ζήτημα θὰ ἔχῃ ὠριμάσει τόσο, ὥστε ὁ διάδοχός μου θὰ μπορέσῃ νὰ μπάσῃ τὴ Δημοτικὴν καὶ στὸ γυμνάσιο». (Καθὰ βραδύτερον ἔμαθον, ὁ κ. Γεν. Γραμματεὺς ἀπέσυρε διὰ νεωτέρας ἐν τῷ Νομῷ δηλώσεως τὴν λέξιν **ὑπονόμεισα**, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ πρᾶγμα, οἶον ὅτι τὰ παιδιὰ θὰ σιγαθοῦν τὴν καθαρεύουσα, ὅτι ἡ δημοτικὴ θὰ μῆτῃ καὶ στὰ Γυμνάσια, ὅτι τὰ ἐννέα δέκατα τῶν διδασκάλων δι' αὐτὸν ἔγιναν δημοτικιστὲς κλπ.).

Κατόπιν αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν τῶν κ. κ. ἀνωτέρων ἐποπτῶν καὶ τοῦ κ. Γεν. Γραμματέως ὑπάρχει τις τοσοῦτον ἀφελὴς ὥστε νὰ πιστεῦῃ ὅτι ἡ καθαρεύουσα θὰ διδαχθῇ ὅπως-δήποτε εἰς τὴν Ε' καὶ ΣΤ' τάξιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου; Δὲν πιστεῶ. Ὁ νόμος θὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ὡς πρὸς τὴν καθαρεύουσαν ὅπως ἐφηρμόσθη καὶ ὡς πρὸς τὴν κοινὴν λαλουμένην. Οἱ παραβάντες ἀπαξ τὸν νόμον δὲν θὰ διστάσουν βέβαια νὰ ἐπαναλάβουν αὐτὸ καὶ πάλιν.

Καὶ δὲν ἀρκοῦνται εἰς τὴν κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον διὰ λόγων καὶ παροτρύνσεων καταπολέμησιν τῆς ἐπισήμου γλώσσης, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων ἀγωνίζονται νὰ καταστήσουν αὐτὴν ὡς εἶπομεν ὅσον ἔνεστι διαφορωτάτην τοῦ συνήθους λόγου καὶ ἀλλοτριάν τῆς καθαρευούσης. Τοῦτο θὰ καταστῇ σαφὲς διὰ τῶν ἀκολούθων. Πειθόμενοι εἰς τὰ ἀντεθνικὰ διδάγματα τοῦ Κρουμβάξερ, λέγοντος ὅτι «ἡ ὀρθὴ ἀρχὴ εὐρέθη, ἡ τελικὴ ἀπόσπασις ἀπὸ τῆς ἀρχαίας καὶ Βυζαντιακῆς παραδόσεως». Καὶ «μηδεὶς δισταγμὸς προκειμένου περὶ τύπων ἢ λέξεων, αἵτινες ἀντιβαίνουν εἰς τοὺς νόμους τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λέξεων τῆς ἀρχαίας ἢ αἵτινες σχηματίζονται διὰ ξένων καταλήξεων ἢ εἶναι ξέναι ἢ λέγονται ὑπὸ τοῦ κατωτάτου ὅχλου...», ἐχώρησαν εἰς τὸ ἔργον ἀκολούθως πρὸς τὰ διδάγματα ταῦτα, ἐντεῦθεν α') καὶ τὰς λέξεις καὶ τοὺς τύπους τῆς κοινῆς λαλουμένης γλώσσης ἡμῶν ἀγωνίζονται πάσῃ δυνάμει νὰ καταστήσωσι κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν, καὶ τὰ

λοιπὰ ὅσον ἔνεστι διαφόρους ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου μέν, συνήθους δὲ ἡμῖν σήμερον τύπου αὐτῶν καὶ οὕτως ἀποσπάσουν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ ἡμᾶς παντελῶς ἀπὸ τῆς ἀρχαίας καὶ Βυζαντιακῆς παραδόσεως συμφώνως πρὸς τὴν ὀρθὴν (!) ἀρχὴν τοῦ Κρουμβάχερ. Καὶ β'.) καὶ ξένας λέξεις καὶ ξένας καταλήξεις καὶ λέξεις τοῦ κατωτάτου ὄγλου, ἥτοι χυδαίων ἐννοιῶν δηλωτικὰς, παραλαμβάνουν εἰς τὰ ἀναγνωστικά, ἥτοι εἰς τὰ βιβλία ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καὶ πρῶτα καὶ πάντες οἱ Ἑλληνόπαιδες θὰ λάβουν εἰς χεῖρας.

Παράβαλε πρῶτον τὰ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης ὀρθογραφικῶς ἀλλοιούμενα, τραχιά, λοτόμος ἀντὶ τραχέα, ὑλοτόμος· τότε γραπτέον καὶ λισμός καὶ λιστική θεωρία καὶ λιστής, ἵνα πάντα «κανονιστοῦν σύμφωνα μὲ τὴ δημοτικὴν». Ἄλλ' ἂν τις ἀγνοῇ τὰς λέξεις ταύτας, εἰς ποῖον λεξικὸν θὰ ἀναζητήσῃ αὐτάς; καὶ λέγει τις τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων ποτὲ ταῦτα οὕτως; ἢ δὲν προκαλοῦν εἰς πάντας γλωσσολογικὴν παραδοξοφάνειαν (μαλλιαρισμὸν), ὁπόθεν ρητῶς ἀπέτρεπεν ἡ ὀρθοφροσύνη τοῦ κ. προέδρου τῆς Κυβερνήσεως; Ὅμοιως γράφουν πρόσθεσε (ὃ καὶ ὡς προστακτικὴ δύναται νὰ ἐκληφθῇ), λέγαμε, φέραμε κλπ. ἀναύξητα καὶ ἄνευ τελικοῦ ν, ἀδερφός, ἀδερφή, ἦρθε κλπ., διότι, ὡς λέγουσιν, «ὁ κοινὸς γραμματικὸς τύπος τῆς γλώσσης ταύτης ἔχει βρεθεῖ», καὶ ὁ τύπος οὗτος ἀπαιτεῖ, ὡς φαίνεται, (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑπ' ἐμοῦ τεθεῖσαν ἐν τῇ Ἀπαντήσει ἀρχὴν⁽¹⁾) νὰ μὴ ὁμοιάζουν ταῦτα μήτε πρὸς τοὺς τύπους τῆς κοινῆς λαλουμένης ὑπὸ τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων μήτε πρὸς τοὺς τῆς ἐπισήμου γλώσσης, ἀλλ' ὅσον τὸ δυνατόν πλείστον νὰ ἐπιδιώκεται ἡ ἀπόστασις καὶ διαφορὰ ἀπ' ἀλλήλων. Οὐδεὶς βεβαίως, ἂν μὴ εἶναι προκατελημμένος μαλλιαρός, θὰ εὖρη δυσεκφώνητον τὸ ὑλοτόμος (πρβλ. ἡγούμενος), τὸ ἀδελφός, ἀδελφή, τὸ τραχέα (πρβλ. ὠραία) ἢ τὸ ἐλέγαμεν, ἐτρέχαμεν, ἐφεύγαμεν, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ταῦτα οὕτω μετ' αὐξήσεως καὶ τοῦ τελικοῦ ν λέγονται ἐν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ τῷ καθ' ἡμέραν ἡμῶν λόγῳ καὶ ἐν πλείστοις χώραις

(¹) Ἐὰν δύο λέξεις, δύο τύποι, δύο συντάξεις κλπ. λέγωνται ἐν ταῖς εἰρημέναις συναναστροφαῖς ἐκ παραλλήλου καὶ μήτε ἡ ἐτέρα ὅχι ἀρχαϊσμοῦ, μήτε ἡ ἄλλη χυδαϊσμοῦ, τότε θὰ προτιμῶμεν τὴν συνδέουσαν ἡμᾶς πρὸς τὴν λογίαν παράδοσιν... τοῦτο θὰ κάμνωμεν καὶ διότι τὰ στοιχεῖα ταῦτα συνδέουσιν ἡμᾶς οὐ μόνον πρὸς τὴν ἀρχαιότητα καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους μᾶλλον ἢ τὰ ποικίλα νεωτερικά. Ἀπαντήσεως σ. 764.

τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὐδεμίαν δὲ ἀπόχρωσιν σχολαστικότητος προσδίδουσιν εἰς τὸν λόγον. Διὰ τοῦτο ἐκβάλλονται ὑπὸ τῶν ἡλλοιωμένων ; πάντως ἵνα ἀπομακρυνθῶμεν ὅσον ἔνεστι πλεῖστον ἀπὸ τῆς ἀρχαίας καὶ Βυζαντιακῆς παραδόσεως κατὰ τὸ ἀντεθνικὸν δίδαγμα τοῦ Κρουμβάχερ.

Συμφώνως πρὸς τὸ δίδαγμα τοῦτο σχηματίζουν τὸ γ' ἐν. πρόσωπον τοῦ παρὰ τῆς μέσης φωνῆς εἰς—όταν, συλλογιζόταν, φαίνόταν, κοιμόταν κατὰ τὸ ἰδίωμα Στερεοελλαδιτῶν τινων, τὸ δὲ ἦταν μεταχειρίζονται καὶ ὡς ἐνικὸν καὶ ὡς πληθυντικὸν (οἱ ἐν Κερκύρα γράφουν ἦτον). Φαίνεται ὅτι οἱ νησιωτικοὶ τύποι ἦτον, ἦσαν, ἐφαίνετο(νε), ἐλέγετο(νε) κλπ. ὡμοίαν πολὺ πρὸς τοὺς ἀρχαίους καὶ πρὸς τοὺς τῆς γραφομένης καὶ διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἀπομακρυνθῶσι· πρβλ. ἔτι γιορτή, γιορτινὰ (ἐν Κρήτῃ μόνον ἑορτὴ λέγεται), γκρεμὸς (ἐν τῇ δυτ. Κρήτῃ γκρεμνός), πουργάρια (ἐν Κρήτῃ πρινάρια), ἔσυρε τὸ γκέμι ἀπὸ τὸ ἄλλογο ἀντὶ ἔσυρε τὸ χαλινάρι τοῦ ἀλόγου. (Τοῦτο πάντες, ὅσοι ἀγνοοῦν τὴν ἰδιωματικὴν ταύτην χρῆσιν τῆς ἀπό, θὰ παρανοήσουν, ἦτοι θὰ ἐκλάβουν ὅτι ἀφῆρεσε τὸν χαλινὸν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἐνῶ ὁ συγγραφεὺς θέλει νὰ εἴπῃ ἔσυρε τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου· πρβλ. καὶ στήν ἄκρην στὸ βουνὸ ἀντὶ στήν ἄκρην τοῦ βουνοῦ κατὰ τινὰς Στερεοελλαδίτας στερουμένους πολλαχῶς τῆς γενικῆς)· λέμε ἐμεῖς, εἶπε ὁ ἡγούμενος, εἶδαμε ἐμεῖς, πάντα ἄνευ τοῦ ν, πάντως διότι καὶ ἐν πλείστοις ἰδιώμασιν καὶ ἐν τῇ καθαρευούσῃ ἐκφέρονται αἰετὰ μετὰ ν· ὀργιά, ὀργιές, (Ψηλῶν Βουνῶν σ. 97, 137), ρίζι (36), μίγα, οὔτε γὼ (τὸ οὗτ' ἐγὼ θὰ ὡμοίαζε πρὸς τὴν συνήθη ὀρθογραφίαν), καμιά, ἀργυρά, χρυσά, φοβάστε, θυμάστε παρὰ τὸ φοβᾶται, θυμᾶται, ὀξά (63) παρὰ τὸ ὀξυά, ὀξυνές (140, 122, 138), πατούσα, μελάτα, ψωμάς, ψωμά, τοῦ κοσκινά, τοῦ σιδερά, ὁ μυλωνάς τοῦ μυλωνά, ἡ ἀλαφίνα, κελί, κελάρι (πρβλ. Ἡρωδιανοῦ Α' 534, 7) κλπ. (Ἐν τῇ ἐπισήμῳ γραμματικῇ, τὴν ὁποίαν τελευταῖον ἐξέδωκαν, τονίζεται ἡ ἐν. γενικὴ διὰ περισπωμένης, τοῦ ψωμά, τοῦ παπποῦ, τῆς ἀλεπούς, ἀλλὰ τὸ κοιμάστε (σ. 30) παροξύνεται. Διὰ τί ; ὁδηλόν). Πρβλ. ἀκόμη ἄντρας, γνώση, λέξη κ. λ. π. Τὴν λέξιν σχολεῖον εὐρίσκομεν τριχῶς γεγραμμένην σχολεῖο, σχολειό, σχολειό, ἀλλ' ἐνῶ ἐν ταύτῃ φυλάττεται τὸ εἰ, καθὼς ἐν τῷ μαγερεῖο, στοιχειά (112) γερατειά, εἰς τὸ καμπαναριὸν γράφεται ἀπλῶς ι, ὅπως καὶ ἐν

τῷ παλιός, ἐλιά κλπ. Ὅμοίως λέγεται ὄχθες ἐν σ. 86, ἀλλὰ χτές καὶ προχτές, καλοσωρισμένος μετὰ τοῦ ω, ἀλλὰ ξορκισμένος, ὑποψιάστηκε μετὰ τοῦ ο, σχῆμα, ὑποσχέθηκε (σ. 106), ἀλλὰ σκίξει σκίστηκε (79) κατὰ τὸ Αἰσχύλος τοῦ κ. Ψυχάρε· κάμερα καὶ κάμαρα, φτιάσε καὶ φτιάσω, νάτους (166) καὶ νάτους (169), ταξιδιῶτες, πανηγυριῶτες, ἀλλ' ἀγωγιάτες, χωριάτες. Οἱ τύποι τῆς ὑποτακτικῆς ὑπ' ἄλλων μὲν γράφονται ἐν τῷ Δελτίῳ διὰ τοῦ εἰ, ὅπως καὶ οἱ τῆς ὀριστικῆς, ὑπ' ἄλλων διὰ τοῦ η ἀλλ' ἄνευ ἰῶτα (1), ὅπως γράφουν καὶ τοὺς τύπους τῶν εἰς —άω ρημάτων, ἦτοι ἀγαπᾶς, νά κρατᾶς κτλ. Τὰ ρήματα γλύτωσε καὶ χύμιξε γράφουν διὰ τοῦ ι, ὁμοίως τὸ ἴσκιος καίτοι ἡ ὀρθὴ τούτων γραφὴ ἔχει πρὸ πολλοῦ ἐξευρεθῇ καὶ διδαχθῇ.

Μάτην δ' ἐρωτᾶται : τίς κατέστησε τοὺς κ. κ. ἐπόπτας γλωσσικοὺς αὐτοκράτορας, ὥστε τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, εἰς τὴν ὁποίαν πάντες μετέχομεν μὲ δημοκρατικὴν ἰσότητα, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ, νὰ μεταβάλλουν καὶ διαφθεῖρουν τοιοῦτοτρόπως ; Πότε καὶ ὑπὸ τίνος συνέστη ἡ νέα αὕτη Ἀκαδημία καὶ δυνάμει τίνος νόμου ἢ τίνων ἐπιστημονικῶν κατορθωμάτων ἔλαβον τὴν ἐξουσίαν ταύτην ; Καὶ πῶς θὰ ἐμποδισθῇ ἄλλος ἐπόπτης ἢ παιδαγωγὸς ἢ καὶ γλωσσολόγος τοῦ γλυκοῦ νεροῦ ἢ καὶ οἰοσδήποτε νὰ μὴ εἰσαγάγῃ ἄλλας καινοτομίας καὶ ἄλλος πάλιν ἄλλας καὶ οὕτω καθεξῆς ; Καὶ πῶς θὰ δυνηθοῦν, ὅσοι ἐκ τῶν οὕτω διδασκομένων μεταβαίνουν ἔπειτα εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ γυμνάσια νὰ μάθουν νὰ γράφουν ὀρθῶς τὰ οὕτω διαστραφέντα ; Τίς δὲ ἀγνοεῖ ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦδε μεγάλα παράπονα ἐκφράζονται πανταχοῦ ὑπὸ τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως διὰ τὴν μεγάλην ἀμάθειαν τῶν ἐκ τῶν τοιούτων δημοτικῶν σχολείων προερχομένων μαθητῶν ; Οὔτε ὀρθογραφίαν, δι᾽ ὅσους γίνονται, οὔτε ἀνάγνωσιν ἄλλου κειμένου ἠξεύρουν, οὔτε μᾶς νοοῦν.

Εἶπομεν ὅτι καὶ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ξένων λέξεων καὶ διὰ τῆς παρὰ τὸν νόμον χρήσεως ἰδιωματικῶν ἐπιδιώκεται ἡ ἀλλοί-

(1). Προκειμένου περὶ τῶν τύπων τοῦ ἐνεργ. ἐνεστώτος τῆς ὑποτακτ., νὰ λέγῃς, νὰ λέγῃ κλπ., δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἐπεκράτησαν ἀντ' αὐτῶν οἱ τῆς ὀριστικῆς (πρβλ. νὰ λέγετε, νὰ κάνετε) ἀλλὰ περὶ τῶν τύπων τοῦ ἀορίστου, νὰ πῆς νὰ μάθῃς, νὰ κανονισθῇ κλπ. οὐδεμία δικαιολογία εἶναι δυνατὴ, εἶναι καθαρῶς ἀνιστόρητοι γραφαί. Ἐπίσης οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξευρεθῇ λόγος τῆς γραφῆς τίς ἀντὶ τᾶς. Τροπὴν τοῦ α ἢ ε εἰς ι ἐν τούτῳ οὐδεὶς δύναται νὰ παραδεχθῇ.

ωσις τῆς συνήθους γραφομένης· περὶ τούτων θὰ πεισθῇ ἑκα-
στος, ὅταν λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἀκόλουθα.

Ἀφοῦ ὁ αἰδιμὸς Κοραῆς ἐδίδαξεν, ὅτι «τῆς γλώσσης τὸν
βαρβαρισμὸν ἐγὼ τὸν ὁμοιάζω μὲ τὴν πυρκαϊὰν τῆς Τρωά-
δος· ἡ πρόοδός του εἶναι πολὺ μεγαλειτέρα, παρ' ὥστε νὰ κατα-
γινώμεθα εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ὅλων· ἱκανὸν εἶναι νὰ σώσω-
μεν τὸν γηραιὸν Ἀγγίστην καὶ τοὺς πατέρας θεοὺς, καθὼς
ἔκαμεν ὁ Αἰνείας· ἡ σωτηρία τῶν οἰκειοτάτων εἶναι νὰ ἀπο-
σκορακίσωμεν ἅντ' ἀπὸ τὴν γλῶσσαν ὅλας τὰς ξενικὰς λέξεις...
Τὸ νὰ δανείζεται τις ἀπὸ τοὺς ξένους, ἢ νὰ τὸ εἴπῃ καθαρώ-
τερα τὸ νὰ ψωμοζητῇ λέξεις καὶ φράσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας γέ-
μουςιν αἱ ἀποθῆκαι τῆς γλώσσης του, σιμὰ τῆς ἀτιμίας δίδει
πάντερος ἀπαιδευσίαν ἢ καὶ ἡλιθιότητος ὑπόληψιν»· ἔκτοτε
πάντες οἱ λόγοι Ἑλληνες ἐφιλοτιμήθησαν νὰ κάμνουν χρῆσιν
γεννησίων Ἑλληνικῶν λέξεων ἢ σφριζομένων ἐν τῇ συνήθει λα-
λουμένη ἢ καὶ ἀρχαίων ἢ νεοπλαστών ἀντὶ τῶν ξένων, καὶ
οὕτω πολλαὶ ξέναι λέξεις πρότερον γνωσταὶ καὶ εὐχρηστοὶ
ἐξεβλήθησαν, εἰσῆχθησαν δὲ εἰς κοινήν χρῆσιν γνήσια Ἑλ-
ληνικά. Ὅτι τοῦτο καλῶς ἐγένετο, ὅτι αἱ γνήσια Ἑλληνικά
λέξεις ἔχουν ἀρετὰς πολλὰς, ὧν στεροῦνται αἱ ξέναι, ἐδείχθη
ἐν Ἀπαντήσει εἰς Krumbacher σ. 563 κἑξ.

Ἄλλ' ὁ ἕτερος τῶν κ. κ. ἐποπτῶν, σοφώτερος βεβαίως
τοῦ Κοραῆ, δὲν ἐπεισθῇ οὔτε εἰς τὸν Κοραῆν, οὔτε εἰς τοὺς
ἄλλους λογίους Ἑλλήνας ἔκτοτε, διὰ τοῦτο πρῶτον μὲν θεω-
ρητικῶς συνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς χρήσεως τῶν ξένων λέξεων,
τώρα δὲ καὶ πρακτικῶς ἐνέβαλεν εἰς τὰ ἀναγνωστικά βιβλία
ταῦτα οὐκ ὀλίγας, καίτοι ἀντ' αὐτῶν πρόχειροι καὶ γνωσταὶ
εἶναι γνήσια Ἑλληνικά. Οὕτως ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ σελίδι τῶν
Ψηλῶν Βουνῶν ἀναγινώσκειται ἡ λέξις τσοπάνης ἀντὶ βοσκό-
ς, κατωτέρω βάρδια ἀντὶ φυλακῆς, (δασοφυλακῆ λέγεται ἐν ἄλλῃ
σελίδι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ πάλιν βάρδια), ἀλλαχοῦ λέγεται ἡ συνο-
δεῖα 25 μαθητῶν καραβάνι, οἱ δὲ βοηθοὶ καὶ μαθηταὶ τοῦ
σιδηρουργοῦ καλφάδες· ἔπεται δὲ ἄλλο σμῆνος ξένων ὁμοίως
περιττῶν λέξεων, οἷον βέργα ἀντὶ ραβδί, τζάκι ἀντὶ ἐστία, μα-
γαζί ἀντὶ κατάστημα, οἱ μαῦροι κάβοι ἀντὶ ἀκρωτήρια, κα-
ρέκλα ἀντὶ κάθισμα, σκοῦπες ἀντὶ σάρωθρα, τὸ γκέμι ἀντὶ
χαλινάρι, πρόκες καὶ ξυλόπροκες ἀντὶ καρφιά, ξυλοκάρφια,
κεσέμι ἀντὶ ἐμπροστάρης (οὕτως ἐν Κρήτῃ), κουβέντα ἀντὶ συν-

ομιλία κτλ. κτλ. Ἐν εἰσήγοντο, ὡς ὄφειλον, αἱ γνήσιαι Ἑλληνικαὶ γνωσταὶ ἢ εὐδιάγνωστοι λέξεις εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον ἀντὶ τῶν ξένων καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγνώστων, θὰ ἐλησμονοῦντο μὲν κατὰ μικρὸν αἱ ξέναι, ὅπως τόσαι καὶ τόσαι ἄλλαι μέχρι τοῦδε ἐλησμονήθησαν, θὰ ἐπεκράτουν δὲ ὀριστικῶς αἱ Ἑλληνικαί· τῶρα δὲ κατὰ προτίμησιν εἰσάγονται εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία αἱ ξέναι καὶ οὕτω στερεοῦνται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ. Ἄξιός ὁ μισθὸς τῶν κ. κ. ἐποπτῶν.

Παράβαλε ἔπειτα τὸ μέγα πλῆθος τῶν ιδιωματικῶν, παρὰ τὸ ρητὸν γράμμα τοῦ νόμου, ἥτοι τῶν λέξεων καὶ φράσεων, αἵτινες λέγονται μὲν ἐνιαχοῦ, ἀγνοοῦνται δὲ ἐν τῇ κοινῇ καὶ συνήθει καὶ δὴ ἐν ταῖς πλείσταis χώραις τοῦ Ἑλληνισμοῦ· οἷον ἀναφιλιτά, ὄνειρο πλανερό, σγάριζε, φωτογωνιά, κλωσταίνοντας, ἡ βάβω, στέρφεψαν, τὸ κυπρί, γουστέρα γουστερίτσα, θυμώνει τὸν ἄνεμο (σ. 92), ἀφάνες, ἄστραιψαν πέντε χρυσὲς ὀχιές, ἔσυρε τὸ γκέμι ἀπὸ τ' ἄλογο, ὁ γάβρος, ἀγκλίτσα καὶ γκλίτσα, ἀπὸ δῶ τραβάτε ὕστερα θὰ βρῆτε τὴν ξέρα, (ἐν Κρήτῃ ξέρα λέγεται ἡ ὑφαλός), χίμηξε, πετρωμένα συμπεθερικά, ζυγώνω (ἐν Κρήτῃ δηλοῖ διώκειν), μάσε πράματα καὶ ζωντανὰ ἐπὶ τοῦ ζῶα καὶ κτήνῃ, τὸ νερὸ βύθιζαν οἱ βροχές, ἔλυσαν τὰ φορτώματα (ἐν Κρήτῃ φόρτωμα λέγεται τὸ σχοινίον τὸ ἐπὶ τοῦ σάγματος, δι' οὗ δένονται καὶ στερεοῦνται τὰ ἐπ' αὐτοῦ φορτία), εἶνε ὀγδόντα χρονῶν μὰ τὴν γκλίτσα του δὲν τὴν πάτησε χάμω, ὀλιγόψυχος καὶ λιγοψύχησε (ἐν Κρήτῃ σημαίνει τὸν ἀνυπόμονον, τὸν ὀξύν), τὸ πρῶτο χνάρι μᾶς ὀδηγεῖ, καὶ εἶδε τὰ χνάρια μερικῶν (ἐν Κρήτῃ χνάρι λέγεται τὸ τεμάχιον τοῦ δέρματος τὸ ὑπὸ τὸ πέλμα τοῦ ὑποδήματος ραπτόμενον), ἔχει πιεῖ ἕνα ἀμπέλι κρασί, πρέπει νὰ καθίσω τραπέζι σὲ μεγάλα τσελιγκάτα, μὲ τὰ κάρβουνα ἀνάβουν τὶς μηχανές (137) κλπ. κλπ.

Τὴν ὑπαρξίν τῶν ιδιωματικῶν τούτων καὶ τῶν τοιούτων λέξεων ἀνωμολόγησε καὶ ὁ ἐκ τῶν συντακτῶν τῶν Ψηλῶν Βουνῶν κ. Ἀνδρεάδης, διὰ τοῦτο εἶπεν ἐν Ἑκπαιδ. Ἐρευνῇ 31ης Αὐγ. σ. 7 τὰ ἀκόλουθα «ὡς ἐλάττωμα ἐχαρακτήρισαν τινὲς τῶν διδασκάλων ιδιωματικὰς τινὰς λέξεις. Ἄλλ' ἢ ἀντικατάστασις αὐτῶν δι' ἄλλων κοινοτέρων εἰς ἔργον φιλολογικὸν θὰ ἐγίνετο μόνον ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἔργου». Ἄλλ' ὦ βέλτιστε, πρόκειται περὶ φιλολογικοῦ ἔργου ἢ περὶ ἀναγνωστικοῦ

βιβλίου προωρισμένου νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νὰ διδαχθοῦν οἱ Ἑλληνόπαιδες ἄλλα τε καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ; Ὁμοίως ἀνωμολογήθη ἡ ὑπαρξὶς τοιούτων ιδιωματικῶν καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν ἐπιθεωρητῶν, ὅπου διαρρήδην ἐλέγχθη ὅτι «τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία ἔχουν πολλοὺς ιδιωτισμοὺς ἐν Ἑκπαίδ. Ἑρμηνευτῇ 30 Ἰβρίου σ. 12, καὶ τῷ τῆς 29 Φεβρ. ἐ. ἔ. σελ. 62 «Κάποτε εὐρέθη ἐγὼ καὶ ἄλλοι συνάδελφοι τοῦ σχολείου μου εἰς δυσχερῇ θέσιν, διότι δὲν ἐγνωρίζομεν τὴν σημασίαν μιᾶς λέξεως βιβλίου Β' τάξεως, ἐκάμαμεν ὁλόκληρον συμβούλιον, διότι ἡ λέξις αὕτη δὲν ἀνήκει εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ ποῖος ξεύρει εἰς ποῖον ιδιωματισμὸν ἀποκέντρου χωρίου τῆς Πελοποννήσου. Διότι κατόπιν πολλῆς ἐρευνῆς κατορθώσαμεν νὰ μάθωμεν ὅτι εἶναι Μωραϊτικὴ λέξις...». Ἀλλὰ μήπως δὲν ὡμολόγησαν τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ κ. κ. ἀνώτεροι ἐπὶ πᾶσι, ὅταν ἠναγκάσθησαν νὰ παραδεχθῶν, ὅτι τὰ ἀναγνωστικὰ ταῦτα ἔχουν ἀνάγκην ὑπομνηματισμῶν ; Ἰδοὺ τὶ ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ Ἑκπαίδ. Ἑρμηνευτῇ τῆς 30 Σβρίου σ. 12, ἐν ᾧ δημοσιεύονται τὰ πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου. «Τονίζει κατόπιν τὴν ἀνάγκην βοηθητικῶν βιβλίων διὰ τοὺς διδασκάλους καὶ δι' ὅλα μὲν τὰ μαθήματα, ἰδίως δὲ διὰ τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν κατόπιν τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως», καὶ ἐν Δελτίῳ ΣΤ' 44 «χρήσιμοι θὰ ᾔσαν γιὰ τὰ σημερινὰ μικρὰ... σύντομοι γλωσσικοὶ καὶ λαογραφικοὶ ὑπομνηματισμοί, ποὺ νὰ βοηθοῦν τὴ γλωσσικὴ κατανόησιν». Καθ' ἃ δὲ ἤκουσα, καὶ αὐτοὶ οἱ κ. κ. ἐκπαιδευτικοὶ σύμβουλοι παρετήρησαν, ὅτε συνεχίζουσι περὶ τῆς γλώσσης τῶν ἀναγνωστικῶν τούτων βιβλίων, ὅτι πόλλαι λέξεις εἰς αὐτὰ εἶναι δυσνόητοι, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ οἱ κ. κ. ἐπὶ πᾶσι ἐπέμενον, τὰ βιβλία ἐνεκρίθησαν κατὰ πλειονοψηφίαν. Οὐχὶ δὲ παρ' ἐνός, ἀλλὰ παρὰ πολλῶν διδασκάλων ἔμαθον ὅτι οἱ μικροὶ μαθηταὶ διατασσόμενοι ὑπὸ τῶν διδασκάλων νὰ εἰπουν τὸ νόημα ἐκφράζουσιν αὐτὸ εἰς τὴν καθαρῆς φωνῆς. Τόσον φυσικὴ προσπίπτει αὐτοῖς ἡ δημοτικὴ τῶν κ. κ. ἐποπτῶν!

Αἰτία τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ιδιωματικῶν τούτων εἶναι τοῦτο, ὅτι οἱ κ. κ. ἐπὶ πᾶσι ἀπαξ συνταχθέντες πρὸς τὴν γνώμην τοῦ κ. Ψυχάρη, καθ' ἣν πλὴν τῆς κοινῆς καὶ συνήθους εἰς τὰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις λαλουμένης γλώσσης ἡμῶν, ὑπάρχει καὶ ἄλλη, διάφορος αὐτῆς, ἡ λεγομένη δημοτικὴ (καίτοι διὰ τοῦ

πειράματος τοῦ κ. Ψυχάρη καὶ αὐτῶν τῶν κ. κ. ἐποπτῶν ἀπεδείχθη πασιδύλως τὸ ἐναντίον), στοχάζονται ὅτι ὅσα αὐτοὶ ἔτυχε νὰ ἀκούσουν ἢ νὰ ἀναγνώσουν πού τοιαῦτα δημῶδη στοιχεῖα, ταῦτα εἶναι πανελλήνια, ταῦτα ἀποτελοῦν τὴν φανταστικὴν ἐκείνην δημοτικὴν. Διὰ τοῦτο δὲ διακηρύττουσιν ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Ψηλῶν Βουνῶν «ἐκανονίσθη καὶ εἶναι πανελλήνιος δημοτικὴ, χωρὶς ιδιωτισμοὺς λεκτικούς ἢ φθογγολογικούς, χωρὶς ἐπιχωριαζούσας ἐκφράσεις, χωρὶς συνθετικὰς αὐθαιρεσίας, μία γλῶσσα τὴν ὁποίαν ἐννοοῦν καὶ αἰσθάνονται οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, ὅλη ἡ Ἑλλὰς δηλαδή». Τόσον ξεύρουν καὶ τόσον λέγουν.

Ὁμολογίαι καὶ δικαιολογίαι τῶν ιδιωματικῶν.

Τὴν χρῆσιν τῶν ιδιωματικῶν τούτων ἠθέλησαν νὰ δικαιολογήσουν λέγοντες ὅτι οὗτοι ἔχουν ἤδη εἰσαχθῇ εἰς τὴν λογοτεχνίαν, ἤτοι εἰς ποιήματα καὶ διηγήματα νεωτέρων τινῶν συγγραφέων. Εἰς ταῦτα παρατηρῶ ὅτι ἔπρεπε πρῶτον νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι τὰ λογοτεχνήματα ταῦτα, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἀνεγνώσθησαν, ἐξετιμήθησαν, ἐθαυμάσθησαν, ἠγαπήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὥστε κατέστησαν συνεχὲς ἀνάγνωσμα, ἐντρυφήμα καὶ καύχημα αὐτοῦ καὶ δὴ μετὰ τοῦ περιεχομένου ἐγίνετο συνήθης καὶ γνωστὴ εἰς αὐτὸν καὶ ἡ γλῶσσα εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γεγραμμένα. (Πρβλ. τὰ λεγόμενα περὶ τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου τὸ πάλαι, περὶ τοῦ Γκαίτε, Σχίλλερ κλπ). Διότι μόνον τότε θὰ ἦδύνατο νὰ εἰσαχθῇ ὁ γλωσσικὸς τύπος αὐτῶν εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία, ἵνα οὕτω ποδηγετηθῶσιν οἱ μικροὶ μαθηταὶ εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν κτῆσιν τῶν θησαυρῶν τούτων. Ταῦτα βεβαίως δὲν δύνανται νὰ διίσχυρισθῶσιν οἱ κ. κ. ἐπόπται, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ τοῦτο μὲν ὑπὸ πάντων κοινῶς ὁμολογεῖται, ὅτι ὁ λαὸς ἀρέσκειται καὶ προτιμᾷ νὰ ἀναγινώσκη τὰ ἐν τῇ μεικτῇ, τὰ ἐν τῇ ἀπλῇ καθαρευούσῃ, ἢ τὰ ἐν τῇ οὕτως ὀνομαζομένη δημοτικῇ γραφόμενα, τοῦτο δὲ διότι ταῦτα κατὰ κανόνα γράφονται ἀτασθάλως καὶ ἀηδῶς. (Πρβλ. ὅσα ἔγραψεν ὁ κ. Παλαμᾶς περὶ τῶν εἰς τὴν δημοτικὴν ταύτην συντασσομένων βιβλίων ἐν τῷ «Ἐμπρὸς» τῆς 3 Ἰουλίου π. ἔ. «Ὅταν ἀναγινώσκῃς, καὶ δημοτικιστὴς ἀπὸ πίστεως καὶ καρδίας ἂν εἶσαι, αἰσθάνεσαι ἐξαφνικούς νοσταλγικούς ἔρωτας

διὰ τὴν καθαρεύουσαν. Οἱ κακογράφοι τῆς δημοτικῆς, καθὼς σκέπτονται μὲ τὴν καθαρεύουσαν, γράφουν καὶ μὲ ἀσυνείδητα δανείσματα ἀπὸ ἐκείνην... φροντίζουν μόνον ἐπιμελῶς νὰ κουτσουρεύουν τὸ ν καὶ ὠρισμένας κατὰ τὸ κέφι των καταλήξεις ἀρχαϊκάς»). Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα δὲν θέλουν νὰ νοήσουν ὅτι ὅταν ὁμολογῇται ὅτι οἱ γράφοντες εἰς τὴν δημοτικὴν σκέπτονται εἰς τὴν καθαρεύουσαν, ὁμολογεῖται συγχρόνως ὅτι ἡ λεγομένη αὕτη δημοτικὴ δὲν εἶναι ἡ φυσικὴ γλῶσσα τῶν γραφόντων, δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων, δὲν εἶναι ἡ κοινὴ λαλουμένη, εἰς τὴν ὁποίαν σκεπτόμεθα, ὄνειρευόμεθα κτλ. καὶ ἐπομένως ὅτι τὰ μεταφραστικὰ ταῦτα πειράματα οὐδεμίαν ἐλπίδα ζωῆς καὶ νίκης δύνανται νὰ ἔχουν. Διὰ νὰ ἐπιτύχουν ἡμέραν τινὰ τὰ τοιαῦτα πειράματα, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ ἡρωϊκὸν φάρμακον τοῦ Ροΐδου, ἥτοι νὰ κλείσουν τὰ σχολεῖα ὅλα ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ προσέτι νὰ παύσωμεν πάντες οἱ Ἕλληνες νὰ γράφωμεν καὶ νὰ ἀναγινώσκωμεν, οὕτως ὥστε νὰ ἐκλείψωμεν πάντες οἱ ἐγγράμματοι Ἕλληνες, καὶ νέα τις γενεὰ νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἀπὸ τὸ Α νὰ πλάσῃ νέαν γλῶσσαν.

Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οὗτοι ὁμολογοῦν, ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτῶν δὲν νοεῖται πάντοτε καλῶς. Εἶδομεν ἀνωτέρω ὁμολογουμένην τὴν ἀνάγκην ὑπομνηματισμῶν πρὸς «νὰ βοηθοῦν τὴν γλωσσικὴν κατανόησιν». Περβλ. πρὸς τούτοις τὰ ἐν Δελτίῳ Ζ' 168, ἔνθα ἀδυνατοῦντες νὰ ὑπερασπίσων καὶ σώσουν τὴν δημοτικὴν τῶν γλῶσσαν, ἀναγκάζονται νὰ εἶπουν «δὲν θέλω φυσικὰ νὰ ὑπερασπισθῶ κάθε λέξιν πρὸς βρίσκεται στὰ νέα ἀναγνωστικά, δέχομαι μάλιστα πῶς ὅσο σαφεῖς καὶ ἀναμφισβήτητες καὶ ἂν εἶναι οἱ παραπάνω ἀρχές, μπορεῖ στὴν ἐφαρμογὴ τοὺς νὰ ἐγίναν καὶ λάθη ἢ νὰ δόθησαν στὶς μικρὰς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου πρόωρα λέξεις γιὰ ἔννοιες πρὸς ἀργότερα μόνον θὰ ἔπρεπε νὰ διδασχθῶν στὰ παιδιὰ».

Παρομοία ὁμολογία ἐγένεν, ὡς ἐπληροφορήθην, καὶ ἐν Χαλκίδι ἐνώπιον τῶν δημοδιδασκάλων καὶ πολλῶν πολιτῶν, ὅτε ἐνεκα σφοδροῦ ἐλέγχου τῶν Ψηλῶν Βουνῶν, γενομένου ὑπὸ τινος διδασκάλου, καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἐγερθείσης γενικῆς κατακραυγῆς ὁ προεδρεύων τῆς συνεδρίας ἐκείνης ἀνώτερος ἐπόπτης ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δυνατόν νὰ ἐγίναν καὶ λάθη, ὅτι δὲ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα βιβλία, τὰ ὁποῖα δύνανται

νά εισαγάγουν εἰς τὰ σχολεῖα κτλ. Καὶ σημειώσατε καλῶς, ταῦτα ἐξομολογεῖται ἀνώτερος ἐπόπτης ἐνώπιον δημοδιδασκάλων ! Πρβλ. καὶ Ἐκπαιδ. Ἐρευνητοῦ σ. 7 « ἡ Σ. Ε. εἰς τὰς ἀποσταλείσας ὁδηγίας διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ βιβλίου συνίστα νὰ ὁδηγῶνται οἱ μαθηταί, ὥστε νὰ ἀποκτήσωσι σαφεῖς ἐποπτείας ποιμνίων, ὁρέων κτλ. πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου. Ἐπειδὴ δ' ὁμως τοῦτο διὰ πολλοὺς λόγους εἶνε δύσκολον, καλὸν θὰ ἦτο οἱ διδάσκαλοι τῶν μεγάλων κέντρων ἢ τῶν παραλίων μερῶν νὰ προτιμῶσιν ἄλλο ἀναγνωστικόν ». Ὡς ἕκαστος βλέπει, αὐτοὶ οὗτοι οἱ κ. κ. συντάσσονται τοῦ περιφήμου ταύτου ἀριστουργήματος κρίνουν αὐτὸ ἀκατάλληλον πρὸς διδασκαλίαν καὶ ἀποβάλλουσιν.

Εἴπομεν ὅτι καὶ χυδαῖαι καὶ βλάσφημοι φράσεις ἀναγινώσκονται ἐν τοῖς ἐγκεκριμένοις τούτοις ἀναγνωστικοῖς, οἷον γεροξεκουτιάρη, γεροτσιγγούνη, φαρμακομύτα κτλ. (Ὡς ἔμαθον, παιδίον τι ἀπεκάλεσεν ἐν Χαλκίδι τὴν μητέρα του φαρμακομύτα καὶ τὸν πατέρα του γεροξεκουτιάρη, καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὠργίσθησαν καὶ ἐσχόπον νὰ τιμωρήσουν αὐτό, ἀνέκραξε « τὸ βιβλίον τὰ λέει ». Ὅτε δὲ παρετηρήθη ὅτι ἀληθῶς οὕτως εἶχεν, ὁ πατήρ ἐξωργίσθη κατὰ τοῦ ἀθροῦ διδασκάλου). Καὶ ἐρωτῶ: ἀνήκουσιν αἱ χυδαιολογίαι αὗται εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων; Καὶ δὲν εἶναι κανὼν γενικός, ἀξίωμα τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης, ὅτι ἀπόλυτος ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀποκλείηται ἀπὸ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων τῶν μικρῶν μαθητῶν πᾶν χυδαῖον, ταπεινόν, ἀηδές, ἄγριον καὶ βάρβαρον στοιχεῖον; Λοιπὸν διατί εἰσάγονται καὶ μάλιστα ὑπὸ παιδαγωγῶν τοῦ νεωτάτου συρμοῦ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία; ἢ διατί τυπώνονται εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ἀπαίσια εἰκόνες, οἷον ἡ τοῦ μεθύσου; Πρβλ. γνώμας διδασκάλων « μερικὲς ἀπὸ τῶν εἰκόνων ποῦ περιέχει τὸ βιβλίον μπορεῖ νὰ εἶνε τέλειες γελοιογραφίαι, ἀλλὰ δὲν εἶνε κατάλληλές γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καλαισθητικοῦ συναισθημάτος », Ἐκπαιδευτ. Ἐρευνητῆ 31ης Ἰουλίου σ. 9, καὶ αὐτ. 11 « ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα σχεδιαγραφήματα (ὅχι ὅλα) τοῦ βιβλίου δὲν πρέπει κατὰ τὴν γνώμην μου νὰ περιμένη κανεὶς τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ γέλοια τῶν παιδιῶν γιὰ τὴν κωμικὴ σύνθεσιν ». Λοιπὸν πρὸς τίνα σκοπὸν αἱ γελοιογραφίαι αὗται; μήπως διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ οὕτως ἡ καλαισθητικὴ τῶν μι-

κρῶν ; καὶ διατί παραλαμβάνεται ποίημα ἀποτρόπαιον διαλαμβάνον ἀδελφοκτονίαν ; Εἶναι ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα καρποὶ τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης τῶν κ. κ. ἐποπτῶν καὶ τοῦ κ. Γεν. Γραμματέως :

Τὴν χρῆσιν τῶν ἀπαισίων τούτων δικαιολογοῦντες εἶπον, ὡς ἤκουσα, ὅτι ταῦτα θὰ τὰ ἀκούσουν καὶ θὰ τὰ ἰδοῦν τὰ παιδιὰ καὶ εἰς τοὺς δρόμους. Ἄλλ' εἶναι ταῦτα δικαιολογία ; Ἀκριβῶς, διότι θὰ τὰ ἀκούσουν καὶ θὰ τὰ ἰδοῦν εἰς τοὺς δρόμους, δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀκούσουν καὶ θὰ τὰ ἰδοῦν εἰς τὸ σχολεῖον (ὅπως οὐδ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ), ἵνα οὕτως ἀντιδιαστέλλωνται αὐστηρῶς ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ τοῦ τρόπου τῶν καλῶς ἀνατεθραμμένων. Ὁ Πλάτων ὅταν ἔβλεπέ τινα ἀσχημονοῦντα, περιεσκόπει ἑαυτὸν καὶ ἅμα ἠρώτα: μήτι ἄρα καὶ ἐγὼ τοιοῦτος ; Οὕτως ὤφειλον νὰ διδάσκωνται οἱ Ἑλληνόπαιδες καὶ οὕτω νὰ διακρίνωνται ταῦτα, οὐχὶ δὲ νὰ εἰσάγωνται εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τρόπον τινὰ ἐγκρίνωνται καὶ συνιστῶνται ὡς στοιχεῖα τοῦ κοινωνικοῦ ἡμῶν βίου.

Καὶ ὄντως πανταχοῦ τοῦ πολιτισμένου κόσμου πᾶσα καταβάλλεται προσπάθεια ὑπὸ τῶν διδασκάλων, ἵνα οἱ μικροὶ μαθηταὶ ἀποβάλουν τὴν χρῆσιν τοιούτων ἐκφράσεων, καθὼς καὶ τῆς διαλέκτου ἢ τοῦ ιδιώματος τῆς γενεθλίου χώρας, καὶ ἀντ' αὐτῶν μάθουν νὰ μεταχειρίζωνται λέξεις σεμνὰς καὶ ἐκφράζωνται γραπτῶς καὶ προφορικῶς εἰς τὴν ἀνεγνωρισμένην ὡς ἐπίσημον ἐθνικὴν γλῶσσαν. Πρὸς τοῦτο δὲ οὐ μόνον οἱ διδάσκαλοι φροντίζουν νὰ φεύγουν αὐτοὶ πᾶσαν τοιαύτην ἄκοσμον φράσιν καὶ πᾶν διαλεκτικὸν ἢ ιδιωματικὸν στοιχεῖον, ἀλλὰ παριστῶσι ταῦτα καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν ὡς τεκμήριον ἀπαιδευσίας, ἀγροικίας, ἐπαρχιωτισμοῦ (πρβλ. Ἀπαντ. πρὸς Κρουμ. σ. 599), οὕτω δὲ ἐπιτυγχάνουν νὰ καθιστῶν κατὰ μικρὸν τοὺς νέους τῶν ποικίλων διαλέκτων κοσμίους καὶ ὁμογλώσσους καὶ ἱκανοὺς νὰ μεταλλάβουν καὶ τῆς γλώσσης καὶ τῶν τρόπων κατὰ δύναμιν ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ.

Αὐτὸ τοῦτο γίνεται καὶ ἐν τῇ Γερμανικῇ Ἑλβετία, ὅπου ἐκ λέξεων ἰσοδυνάμων ἢ φωνητικῶς μόνον διαφόρων παραλαμβάνεται εἰς χρῆσιν ἢ ἐγγύτερον πρὸς τὴν γραφομένην καὶ ἀντὶ τῶν τοπικῶς περιορισμένων ἐκφράσεων προτιμῶνται αἱ λέξεις καὶ αἱ φράσεις τῆς ἐπισήμου Γερμανικῆς, καὶ οὕτως ἀπὸ τῆς β' τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀσκοῦνται οἱ μικροὶ

μαθηταὶ εἰς τὴν χρῆσιν τῆς ἐπισήμου Γερμανικῆς, ἀποφυγὴν δὲ τῆς Ἑλβετικῆς διαλέκτου. Καὶ ταῦτα μὲν παρὰ τοῖς ἄλλοις, παρ' ἡμῖν δὲ ἐπιδιώκεται ὅλως τὸ ἐναντίον· πρβλ. Δελτίου τόμ. Β' σ. 77 «Ποιὸς θὰ εἶνε ὁ γραπτὸς λόγος ποὺ θὰ κατέχει καὶ θὰ γράφει ὁ ἀπόφοιτος τοῦ δημοτικοῦ σχολείου; τὸ γραπτὸ λόγος τὸ σχολεῖο θὰ τὸν μάθῃ ἀπὸ τὰ παιδιὰ.» Ὡστε μέχρι τοῦδε τὰ παιδιὰ ἐδιδάσκοντο τὴν γλῶσσαν, τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν πάντων ἡμῶν, ἐν τῷ σχολείῳ, τοῦ λοιποῦ δὲ θὰ συμβαίνει τὸ ἐναντίον, τὸ σχολεῖον θὰ διδάσκεται καὶ θὰ μανθάνῃ τὴν γλῶσσαν τῶν παιδιῶν. Καὶ ἂν οἱ μικροὶ ὁμιλοῦν διαλέκτους ἢ καὶ ξένας γλώσσας, ἢ. γ. Τσακωνικά, Ποντικά, Κυπριακά, Ἀλβανικά, Βλαχικά, Σλαβικά, Τουρκικά κλπ., τὸ σχολεῖον, δηλ. οἱ διδάσκαλοι θὰ διδάσκωνται ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν αὐτῶν; Εὐχαριστοῦμεν. Πρβλ. καὶ Ἑκπαιδευτ. Ἑρσενητοῦ 31ης Αὐγούστου σ. 9 π. ἔ. «Ἡ Ἀθήνα καὶ αἱ μεγάλα πόλεις δὲν εἶνε ὁ ἐλληνικὸς λαός; τὸ χωριὸν εἶνε ποὺ θὰ μᾶς δώσῃ τὸ μέτρο ἑνὸς παιδιοῦ». Θὰ ἦτο δυνατόν ποτε νὰ φαντασθῇ τις μεγαλυτέραν διαστροφὴν; Καὶ σημειωτέον ὅτι ταῦτα διαπραττοῦσιν οὐχὶ ἰδιωταὶ τινες, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμισιν ἀνώτεροι λειτουργοὶ τῆς παιδείας.

Καὶ ὅμως παρ' ἡμῖν ἄλλαι πολὺ ὑγιέστεραι γινώμαι περὶ τούτου ἐπεκράτουν προτοῦ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν οἱ κ. κ. ἐπόπται μετὰ τοῦ κ. Γενικοῦ Γραμματέως. Οὕτως ἐν τῷ προγράμματι τῷ κατὰ τὸν νόμον ΓΣΛ' περὶ διδασκτικῶν βιβλίων καταρτισθέντι ὑπὸ τῆς δευτέρας ἐπιτροπείας, συγκαμμένης ἐκ παιδαγωγῶν (τοῦ κ. Λάμπου καὶ ἄλλων) καὶ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου (Ν. Πολίτου) ἐλέγετο ὅτι «ἵνα τὰ ἀναγνωστικά βιβλία ἀναπτύσσωσι παρὰ τοῖς μαθηταῖς τὸ συναίσθημα τῆς γλωσσικῆς ὁρθότητος, πρέπει νὰ ἐκπληρῶσι τὰς ἀκολούθους ἀπαιτήσεις: α) ἡ γλῶσσα αὐτῶν καθόλου πρέπει νὰ εἶνε ὀρθοεπὴς καὶ ἀπηλλαγμένη ξενισμῶν. β) ἡ γλῶσσα τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου ἐκάστης τάξεως πρέπει νὰ προσαρμόζεται μὲν ἀπὸ τε λεξιλογικῆς καὶ φρασεολογικῆς καὶ ἀπὸ γραμματικῆς καὶ συντακτικῆς ἀπόψεως πρὸς τὴν γλωσσικὴν ἀντίληψιν τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως, ὡς αὕτη ἔχει διαμορφωθῇ, ἐπὶ μὲν τῶν εἰς τὴν κατωτάτην τάξιν τῶν δημοτικῶν σχολείων εἰσερχομένων μαθητῶν ὑπὸ τῆς γλώσσης τῆς κοι-

νωνίας, ἐπὶ δὲ πάντων τῶν λοιπῶν τὸ μὲν ὑπὸ τῆς μέχει τοῦδε ἀναγνώσεως καὶ τῆς λοιπῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας τὸ δὲ ὑπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν λοιπῶν μαθημάτων, νὰ προσπαθῇ δὲ βαθμιαίως καὶ δὴ καὶ παραλλήλως πρὸς τὴν λοιπὴν γλωσσικὴν καὶ τὴν ἑτέραν διδασκαλίαν νὰ προάγῃ οὕτω τὴν γλωσσικὴν ἀντίληψιν τῶν παιδῶν, ὥστε οὗτοι ἐξερχόμενοι νὰ μεταχειρίζονται εὐκόλως τὸν ὁμαλὸν καθαρεύοντα λόγον». Ταῦτα ἐπρεσβεύοντο καὶ ἐνομοθετοῦντο παρ' ἡμῖν ἄλλοτε, σύμφωνα καὶ ὅμοια πρὸς τὰ πανταχοῦ τοῦ πολιτισμένου κόσμου γινόμενα καὶ διὰ τῆς προσκλήσεως τῆς γραφομένης ἠδρύνετο ὁ πνευματικὸς ὀρίζων καὶ ἀνεπτύσσετο ἡ φραστικὴ ἱκανότης τῶν μαθητῶν.

Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὅτι τοιαύτην ἐξέλιξιν τῆς διδασκαλίας τῆς γλώσσης ἡμῶν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα εἶχε κατὰ νοῦν καὶ ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ὅτε, ἀκριβέστερον ἐρμηνεύων τὸν σκοπὸν τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως, ἔκαμνεν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ἐπανειλημμένως τὰς γνωστὰς περὶ τούτου δηλώσεις, ἥτοι κατὰ τὴν 2αν Ἀπριλίου 1918 «Χωρὶς νὰ παραγνωρίζωμεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπὶ ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα ἔτη ἐπικρατήσεως τῆς καθαρευούσης, πρέπει νὰ εἰσάγωμεν ἐκάστοτε εἰς τὴν γραφομένην ἐκ τῆς δημοτικῆς ὅσα στοιχεῖα αὐτῆς εἰσερχόμενα χωρὶς γλωσσολογικὴν παραδοξοφάνειαν (μαλλιαρισμὸν) ἐπικρατοῦν διὰ μακρᾶς συνηθείας εἰς τὸν ἀβίαστον καὶ ἀνεπιτήδευτον προφορικὸν λόγον τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων», καὶ κατὰ τὴν 28 Φεβρουαρίου 1911. «... τὸ ἐπ' ἐμοὶ κρίνω ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ μέλλοντος ἡ γραπτὴ θὰ εἶναι ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν οἱ μορφωμένοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ὁμιλοῦσιν ἐν συναναστροφαῖς πρὸς ἀλλήλους ἀβιάστως... αὕτη εἶνε ὁ κεκαθαρμένος προφορικὸς, ἀλλὰ ζωντανὸς λόγος, πρὸς τὸν ὅποιον δύναται νὰ συμπέσῃ ἡ γραπτὴ γλῶσσα».

Καὶ ὅμως τίς θὰ τὸ πιστεύσῃ; κατόπιν τῶν σαφεστάτων τούτων δηλώσεων τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ ἔρχονται οἱ κ. ἄνθρωποι ἐπλότῃ καὶ διατείνονται ὅτι ἡ τοιαύτη διαστροφή τῶν ἐκπαιδευτικῶν παρ' ἡμῖν πραγμάτων γίνεται συμφώνως πρὸς τὴν θέλησιν καὶ τὴν γνώμην τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ, ἐν ἄλλοις λόγοις προσπαθοῦν νὰ τὸν παραστήσουν συνένοχόν των! Ποβλ. καὶ Ἀθηνᾶς, τόμ. Κ. σελ. 34 ὅπου παρατίθεται

γνώμη τοῦ καθηγητοῦ Στροϊτβεργ «ἡ φυσικὴ καθημερινὴ γλῶσσα τῆς συνηθείας εἶναι ὁ γλωσσικὸς τύπος, ὅστις προώ-
ρισται νὰ ἔχη μέλλον καὶ πρόοδον». Πρὸς δὲ τὰ τοῦ αὐοιδίμου
Κοραῆ. «Ὁ λόγος τῶν καλῶς ἀνετεθραμμένων ἀνδρῶν» καὶ
τὰ ἐμὰ «ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν μεταχειρίζομεθα εἰς τὰς αἰθού-
σας μας.» (Ἀθηνᾶ Ε', σελ. 216 ἔτους 1893).

Ταύτην ἄρα τὴν ὑπάρχουσαν σήμερον γλῶσσαν τοῦ ἀβι-
άστου καὶ ἀνεπιτηδεύτου προφορικῷ λόγῳ τῶν μορφωμένων
Ἑλλήνων, τῶν καλῶς ἀνατεθραμμένων, τὴν ἀστικὴν γλῶσ-
σαν, τὴν γλῶσσαν καὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος
ὀφείλει τὸ σχολεῖον προφανῶς νὰ διδάξῃ τοὺς μικροὺς μαθη-
τὰς οὐχὶ ἄλλην.

Ἀλλ' ὅμως οἱ κ. κ. ἐπόπται, οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν ἐφαρ-
μογὴν τοῦ νόμου, καὶ δὴ τὴν πραγματοποιήσιν τῆς μεταρρυθ-
μίσεως ἐνθυμούμενοι τοῦτο μὲν τὰ τοῦ κ. Ψυχάρη ὅτι ἡ
γλῶσσα, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζομεθα εἰς τὴν ἀβίαστον συνή-
θειαν εἶναι μισὴ γλῶσσα, ψῶφια (sic), ὅτι αἱ γυναῖκες παρ'
ἡμῖν δὲν μεταχειρίζονται τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὀρθῶς, ὅτι
δὲ ὑπάρχει παρ' ἡμῖν ἄλλη τις κοινὴ λαλουμένη, λεγομένη δη-
μοτικὴ (καίτοι τοιαύτη γλῶσσα εἰς οὐδέναν δῆμον γινώσκε-
ται) ἀλλοτρία τῆς τε γραφομένης καὶ τῆς εἰς τὰς πόλεις κοι-
νῆς καὶ συνήθους καὶ ὅτι αὐτὸς ταύτην μεταχειρίζεται εἰς τὸ
«Ταξείδι» καὶ τὰ ἄλλα του βιβλία, (περὶ τούτου διεξήχθη
ἀγὼν μεταξὺ τοῦ κ. Ψυχάρη καὶ τοῦ μακαρίτου Φόβυ, ἰδὲ Ἀ-
θηνᾶς τόμ. Κ', σελ. 39—40), τοῦτο δὲ τὰ τοῦ Κρουμβάχερ
δι' ὀχρυζομένου, ὅτι «τὴν θεραπείαν διαβλέπω οὐχὶ ἐν τῇ δη-
μῳδῶς κεκραμένη καθαρευούσῃ, ἀλλ' ἐν δημῳδαί τινι κεκρα-
μένῃ μετὰ λέξεων παραδεδομένων» (πρ. βλ. σ. 166), τοῦτο δὲ
τέλος τὰ τοῦ κ. Γιαννίδου ὅτι «εἶνε χοντρὴ ἀντίληψις νὰ γρά-
φουμε ὅπως μιλοῦμε» (ἰδὲ ἀνωτέρω), ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν-
θυμούμενοι ὁμολογοῦν μὲν (ἐν Δελτ. Ε' 125) ὅτι «ἡ καθα-
ρεύουσα εἶνε ἰκανότερη σὰν πρὸ ἐπεξεργασμένη πού εἶνε
νὰ ἀποδώσῃ χαριτολογία λεπτότερα καὶ καλλιτεχνικώτερα πα-
ρότι μπορεῖ ἡ ἀκόμη ἀμόρφωτη δημοτικὴ», καὶ «ὅτι ἡ μικτὴ
(ἦτοι ἡ κοινὴ λαλουμένη) ἐμφανίζει πιστότερον τὴν ζωντανὴν
λαλιὰν καὶ εἶνε εὐκόλος ἡ χοῆσις αὐτῆς», ὅτι «ἡ καθαρεύου-
σα εἶνε πατροπαράδοτη (ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν ἀρνεῖται, ὡς
εἶδομεν, ὁ κ. Γιαννίδης), ὅτι δὲ ἡ χοῆσις τῆς δημοτικῆς ἀπαι-

τεῖ μελέτην καὶ καλλιέργειαν». (Δελτ. Ε' 119 — 20 καὶ 6, 40), «καὶ μάλιστα στὴ σύνταξιν μᾶς σταματᾷ μὲ μιά λιτότητα στὴ φράσιν μὲ τὸ παραπάνω πενιχρὴ καὶ στενόχωρη, ἅμα εἶνε νὰ ἐκφραστοῦν χωρὶς καθαρεύουσα συνθετώτερες σκέψεις». (Δελτ. στ', σ. 3), ἀλλ' ὅμως δὲν ἔθεσαν ὡς βάσιν τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων τὴν γλῶσσαν ταύτην τὴν μεικτὴν, τὴν τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων, τὴν ἐμφανίζουσαν πιστότερον τὴν κοινὴν λαλιάν, τὴν εὐκόλῳ εἰς χρῆσιν κ.λ.π. ἀλλ' ἄλλην, τὴν ὁποίαν μετὰ τοῦ κ. Ψυχάρη ὀνομάζουν δημοτικὴν.

Καρποὶ τοῦ μαλλιαρισμοῦ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα.

Τοὺς καρποὺς τῆς διαστροφῆς τῆς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐπιδιωχθείσης ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως μανθάνομεν καὶ ἄλλοθεν καὶ παρ' αὐτῶν τῶν κ. κ. ἀνωτέρων ἐποπτῶν καὶ τῶν ὁπαδῶν καὶ φίλων αὐτῶν. Οὕτω πρῶτον αὐτοὶ οὗτοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὁμολογήσουν ὅτι λέξεις καὶ τύποι τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων προσκρούουσιν εἰς τὸ γλωσσικὸν αἶσθημα τῶν πεπαιδευμένων, ὅτι ἔγιναν λάθη κ.λ. Καὶ ὁ μὲν Γενικὸς Γραμματεὺς εἶπε «δὲν εἶνε παρ' ἰδοξον, ἂν προκειμένου περὶ τόσον σοβαροῦ καὶ δυσχεροῦς ἔργου, ὡς τὰ νέα ἀναγνωστικά (10 ἐντὸς δύο ἐτῶν) παρεισέφερον καὶ ὀλίγαι λέξεις ἢ καὶ τύποι τινὲς προσκρούοντες εἰς τὸ γλωσσικὸν αἶσθημα τῶν πεπαιδευμένων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ διορθωθῇ». Καὶ «ἂν τὸν ἰδανικὸν τύπον δὲν ἔδωκαν ἕως τώρα τὰ ἀναγνωστικά βιβλία, ἀναμφιβόλως θὰ τὸν δώσουν βραδύτερον». (Ἐκπ. Ἑρευν. 4) 1919 σ. 9). Ὁ δὲ κ. Τριανταφυλλίδης ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἐποπτῶν ὁμολόγησεν (ἐν Ἑκπαιδευτικῇ Ἐπιθεωρήσει 1919 τῆς 15 Ἀπριλίου σ. 8—9) ὅτι «εἶνε ἀληθὲς ὅτι πολλοὶ γονεῖς δυσφοροῦν μὲ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων καὶ ἀναφέρει φίλους τοῦ ἐκφράσαντας ἀπορίαν καὶ ἐπιμένοντας ν' ἀποσύρῳσι τὰ παιδιὰ τῶν ἀπὸ τὰ σχολεῖα» καὶ ἐπιφέρει μὲν ὅτι ἐρμηνεύσας τὰ πράγματα μετέπεισεν αὐτοὺς, ἀλλ' ἢ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ δυσφορία ἢ μᾶλλον ἢ ἀγανάκτησις αὕτη εἶναι γενικὴ ἔν τε τῇ παλαιᾷ καὶ τῇ νέᾳ Ἑλλάδι, ὅτι πάμπολλοι γονεῖς ἀπέσυραν τὰ παιδιὰ τῶν ἐκ τῶν σχολείων (παρὰ πολλῶν ἤκουσα ὅτι ἠγόρασαν τὰ ἀναγνωστικά ταῦτα βιβλία ἀλλ' ὅτε εἶδον τὴν γλῶσσαν τῶν, τὰ ἔκαυσαν). Γνωστὸν δὲ

εἶναι ὅτι καὶ πολιτικοὶ σύλλογοι καὶ σωματεῖα διαμαρτύρονται κατὰ τῆς διδασκαλίας τῆς γλώσσης ταύτης εἰς τὰ σχολεῖα. Κατὰ ταῦτα δῆλον ὅτι, ἂν οἱ καιροὶ ἐπέτρεπον, μέγας θὰ ἡγείρετο ἀγὼν κατὰ τῆς ἀσεβοῦς ἀποδείρας ταύτης. Ταῦτα βεβαίως δὲν θὰ συνέβαινον, ἂν ὁ κόσμος ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις εὗρισκε τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν καὶ νοεῖ καὶ ἀγαπᾷ.

Οἱ κ. κ. ἐπόπται δὲν θέλουν νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν ὅτι ὅπου ἡ σχέσις μεταξὺ σχολείου καὶ γονέων εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ σχολεῖον νὰ θεωρῇται ὅτι ἐπιδιώκει ἰδιαίτερους κοιμηματικούς ἢ αἵρετικούς σκοποὺς, ἀποβάλλει πᾶσαν ἐμπιστοσύνην καὶ ἀξίαν, ἐκεῖ οἱ γονεῖς ἐμβάλλουν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν τέκνων τὴν δυσπιστίαν καὶ ἀποστροφὴν καὶ τότε ματαιοῦται καθ' ὅλοκληρίαν ὁ σκοπὸς τοῦ σχολείου.

Τοῦτο δὲ πράγματι συνέβη ἤδη δυστυχῶς παρ' ἡμῖν, ὅπως αὐτοὶ οὗτοι οἱ διδάσκαλοι δημοσίᾳ κηρύττουν. Πρβλ. Ἐκπαιδευτ. Ἐρευνήτην τῆς 15 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. σ. 46—7. «Οὐδὲν τὸ σοβαρὸν ἐγένετο διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς κοινωνίας ἐπὶ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἐμπιστοσύνης ὑπονομευομένης μὲν καὶ πρότερον, κλονισθείσης δὲ μεγάλως διὰ τῆς γενομένης μεταρρυθμίσεως. Καὶ τὸ τοιοῦτον ἦτο ἀναγκαῖον τοσοῦτο μᾶλλον ὅσον ἡ γενομένη μεταβολὴ ὡς μὴ ἐπελθούσα μετὰ προηγουμένην ὠρίμανσιν τοῦ ζητήματος ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἐπιβληθεῖσα ἐκ τῶν ἄνω, ὑπῆρξεν οἷονεὶ μέτρον βίας». .. Καὶ «τώρα εἰς τὸν γονέα ἀρκετὰ ὑποπτον κατέστη τὸ δημοτικὸν σχολεῖον». Καὶ σημειώσατε καλῶς, ταῦτα λέγει διευθυντὴς δημοτικοῦ σχολείου. Ὁμοίως ἀναγινώσκομεν ἐν ταῖς «Ἀθήναις» τῆς 25 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. ὅτι ἐν Σμύρῃ συνῆλθον τὰ δύο Ἀνώτατα Κοινοτικά Σωματεῖα καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Σμύρνης Χρυσοστόμου ὑπέγραψαν πρακτικὸν δι' οὗ «παμψηφεί ἀποφασίζουσιν, ὅπως ἀπαγορεύσωσι τὴν εἰσαγωγὴν τῶν δῆθεν δημοτικῶν τούτων ιδιωμάτων εἰς τὰ σχολεῖα».

Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι τοιαύτη ἐπίσημος διαμαρτυρία ὑπὸ τῶν Ἀν. ἀρχῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Κοινωνίας ἐγένετο καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, (βλ. «Ἐμπρὸς» 24 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ.) καὶ ἐν Αἰγύπτῳ.

Ἦκουσα δ' ὅτι καὶ βιβλία τοιαῦτα, καίτοι ἐγκεκριμένα ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου ἐστάλησαν μὲν ὑπὸ πλουσίου ὁμογενοῦς

εἰς τινὰ τῶν Δωδεκανήσων, ἵνα διανεμηθῶσι δωρεάν, ἐπεστράφησαν δὲ μετ' ἐπιστολῆς ἀποδοκιμαζούσης πικρῶς τὰ τοιαῦτα τολμήματα. (Βλ. «Ἐμπρός»). «Καὶ εἰς τὰ μέρη τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς, ὅπου οἱ ἐν Ἀθήναις γλωσσοπλάσται ἐτόλμησαν νὰ ἐπεκτείνουν τὰς ἐνεργείας των, καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀπεδοκιμάσθησαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἡ ἀπόπειρά των ἀπέτυχε παντελῶς ἀπέναντι τῆς ὁμοθυμοῦ ἐξεγέρσεως τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μάλιστα τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον καὶ τὰ δύο Σώματα συνελθόντα εἰς συνεδρίασιν κατεδίκασαν τὰς τάσεις ταύτας πρὸς βεβήλωσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἠνάγκασαν τοὺς ἐπηρεασθέντας ἐκ τῶν διαστρεβλωτικῶν τούτων εἰσηγήσεων νὰ ἐπαναφέρωσι τὰ πράγματα εἰς τὴν θέσιν των.»

ΒΟΛΟΣ, 14 Ἀπριλίου. (Ἰδ. τηλ. τοῦ «Ἐμπρός»). — Ἀπὸ τῆς χθὲς συνεδριάζει τοπικὸν συνέδριον τῶν δημοδιδασκάλων Μαγνησίας πρὸς ἔκφρασιν γνώμῶν περὶ τοῦ διδακτικοῦ βιβλίου τῆς τρίτης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τὸ ἐπιγραφόμενον «Ψηλὰ Βουνά». Ωμίλησαν πολλοὶ δημοδιδασκαλοὶ τονίσαντες ἄλλοι μὲν τὰς ἀτελείας τοῦ βιβλίου, τινὲς δὲ κηρυχθέντες ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς γλώσσης. Τὴν πρωτὰν σήμερον λήγοντος τοῦ συνεδρίου, συνελθούσα ἡ «Πανεπαγγελματικὴ Ἐνωσις» μετέβη κατόπιν ἐν σώματι εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπου συνεκροτεῖτο τὸ συνέδριον καὶ διεμαρτυρήθη κατὰ τοῦ βιβλίου. Ἦκούσθησαν φωναί: «Κάτω οἱ μαλλιαροὶ» καὶ ἄλλαι ἀποδοκιμασίαι. Οἱ μεταβίντες ὑπερέβαινον τοὺς ἑκατόν. Ἀμέσως ἡ Πανεπαγγελματικὴ Ἐνωσις, περιλαμβάνουσα 18 σωματεῖα, ἐτήλεγράφησε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸν κ. ὑπουργὸν τῆς Παιδείας, παρακαλοῦσα ὅπως ληφθῶν μέτρα κατὰ τοῦ ἐκχυδαΐσμου τῆς γλώσσης.

Ἡ διαμαρτυρία τῶν Σωματείων

ΒΟΛΟΣ, 14 Ἀπριλίου. (Τηλεγραφικῶς) — Ἡ Ἐπαγγελματικὴ Ἐνωσις Βόλου, ἀντιπροσωπεύουσα 18 σωματεῖα, συνελθούσα σήμερον εἰς γενικὴν συνέλευσιν, μετέβη ἐν σώματι εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ὅπου διεξήγετο τοπικὸν συνέδριον τῶν δημοδιδασκάλων Μαγνησίας περὶ τῆς ἐπιτυχίας ἢ μὴ τοῦ τεθέντος εἰς κυκλοφορίαν βιβλίου τῆς τρίτης τάξεως

ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ψηλά Βουνά» Ἐδήλωσεν εἰς τοὺς παρ-
 ρευρισκομένους διδασκάλους ὅτι δὲν συννεοῖ νὰ διδάσκωνται
 οἱ Ἑλληνόπαιδες διὰ μαλλιορῶν βιβλίων, περιεχόντων προ-
 σπάθειαν διαστρεβλώσεως τῆς γλώσσης διὰ κατασκευῆς νέων
 ἀγνώστων λέξεων ἢ φράσεων τῶν ἀγνιῶν. Παρακαλοῦμεν
 ὑψώσῃτε φωνὴν διαμαρτυρίας κατὰ ἐκβαρβαρισμοῦ τῆς ἐθνι-
 κῆς ἡμῶν γλώσσης.

Καταγγέλλομεν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι οἱ δημοδιδάσκα-
 λοι κατ' ἰδίαν καταδικάζοντες τὰ μαλλιαρὰ βιβλία ὡς μὴ δυ-
 νάμενοι νὰ τὰ διδάξωσιν, εἰς τὸ συνέδριον ἢ δὲν ἐτόλμησαν
 νὰ ἐκφέρουν τὴν γνώμην τῶν ἐκ φόβου καταδιώξεως ἢ προ-
 σεπάθησαν νὰ μὴ καταδείξωσι τὰς ἀτελείας καὶ τοὺς καταχθο-
 νίους σκοποὺς βιβλίων ἐπιδιωκόντων τὴν διαφθορὰν τῆς γλώσ-
 σης καὶ πνευματικὴν ἀποτύφλωσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων, ὡς
 ἐπίσης καταγγέλλομεν ὅτι ἐγένετο πανταχόθεν προπαγάνδα
 πρὸς ματαίωσιν τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ γλωσ-
 σικοῦ ζητήματος, καὶ ἐνῶ ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ
 τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς ἐδήλωσεν ὅτι θὰ καταδιωχθῶσιν
 ἅπαντες οἱ διδάσκαλοι, οἱ ἐπιδιώκοντες διαστρεβλῶσιν τῆς
 γλώσσης, σήμερον εἰς ὅλα τὰ δημοτικὰ σχολεῖα διδάσκεται ἡ
 μαλλιαρὴ γλώσσα, ξένη καὶ ἀκατάληπτος.

Διὰ τὴν Πανεργατικὴν Ἐνωσιν Βόλου ὁ πρόεδρος Πλα-
 τανιώτης, Κ. Γάκης, γενικὸς γραμματεὺς.

Καὶ αὐτόθι τῆς 31 Ἰουλίου 1919,

«Καὶ τὸ ... γλωσσικὸν εἰς τὰ Μέθανα. Τὸ γνωστὸν Τσο-
 πανο-τουρκο-ἀρβανίτικο γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν ἀναγνωστι-
 κῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐκίνησε τὴν ἀποστροφὴν καὶ
 αὐτῶν τῶν Ἀλβανοφώνων κατοίκων τῶν διαφόρων συνοικι-
 σμῶν τῶν Μεθάνων, οἵτινες θέλουν νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ τῶν
 Ἑλληνικὰ καὶ ὄχι Ἀρβανίτικα, τὰ ὁποῖα ξέρουν. Ἔσχε δὲ ὡς
 μόνον ἀποτέλεσμα τὴν ... ἀναξωογόνησιν τῆς Ἀλβανικῆς,
 ἣτις ἐκλινε πρὸς τὴν δύσιν της, ἀντὶ πάσης ἐκμαθήσεως τῆς
 Ἑλληνικῆς.»

Ἦκουσα δ' ἐπ' ἐσχάτων ὅτι πολλοὶ βουλευταί, ἰδίᾳ τῶν
 νέων χωρῶν, σκοπεύουν εἰς τὴν προσεχῇ Ἐθνοσυνέλευσιν νὰ
 ἐπιδιώξουν πάσῃ δυνάμει καὶ νὰ ἐπιτύχουν τελείαν ἐκπαιδευ-
 τικὴν ἀποκέντρωσιν, ἥτοι ἀπόσπασιν καὶ ἀποχωρισμὸν ἀπὸ
 τῆς τοιαύτης τυραννικῆς βίας τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Οὕτω τὸ Ἑλληνικὸν διηρέθη εἰς δύο ἄνισα ἀντιμαχόμενα γλωσσικὰ στρατόπεδα, καὶ δὲν εἶναι ἄπορον, ἂν, ἐνῷ ἐνοῦμεθα Θείῳ χάριτι πολιτικῶς, ἐνεκα τοῦ μαλλιαρισμοῦ, τοῦ ἐξαπλουμένου καὶ ἐπιβαλλομένου καὶ εἰς τοὺς νέους ἡμῶν συμπολίτας, χωρισθῶμεν γλωσσικῶς.

Μετὰ πόσον δὲ φανατισμοῦ μάχονται οἱ ὁπαδοὶ τῆς δημοτικῆς τῶν κ. κ. ἐποπτῶν κατὰ παντὸς ἀντιφρόνουτος, ἀρκεῖ νομίζω, νὰ δεῖξῃ τὸ ἀκόλουθον γεγονός, τὸ ὁποῖον ἀναγινώσκουμεν εἰς τὸ «Ἐμπρὸς» τῆς 28ης Φεβρ. ἐ. ἔ.

«Κάποιος διδάσκαλος ἐπὶ κεφαλῆς ὁμάδος παιδιῶν τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου ἠσχολεῖτο εἰς τὸ νὰ μάθῃ εἰς τοὺς μικροὺς τὰ ὀνόματα τῶν προσώπων, τῶν ὁποίων οἱ ἀνδριάντες εἶναι ἰδρυμένοι πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου. Εἰς κάποιαν στιγμὴν ὁ διδάσκαλος δεικνύων τὸ μέγαρον τοῦ Πανεπιστημίου, ἐρωτᾷ τοὺς μικροὺς:

— Τί εἶνε αὐτό.

Καὶ εἰς μικρὸς ἀπαντᾷ.

— Αὐτὸ εἶνε Πανεπιστήμιον.

Τὸ τί ἔγινε δὲν περιγράφεται. Ὁ διδάσκαλος εἰς τὸ ἄκουσμα Πανεπιστήμιον ἐξεμάνη ὥς νὰ τοῦ ἐσχότωσεν ὁ μικρὸς τὸν πατέρα του. Καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν περιέργων ἤρχισε νὰ κάμνῃ μάθημα εἰς τοὺς μικροὺς καὶ νὰ τοὺς λέγῃ ὅτι δὲν λέγεται «Πανεπιστήμιον», ἀλλὰ «Πανεπιστήμιο» κατὰ τὸ «Νοσοκομεῖο» καὶ Φρενοκομεῖο.

Ἄλλ' ὁ μικρὸς ἐπιμένων.

— Ἀλλὰ κύριε, ἐκεῖ ἔτσι γράφει — δεικνύων μίαν ἐπιγραφὴν — Πανεπιστήμιον.

Βλέπετε, κατορθώθη ἡ εὐχή τοῦ κ. Γεν. Γραμματέως νὰ «σιγαθοῦν» οἱ διδάσκαλοι καὶ μετ' αὐτῶν, ὥς εἰκός, καὶ οἱ μαθηταὶ τὴν ἐπίσημον γλώσσαν τοῦ Κράτους καὶ τὸν κατ' ἐσχῶν συνεκτικὸν σύνδεσμον τῆς φυλῆς.

Καὶ σημειωτέον ὅτι τὴν ἀποστροφὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀπὸ τῆς γλώσσης τῶν ταύτης ὁμολογοῦν καὶ οἱ ἰδιοὶ (Δελτ. Ε' 8) ὅτι «τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας δὲν εὐνοεῖ ἀκόμη τις προσπάθειες τοῦ Ὁμίλου» καὶ (ἐν Ζ' 94) «ἡ γλωσσικὴ ἀνακαίνισις, ἂν καὶ ὑποστηρίζεται πᾶς τῶρα ἀπὸ μερίδα κοινωνικῇ, μένει πάντοτε ἀξίωση μικρῆς μειοψηφίας».

Ἄλλ' ἂν καὶ ὁμολογοῦν ταῦτα, ἐπιμένουν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν γλῶσσάν των καὶ οὕτω προκαλοῦν τοιαύτας ἐριδας καὶ φιλονικίας εἰς τὸ Ἔθνος καὶ ταῦτα ἐν τοῖς παροῦσι καιροῖς. Δὲν σᾶς φαίνονται μεγάλοι καὶ θαυμαστοὶ οἱ καρποὶ οὗτοι τῆς ἐνεργείας τῶν κ. κ. ἐποπτῶν καὶ τοῦ κ. Γεν. Γραμματέως ;

Διαστροφή τοῦ σκοποῦ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Καὶ ἔγιναν καὶ γίνονται ταῦτα ἕνεκα τῆς παντελοῦς διαστροφῆς τῶν σκοπῶν καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Πάντες δηλ. θὰ μοὶ ὁμολογήσουν ὅτι οἱ μικροὶ μαθηταὶ ἔρχονται εἰς τὸ σχολεῖον, ἵνα διδαχθοῦν ἄλλα τε καὶ τὴν γλῶσσαν τὴν σήμερον κρατοῦσαν, τὴν γλῶσσαν τῶν ἐφημεριδῶν, τῶν συλλαλητηρίων, τῶν ἐκλογικῶν προγραμμάτων, τῶν δικαστηρίων, τῆς διοικήσεως, τῶν συμβολαίων, τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων βιβλίων ἡμῶν κ.λ.π., ἵνα δύνανται νὰ ἀναγινώσκουν καὶ νοοῦν πάντα ταῦτα καὶ οὕτω μετέχουν τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ, τῶν ἡμετέρων ἰδανικῶν περὶ πατρίδος, περὶ παρελθόντος, περὶ ὀρθοκείας, περὶ τέχνης, περὶ ἐπιστήμης κ.λ.π.

Πανταχοῦ ἀλλαχόυ τὸ σχολεῖον χρησιμεύει εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς νέας γενεᾶς, εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν παλαιότερων, εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἥθους κ.λ.π. αὐτῆς, εἰς τὸ ν' ἀνοίξῃ χάριν τῶν μικρῶν παιδίων διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ γνώσεως τῆς γλώσσης τὸν ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν κόσμον, νὰ θρέψῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὸ αἶσθημα καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἐκ τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν τῶν προγενεστέρων, ἵνα οὕτω δυνηθοῦν νὰ εὐδοκιμήσουν καὶ οὕτω διασώσῃ καὶ καλλιεργήσῃ τοὺς θησαυροὺς τούτους, πρὸς τοῦτο δὲ παραλαμβάνει τὰ ὑπάρχοντα ἐθνικὰ καθεστῶτα καὶ διδάσκει αὐτά, μετὰ τούτων δὲ καὶ τὴν ἐν χρήσει ἐθνικὴν γλῶσσαν, τὴν γλῶσσαν, ἐν ἣ ἀπόκεινται οἱ θησαυροὶ οὗτοι. Παρ' ἡμῖν δὲ τὸ σχολεῖον πρόκειται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νὰ ἐπιβάλλωμεν εἰς τὸ Ἔθνος γλωσσικὸν τύπον τῆς ἀρεσκείας ὁμάδος τινός. Παρ' ἡμῖν σκοπὸς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου κηρύττεται ἐπανειλημμένως καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας ὑπὸ τῶν φίλων δημοσιογράφων καὶ ὑπὸ τῶν κ. κ. ἐποπτῶν τὸ ἀπλούστατον τόδε : νὰ μάθουν τὰ παιδιά τοῦ δημοτικοῦ σχολείου νὰ γράφουν τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἔχουν τὰ ἀναγνωστικά ταῦτα βιβλία καὶ νὰ γράφουν ἐκθέσεις εἰς αὐτὴν !

Δύναται τις νὰ φαντασθῇ μεγαλυτέραν διαστροφὴν τοῦ σχολείου ;

Αὐτὰ ταῦτα παρετήρησε καὶ ἐξέθηκε λίαν εὐστόχως καὶ ἄλλος ἀνὴρ παιδαγωγός, πλείστου λόγος ἄξιος, ὁ μακαρίτης Ἰωάννης Δέλλιος ἐν τῷ « Ἐμπρὸς » τῆς 30 Ἰανουαρίου π. ἔ. εἰπὼν « ἡ γλῶσσα τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου δὲν δύναται νὰ εἶνε ἄλλη ἀπὸ τὴν ἐν χρήσει γραφομένην, τὴν ὁποίαν μόνον πρέπει νὰ μάθῃ ὁ παῖς νὰ μεταχειρίζεται ὀρθῶς, διότι ταύτης θὰ λάβῃ ἀνάγκην βραδύτερον, ἐξερχόμενος εἰς τὸν βίον εἴτε ὡς κοινωνικὸς ἄνθρωπος, εἴτε ὡς πολίτης. Τὰ σχολεῖα πανταχοῦ τοῦ κόσμου διδάσκουν μόνον τὴν γραφομένην, οὐχὶ δὲ τὴν ὁμιλουμένην, διδάσκουν δηλαδὴ τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν αἱ διάφοροι τοῦ κράτους ἀρχαὶ μεταχειρίζονται, τὴν γλῶσσαν τῆς λογοτεχνίας. Ἀλλὰ τὸ χρησιμοποιεῖν ἤδη τὸ σχολεῖον ὡς μέσον προπαγανδιστικὸν ἐπικρατήσεως ὠρισμένης γλωσσικῆς θεωρίας ἢ αἰρέσεως, ὅχι μόνον ὀρθὸν δὲν εἶνε, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐγκληματικὸν διὰ τοὺς μικροὺς παιδας. Εἶνε δὲ τόσον ζωντανὴ ἡ δημοτικὴ αὕτη γλῶσσα, ὥστε, ὡς μοὶ ἔλεγε τελευταῖον γνωστὸς διδάσκαλος, οἱ παῖδες διὰ νὰ ἐννοήσουν τὰ ἐν τοῖς νέοις ἀναγνωσματαρίοις μεταφέρουν αὐτὰ εἰς τὴν οἰκειωτέραν αὐτοῖς γλῶσσαν τῶν βιβλίων ἢ τοῦ οἴκου. Τὸ δὲ ἀποδίδειν τὰ οἰκτρὰ ἀποτελέσματα τῆς δημοτικῆς ἡμῶν παιδείας εἰς τὴν διδασκομένην καθαρεύουσαν, εἰς στιγμὴν, καθ' ἣν δὲν ἔχομεν ἀνθρωπινὰ διδακτήρια, ἐλλείπουν δὲ ἀπὸ τὰ πλεῖστα τῶν ὑπαρχόντων σχολείων τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα διδακτικὰ ὄργανα, εἰς στιγμὴν δὲ καθ' ἣν δὲν ἔχομεν διδασκάλους ἐπαρκεῖς κατ' ἀριθμὸν καὶ ὑποφεροὺς κατὰ ποιόν, οὐδεμία δὲ φροντίς λαμβάνεται πρὸς παρασκευὴν τοιούτων, εἶνε αὐτὸ τοῦτο ἄσπετον. Ἀλλως τε, οὐδεὶς ἰσχυρίσθη ὅτι εἰς τὰς πρώτας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου πρέπει νὰ ἔχωμεν ὡς γλῶσσαν διδασκαλίας τὴν ἀρχαῖζουσαν γλῶσσαν τοῦ μακαρίτου Κόντου, ἀφοῦ ὑπάρχει ἡ γλῶσσα τοῦ διηγήματος, ἀπλῆ τὴν ὕφην καὶ τοσοῦτον λεξιλογικῶς προσεγγίζουσα εἰς τὸ λαλούμενον ἰδίωμα. Μετὰ λύπης μόνον παρατηροῦμεν ὅτι ἡ γενομένη ἀπόπειρα ἐπικρατήσεως τῆς δημοτικῆς διὰ τοῦ σχολείου εἶνε προωρισμένη εἰς τελείαν ἀποτυχίαν, διότι νέος τύπος γλωσσικὸς δύναται νὰ ἐπιβληθῇ μόνον διὰ λογοτεχνικῶν μεγάλων ἔργων, οὐχὶ δὲ δι' ἀλφαριθμητικῶν καὶ ἀναγνωσματαρίων, θὰ

ἀνακόψῃ δὲ μόνον πᾶσαν σοβαρὰν πρὸς βελτίωσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐργασίαν».

Οἱ δὲ κ. κ. ἐπόπται μετὰ τοῦ κ. Γεν. Γραμματέως διαστρέψαντες τὸν νόμον, ἐπιβάλλουν εἰς τὰ παιδιά ταῦτα γλῶσσαν ἄχρηστον πρὸς τοὺς σκοποὺς τούτους. Ἴδου τί λέγει ἐν τῇ «Ἑστίᾳ» τῆς 23 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. μέλος τῆς περιφήμου αὐτῆς συντακτικῆς τῶν ἀναγνωστικῶν τούτων βιβλίων ἐπιτροπείας: «Τὰ νέα ἀναγνωστικά ἔχουν μίαν γλῶσσαν ἢ ὅποια δὲν εἶνε βέβαια οὔτε ἡ ἀρχαία, οὔτε ἡ γλῶσσα τῶν κυρίων ἀρθρῶν τῶν ἐφημερίδων. Εἶνε ἡ γλῶσσα ὧλων ἀνεξαίρετως τῶν σημερινῶν λογοτεχνικῶν βιβλίων καὶ τοῦ συγχρόνου θεάτρου. Καὶ αὕτη ἡ γλῶσσα ἔχει, φυσικά, τοὺς κανόνας τῆς, ἔχει τὴν Γραμματικὴν τῆς, τὴν ὁποίαν δὲν ἐφεῦρε κανείς, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ὁ λαός, ὁ δημιουργὸν τὴν Γραμματικὴν ὧλων τῶν γλωσσῶν. Καὶ τοὺς κανόνας αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ τοὺς μάθουν τὰ παιδιά, ποῦ διαβάζουν τὰ βιβλία, διότι τὸ σχολεῖον δὲν ἀνέχεται τὴν ἀναρχίαν, τὴν ὁποίαν πιθανὸν ν' ἀνέχεται ἡ ἐφημερίς, ὅπου εἰς μίαν παράγραφον γρονθοκοποῦνται δέκα διαφορετικοὶ τύποι τῆς ἰδίας λέξεως. Συντάξτε, λοιπόν, ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου ἓνα γραμματικὸν καὶ ὀρθογραφικὸν ὁδηγὸν διὰ τοὺς διδασκάλους, σύμφωνον μὲ τοὺς φυσικοὺς γλωσσικοὺς νόμους.»

Ἀλλὰ πρῶτον πάντων ἀπορεῖται διατὶ τὰ ἀναγνωστικά ταῦτα βιβλία νὰ μὴ γραφοῦν εἰς τὴν κοινὴν καὶ συνήθη κρατούσαν σήμερον γλῶσσαν τῶν ἐφημερίδων, ἔστω ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπλοποιουμένην, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν λογοτεχνῶν, οἱ ὅποιοι καθὼς καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὁμολογοῦν καὶ ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, δὲν ἀναγινώσκονται;

Ὁ περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως νόμος ὥρισε τὴν κοινὴν λαλουμένην καὶ οὐδὲν ἄλλο, οὐχὶ δὲ τὴν τῆς ἀγνώστου εἰς τὸ ἔθνος σημερινῆς λογοτεχνίας. Ἐδῶ ἄρα πρόκειται φανερὰ καὶ ἀναντίλεκτος παράβασις τοῦ νόμου.

Ἐπεὶ παρατηρῶ ὅτι μία μὲν δημοτικὴ, ἤτοι στηριζομένη ἐπὶ μόνῃ τῇ προφορικῇ παραδόσει, λαλουμένη ὑπὸ παντός τοῦ ἔθνους δὲν ὑπάρχει, ὑπάρχουν δὲ μόνον διάλεκτοι καὶ ἰδιώματα διαφέροντα ἀλλήλων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ ἔχοντα ἐπομένως ἕκαστον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γραμματικὴν. Ἀλλ' ἀκριβῶς δι' αὐτὸ φεύγει τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τὴν δι-

δασκαλίαν καὶ χρῆσιν αὐτῶν, περιορίζεται δὲ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς μιᾶς, τῆς ἐνούσης πάντας τοὺς Ἑλληνας, τῆς ἐπικρατούσης γλώσσης.

Καὶ διδάσκει ταύτην καὶ τὴν γραμματικὴν αὐτῆς τοιαύτην ὁποία εἶναι, δὲν διορθώνει, ἀνέχεται πᾶσαν ἐν αὐτῇ τυχὸν ὑπάρχουσαν ἀταξίαν, ἀνωμαλίαν, πολυτυπίαν κ. λ. π. Ὁ πλουτισμός, ἡ διόρθωσις, ὁ ἐξομαλισμός κ. λ. π. εἶναι ἔργον τοῦ λαοῦ καὶ τῶν συγγραφέων, οὐχὶ τοῦ σχολείου. Ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ ἐλέγοντο καὶ ἐγράφοντο ἐπὶ πολὺν χρόνον διπλοὶ καὶ τριπλοὶ τύποι καὶ οἱ μαθηταὶ ἐδιδάσκοντο αὐτοὺς ἐφ' ὅσον ἦσαν ἐν χρήσει (πρβλ. φῆσαι καὶ φήσιε κ. λ. π.)

Παρ' ἡμῖν δὲ κηρύττονται ὑπὸ τῶν κ. κ. ἐποπτῶν τὰ ἐναντία, ὅτι δηλ. τὸ σχολεῖον σκοπεῖ νὰ πλουτίσῃ τὴν γλῶσσαν, ὅτι δὲν ἀνέχεται ἀνωμαλίας καὶ ποικιλίας κ. λ. π., ἐνῶ ἡ καθαρὰ ἀλήθεια εἶναι ὅτι τὸ ὀρθολογιστικὸν σύστημα τοῦ κ. Ψυχάρη, ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ προπαγάνδα δὲν ἀνέχεται αὐτά. Τὸν προπαγανδικὸν σκοπὸν τοῦ σχολείου καὶ τὴν ὀλεθρίαν αὐτοῦ ἐπιδρασιν ἐπὶ τοὺς μαθητὰς ὡμολόγησαν ἐπανειλημμένως αὐτοὶ οὗτοι. Πρβλ. Δελτ. Α, σ. 239 «τὸ θέλει ὁ Ἐκπαιδ. Ὁμιλος, τὸ σχολεῖο προδρομικὸ-προπαγανδικό», καὶ Α, σ. 241 «βεβαιώσαμε ὅτι στὸ πρότυπο δημοτικὸ σχολεῖο ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία δὲ θὰ ἔχει σκοπὸ νὰ μάθῃ στὰ παιδιὰ τὸν τύπο τοῦ σημερινοῦ γραπτοῦ λόγου, γιὰ νὰ προσθέσωμε πῶς τοῦτο ἀναγκαστικὰ θὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ προπαγανδικὸ σκοπὸ τοῦ Ὁμίλου», καὶ (Δελτ. Α' 239) «Τὸ πρότυπο δημοτικὸ σχολεῖο, ἐπειδὴ δὲν πρόκειται νὰ σεβαστεῖ τοῦλάχιστο ἓνα ἀπὸ τὰ δεδομένα ποὺ ἐπιβάλλει στὸ σχολεῖο μας ἡ ἐποχὴ (τὸν τύπο τοῦ γραπτοῦ λόγου), δὲν μπορεῖ νὰ εἶνε τὸ καλὸ σύγχρονο σχολεῖο», καὶ σ. 240 «ὁ νεωτερισμὸς στὰ σχολεῖα μπορεῖ νὰ βλάψῃ (ἢ καὶ νὰ ὠφελήσῃ) τὰ ἑλληνόπουλα μιᾶς νέας γενεᾶς, ἐνῶ ὁ πειραματισμὸς σὲ εἰδικὸ στενὸ κύκλον δὲν πρόκειται νὰ βλάψῃ κανένα ἀθῶο παιδάκι. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι δὲν πρόκειται καὶ νὰ ὠφελήσῃ τὸ πρότυπον σχολεῖο κανένα παιδί σήμερον, αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ θεωρήσῃ ὁ κ. Χ. ὡς τελείως ὁμολογούμενον, διότι ὁ Ὁμιλος δὲν φιλοδοξεῖ νὰ κάνῃ φιλανθρωπικὸν σχολεῖο, γιὰ νὰ σώσῃ 10, 50, 50 ἢ 100 παιδιὰ. Μιὰ τέτοια φιλοδοξία δὲν πολυταιριάζει στὴν ἰδιοσυγκρασίαν σου», καὶ σ. 263 «δὲν ἔμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ γλῶσσα κατὰλληλη γιὰ τὸ

σχολεῖο σήμερα, γλῶσσα πού μπορεί καλλιεργουμένη καὶ μορφουμένη νὰ ἐπαρκέσει στὸ μέλλον γιὰ ὅλες τὶς πνευματικὲς ἀνάγκες, ἐφ' ὅσον δὲν εἶνε ἀπὸ σήμερα ὄργανο ἑτοιμο, τελειοποιημένο σὲ βαθμὸ ἀνάλογο μὲ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἔθνους... Ἡ εἰσαγωγὴ στὴ διδασκαλίᾳ μιᾶς γλώσσας πού δὲν ἐπαρκεῖ σήμερα στὶς πνευματικὲς ἀνάγκες, θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ σταμάτισμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους, ὡς τὴν ἐποχὴ πού θὰ τελειοποιηθεῖ τὸ νέο ὄργανο (ἡ γραπτὴ γλῶσσα τῶν ὠρισμένων λογοτεχνικῶν ἔργων) καὶ θὰ γίνῃ ἀξίον νὰ χρησιμεύσῃ γιὰ τὴν ἀνώτερη πνευματικὴ ζωή». Ταῦτα, ὀρθότατα ὁμολογοῦντο ἄλλοτε, πρὸ τοῦ οἱ κ. κ. ἐπόπται καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν· τὴν δὲ ἀντιφάσκοντες καὶ τὰ σχολεῖα πάντα, οὐχὶ τὸ ἐν μόνον, ἐνῶ θὰ ἐτελοῦντο τὰ πειράματα, καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἰδίαν των ὁμολογίαν ἡδύνατο νὰ εἶναι ἐπιβλαβές, κρίνουν ὠφελιμώτατα, καὶ τὰ προαναγγελλόμενα ὡς μέλλοντα νὰ γίνουν πειράματα εἶναι τώρα περὶττά, καὶ ἡ γλῶσσα αἴφνης ἔγινε καταλληλοτάτη, καὶ σταμάτισμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς δὲν φοβοῦνται πλέον, ἀλλὰ τοῦναντίον πλησιεστίους ὁδηγοῦσιν ἡμᾶς «πρὸς τὴν ἐκπαιδευτικὴ ἀναγέννηση», ὅπως μεγαλαύχως ὀνομάζουσιν τὴν δρᾶσιν αὐτῶν. Χρῆζουσι ταῦτα σχολίων; Λοιπὸν ζήτω ἡ προπαγάνδα!

Καὶ τώρα ἐρωτᾶται πᾶς ἀμερόληπτος ἄνθρωπος νὰ μοι εἰπῇ: ἔχει ἄδικον ὁ ἀπλοῦς ἄνθρωπος ν' ἀποσύρῃ τὸ τέκνον του ἀπὸ τὸ σχολεῖον τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον παρατηρεῖ ὅτι ἀντὶ νὰ διδάσκηται ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα, ἡ γλῶσσα ἡ ὁποία θὰ τοῦ εἶναι αὖριον χρήσιμος, ἂν θέλῃ νὰ γράψῃ ἢ ὁμιλήσῃ πρὸς ἀνωτέρους του, ἢ ἂν θέλῃ νὰ μελετήσῃ βιβλίον τινὰ καὶ μορφωθῇ καλλίτερον, ἀντ' αὐτῆς διδάσκηται ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἡξεύρει πολὺ καλὰ ἢ δὲν τὴν νοεῖ; Καὶ εἶναι ὀρθὸν νὰ φορολογῇται ὁ πτωχὸς Ἑλληνικὸς λαός, ἵνα συντηροῦνται σχολεῖα διδάσκοντα τοιαύτην γλῶσσαν;

Καθὰ ἐπ' ἐσχάτων ἤκουσα, τὴν εἰσαγωγὴν τῆς δημοτικῆς των πειρῶνται νὰ δικαιολογήσουν ἐκ τῶν ὑστέρων διατεινόμενοι ὅτι, ἐπειδὴ καὶ πρότερον τὰ ἀναγνωστικὰ ἐγράφεοντο εἰς τὴν κοινὴν καὶ συνήθη λαλουμένην, ὁ νέος νόμος δὲν θὰ εἶχε λόγον ὑπάρξεως, ἂν ταύτην καὶ μὴ τὴν δημοτικὴν αὐτῶν ἐνόει· αὐτὸ δὲ τοῦτο ὅτι ἐδέχθη νὰ ψηφισθῇ νέος νόμος περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως ὀρίζων τὴν **κοινὴν λαλουμένην**

ἀπηλλαγμένην ἀρχαῖσμων καὶ ιδιωματικῶν, δηλοὶ σαφῶς ὅτι περὶ ἄλλης τινὸς γλώσσης, τῆς δημοτικῆς πρόκειται. Ἄληθῶς ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα ! Αὐτοὶ οὗτοι ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐκόπτοντο νὰ παραστήσουν τὴν παρ' ἡμῖν ἐκπαίδευσιν νοσοῦσαν πάσας τοῦ κόσμου τὰς νόσους καὶ ἐπηγγέλλοντο τὴν θεραπείαν αὐτῆς διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰ σχολεῖα ἡμῶν τῆς ζώσης, τῆς ἀληθοῦς γλώσσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Κατόπιν τούτων ἔρχεται ἡ Κυβέρνησις, δίδει πίστιν εἰς τὰς ἐπαγγελίας αὐτῶν ταύτας, νομοθετεῖ τὴν χρῆσιν αὐτῆς ταύτης τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ, τῆς κοινῆς λαλουμένης, καὶ ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου καὶ δὴ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς παιδείας. Καὶ ἰδοὺ τώρα αὐτοὶ πάλιν διατείνονται, ὅτι ἡ **κοινὴ λαλουμένη** τοῦ νόμου αὕτη **ἦτο καὶ πρότερον ἐν χρῆσει εἰς τὰ ἀναγνωστικά**, τούτου δὲ ἔνεκα δὲν δύναται νὰ νοῇ αὐτὴν ὁ νέος νόμος, ἀλλὰ ἄλλην, τὴν δημοτικὴν τῶν, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐπιβάλλουν διὰ τῆς βίας εἰς τὰ σχολεῖα. Ὡς φαίνεται οἱ ἀνθρώποι οὗτοι ἀνελθόντες ὅπως ἀνῆλθον εἰς τὴν ὑψηλὴν θέσιν τοῦ ἀνωτέρου ἐπόπτου, φαντάζονται ὅτι ἡμεῖς οἱ ἄλλοι εἴμεθα μωροὶ καὶ ἔτοιμοι νὰ πιστεύσωμεν αὐτοῖς πάντα.

Ἡ νέα γραμματικὴ.

Ὅτε πρὸ τριετίας ἐψηφίσθη ὁ περὶ μεταρρυθμίσεως τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσεως νόμος καὶ ὠρίζετο ὅτι ἔμελλε τοῦ λοιποῦ νὰ διδάσκεται ἡ κοινὴ λαλουμένη ἀπηλλαγμένη ἀρχαῖσμων καὶ ιδιωτισμῶν, ὁ κ. ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐσκέφθη πολὺ ὀρθῶς, ὅτι ἀπολύτως ἀναγκαῖον ἦτο καὶ γραμματικὴ τις τῆς κοινῆς λαλουμένης ταύτης γλώσσης, τῆς οὕτω νομοθετούμενης νὰ ἐδημοσιεύετο διὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, καὶ ὁδηγίαι τινὲς πρὸς τοὺς διδασκάλους νὰ ἐστέλλοντο, ἵνα ἂν μὴ τι ἄλλο, τοῦλάχιστον νὰ ἔβαινεν ἡ λειτουργία τῶν σχολείων ὁμοιομόρφως. Πρόσθετες ὅτι εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις ἢ ἀνάγνωσις λαμβάνει χαρακτῆρα γενικώτερον, συντελοῦσα εἰς τὴν γνῶσιν τῆς κατασκευῆς τῆς προτάσεως, τῆς περιόδου καὶ εἰς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῶν μερῶν τοῦ λόγου καὶ ἔτι περαιτέρω εἰς τὴν ἐξοικείωσιν μὲ τὸ ὠραῖον γλωσσικὸν ὕφος διὰ τῆς ἀναλύσεως τεμαχίων δοξίμων ποιητικῶν καὶ πεζογραφικῶν ἔργων. Κατ' ἀνάγκην ἄρα ἐν συναφείᾳ πρὸς τὰ ἀναγινωσκόμενα διδά-

σκεται καὶ στοιχειώδης θεωρία περὶ γλώσσης, ἥτοι ὀλίγη γραμματικὴ καὶ σύνταξις, διότι ἄνευ αὐτῆς ἀδύνατον νὰ διακρίνῃ ὁ παῖς μετὰ λόγου τὸ γλωσσικῶς ὀρθὸν ἀπὸ τοῦ μὴ ὀρθοῦ, ἀδύνατον δὲ νὰ μάθῃ νὰ κάμνῃ ὀρθὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης του, εἴτε ὁμιλῶν, εἴτε γράφων. Τὸ δὲ ὀρθῶς διατυποῦν τὰς ἐννοίας, εἶναι σχεδὸν ταῦτόν πρὸς τὸ ὀρθῶς διανοεῖσθαι. Αὐτὸ εἶναι ἐν τῶν ἔργων καὶ σκοπῶν τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Διὰ τοῦτο ὁ κ. ὑπουργὸς συνέστησεν εἰς τὸ ἐκπαιδευτικόν συμβούλιον τὴν σύνταξιν τοιούτων βιβλίων, τοῦτο δὲ προσεκάλεσε τοὺς κ. κ. ἐπόπτας καὶ ἀνέθηκεν αὐτοῖς τὸ ἔργον αὐτό.

Πόσον ἀναγκαῖα ἦσαν τὰ τοιαῦτα βιβλία μάλιστα μετὰ τὴν τοιοῦτοτρόπως ἐπιβληθεῖσαν μεταρρυθμίσιν μανθάνει τις ἐξ ὧν αὐτοὶ οἱ διδάσκαλοι λέγουν καὶ γράφουν. Προβλ. Ἑκπ. Ἑρμηνευτὴν τῆς 15 Φεβρ. ἐ. ἔ. σ. 45. «Ὡς ἔχουν τώρα τὰ κατὰ τοὺς παιδαγωγικοὺς μας, διὰ τῆς δημοσιεύσεως διαφόρων καὶ ἐν πολλοῖς ἀντιθέτων ἀρχῶν καὶ μεθόδων συγγραμμάτων, περιεχόντων κατὰ τὸ πλεῖστον πράγματα κάλλιστα μὲν ἐν τῇ θεωρίᾳ, ἀνεφάρμοστα ὅμως ἐν τῇ πράξει, ῥίπτονται οἱ δημοδιδάσκαλοι εἰς τοὺς λαβυρίνθους ἀλληλοσυγκρουομένων καὶ ἀλληλογρονθοκοπουμένων γνωμῶν... ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο καὶ ὁ καταρτισμὸς τυπικοῦ ἔστω καὶ ἐν γραμμαῖς γενικωτάταις τὸ κατ' ἀρχὰς τῆς εἰσαγωγείσης δημοτικῆς γλώσσης. Προϋπήρχεν ἤδη σχετικὴ ἐργασία οὐχὶ εὐκαταφρόνητος καὶ ἐπὶ τῇ βύσει ταύτης θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξευρεθῇ τὸ σχετικῶς καλλίτερον, ἵνα μὴ ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία μείνῃ τυφλή...»

Ἄλλ' οἱ κ. κ. ἐπόπται, ἂν καὶ ἀπὸ τοῦ 1910 ἔγραφον καὶ ἐκήρυττον ὅτι ἔχουν «ἕτοιμο τὸ πρότυπο ἀλφαβητάριο, τὰ πρότυπα διδακτικὰ βιβλία, τὰ βοηθητικὰ τοῦ διδασκάλου βιβλία καὶ ἄλλα βιβλία συστηματικά, διαφωτιστικά, πολεμικά καὶ ἱστορικά». Καὶ Δελτ. Α' σ. 1—2 «Ὁ Ὅμιλος ἐπιθυμεῖ πρῶτον νὰ ἐκδοθῶσιν εἰς ἰδιαίτερα βιβλία τὰ ἀποτελέσματα πολυετοῦς ἐργασίας καὶ ἐρεῦνης, ὅπου τὰ πράγματα θὰ ὁμιλήσουν καλύτερα ἀπὸ πᾶσαν θεωρίαν» καὶ «ἡ καταλληλοτέρα ἀπάντησις θὰ δοθῇ μὲ τὴν ἐκδοσιν τῶν πρώτων βιβλίων τῆς παιδικῆς μας βιβλιοθήκης καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν ἔργων ἢ πειραμάτων» (18)7910), καὶ κατὰ τὸ 1912 ὑπέσχοντο πάλιν «βιβλιοθήκην, ποὺ σκοπεύει σύντομα νὰ ἀρχίσει νὰ τυπώνει»,

ὅτι μόνον «χρηαίζονται χρήματα γιὰ τὸ τύπωμα τῶν ἀναγνωστικῶν... τὸ μοίρασμα τῶν διαφωτιστικῶν βιβλίων...», ἀν καὶ διεβεβαίουν πάντας, ὅτι «ὁ γραμματικὸς τύπος (τῆς γλώσσης αὐτῆς) ἔχει βρεθεῖ», κατ' ἀλήθειαν δὲν εἶχαν οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἔτοιμον, οὐδὲ τὸν γραμματικὸν τύπον τῆς ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτῶν δημοτικῆς εἶχον εὔρει. Διὰ τοῦτο ὁ ἔτερος τῶν κ. κ. ἐπιπτῶν ἐξήτησε προθεσίαν δύο ὁλοκλήρων ἐτῶν, ἵνα συντάξῃ τὴν περὶ ἧς λόγος γραμματικὴν. Ἐκτοτε οἱ μῆνες καὶ τὰ ἐτη παρήρχοντο καὶ τίποτε δὲν ἐξεδίδετο, ὅτε κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1919 ἐδημοσίευσεν ἐν χώρῳ βραχυτέρῳ τῆς μᾶς καὶ ἡμισείας σελίδος τοῦ Δελτίου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐλάχιστά τινα ἀναφερόμενα εἰς τὴν γραμματικὴν, καὶ ταῦτα ὅμως κατάλληλα μᾶλλον νὰ συγχύσουν ἢ νὰ φωτίσουν τοὺς ἀτυχεῖς διδασκάλους. (Οὕτω πρὸ τινος ἡρώτα με τούτων τις, διατὶ ἀντὶ τοῦ ἄρθρου τὰς γράφεται ἐν τῷ σχεδιογραφῆματι τούτῳ τ ἰ ς (τὶς γυναῖκες); ποῦ εὐρέθη τὸ ἰῶτα; καὶ διατὶ ἡ β ρ ὁ σ η γράφεται μὲ η καὶ κλίνεται ὡς ἡ βροχή; Ταῦτα, ἡρώτα, δὲν εἶναι ὅλως διάφορα ἀλλήλων; Ἔπειτα, ἔλεγε, διατὶ, ἀφοῦ γράφουν ὁμοίως ἡ δίκη καὶ ἡ σχέση, ἡ πράξη, ἡ θέση κλπ., ἔπειτα σχηματίζουν εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ τὸν πληθ. διαφόρως οἱ δίκες, ἀλλὰ οἱ σχέσεις, οἱ πράξεις, οἱ θέσεις κ. λ. π. Πῶς θὰ δυνηθῶ νὰ διδάξω τοὺς μικροὺς μαθητάς μου τίνα ὀνόματα ἐκ τῶν ληγόντων εἰς-η σχηματίζουν τὸν πληθ. εἰς-ες καὶ τίνα εἰς εἰς; Καὶ διατὶ παραγγελλόμεθα νὰ φροντίζωμεν, ὥστε οἱ μαθηταὶ «νὰ γράφουν ὀρθῶς τὰς ῥηματικὰς καταλήξεις εἰς-εἰς, ἀφοῦ εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ οἱ τύποι τῆς ὑποτακτικῆς γράφονται διὰ τοῦ η; Λοιπὸν τί θὰ διδάξω τοὺς μικροὺς μαθητάς μου, τὸ εἰς-εἰ μόνον ἢ καὶ τὸ -ης ἢ τὸ συνηθέστερον-ης — η; Καὶ διατὶ τέλος πάντων γράφονται πολλαὶ λέξεις μεταβεβλημέναι, οἷον πίσω, φέτος κ.λ.π., ἀφοῦ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος λέγεται ὀπίσω, ἐφέτος;». Ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι ἐγὼ δὲν ἠδυνήθην νὰ εὕρω καὶ δώσω λόγον τῶν ἀλόγων καὶ ἀντιφατικῶν τούτων). Καὶ ταῦτα μὲν ἐγένοντο πέρυσιν, ἐφέτος δὲ μετὰ τριετίαν εἶδε τὸ φῶς καὶ πάλιν ἄλλο σχεδιογράφημα (δηλ. τὸ περυσινὸν τροποποιημένον κατὰ πολλὰ) ἐκ 30 μικρῶν σελίδων, τῆς περιτομήτου νέας ἐπισήμου γραμματικῆς, ἀλλὰ μόνον διὰ τὰς τρεῖς κατωτέρας τάξεις (διὰ τὰς ἄλλας τρεῖς θὰ καταρτισθῇ ἴσως

μετ' ἄλλα τρία ἔτη). Περὶ τῆς γραμματικῆς ταύτης ἐγένετο λόγος καὶ ἐν τῇ Βουλῇ τῆς 24 Φεβρουαρίου, ἐνθα ἐλέχθη ὅτι εἶναι βιβλίον «διαστρεβλωτικὸν τῆς τρυφερᾶς διανοίας τῶν Ἑλληνοπαίδων καὶ ὡς μέγα δολοφονικὸν ὄπλον κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀποκαλεῖ βεβίλους τοὺς ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, οἱ ὅποιοι ἀπεφάσισαν νὰ κρημνίσουν τὸ ὠραῖον μέγαρον τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ εἰς τὴν θέσιν του νὰ στήσουν ἕνα γύφτικο τσαντήρι», «ὅτι θέλουν νὰ ἐμπεδώσουν καὶ συστηματοποιήσουν τὴν παθολογικὴν αὐτῶν αἰρεσιν», «ὅτι ἀπεφάσισαν νὰ συλήσουν τὴν θείαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν κ. λ. π.». Καὶ ἡ Βουλὴ, ὡς ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐξεργάγη εἰς ἀκράτητον γέλῳτα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει περικοπῶν τινῶν ἀπὸ τῆς ἐπισήμου ταύτης γραμματικῆς. Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ κ. ὑπουργός, ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν εἰσαχθέντων ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἐξεδόθη καὶ αὐτὸ τὸ τεῦχος περὶ γραμματικῆς, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ εἰσαχθησομένου βιβλίου γραμματικῆς, ἀλλὰ περὶ ὁδηγίων πρὸς τοὺς δημοδιδασκάλους.»

Αὐτὸ τοῦτο ἐπαναλαμβάνουν καὶ οἱ συνήγοροι τῶν κ. κ. ἐποπτῶν εἰς τὰς ἐφημερίδας διατεινόμενοι ἄλλα τε καὶ ὅτι «δὲν πρόκειται περὶ βιβλίου, ἀλλὰ περὶ ἐνὸς δελτίου τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου, τὸ ὁποῖον ἀπευθύνεται κυρίως πρὸς τοὺς δασκάλους. Μὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον: Μία φορὰ ποῦ ὑπάρχει ἕνα βιβλίον γραμμένον σὲ δημοτικὴ γλῶσσα γιὰ τὰ παιδιά τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, νὰ μάθουν τὰ παιδιά καὶ νὰ γράφουν ὅ,τι διαβάζουν, ὅλα μὲ τοὺς ἴδιους τρόπους, ἥγουν κανόνας ἢ τύπους, ὀρθογραφίας καὶ κλίσεις.»

Ὅτ' Ἀλλὰ πρῶτον, νομίζω, ἡδυνάτό τις νὰ ἐρωτήσῃ, διατί νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία τοιαύτη γλῶσσα, ἀπαιτούσα τοιαύτην γραμματικὴν; Ὁ νόμος, ὃν ὁ κ. ὑπουργός ὑπέβαλεν εἰς τὴν Βουλὴν, δὲν ὥριξε γλῶσσαν ἄλλην ἢ τὴν κοινὴν λαλουμένην, ταύτης δὲ προφερομένης ὑπὸ τῶν μορφωμένων τάξεων, ἐν μέρει δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἀμορφῶτων ἢ γραμματικῇ δὲν διαφέρει πολὺ τῆς ἀπλῆς γραφομένης καθαρευούσης, ὅποια συνηθίζεται εἰς τὸ χρονογράφημα τῶν ἐφημερίδων, θὰ ἦρκει ἄρα ἐλάχιστος χρόνος, ἵνα εἰς τὴν γνωστὴν γραμματικὴν τῆς νέας ταύτης Ἑλληνικῆς λαλουμένης καὶ γραφομένης ἐπενεχθῶσιν ἐλαφροὶ τινες τροποποιήσεις καὶ ἀπλο-

ποιήσεις. Ἄλλ' οἱ κ. κ. ἐπόπται ὁρμώμενοι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἡ ιδιότυπος αὐτῶν δημοτικὴ ἔπρεπε παντὶ τρόπῳ νὰ φαίνεται καὶ νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν διάφορος ἀπὸ τῆς συνήθους λαλουμένης εἰς τὰς πόλεις ὑπὸ τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων, ἐπεξήτησαν ν' ἀντιτάξουν πρὸς ἀλλήλους τὴν γλῶσσαν τῶν οὕτω συντασσομένων ἀναγνωστικῶν τούτων καὶ διὰ καὶ τὴν γραμματικὴν αὐτῆς πρὸς τὴν κοινὴν λαλουμένην καὶ τὴν γραμματικὴν αὐτῆς. Διὰ τοῦτο λαμβάνεται φροντίς, ἵνα ἐξαίρωνται αὐταὶ ὅσον ἐνεσσι μάλιστα διάφοροι ἀλλήλων. Περβλ. σ. 20 «ὥς πρὸς τὴν κλ'σιν τῶν οὐσιαστικῶν πρέπει νὰ ληφθῇ πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι αὐτὰ σχηματίζονται κατ' ἴδιον τρόπον, ἀκολουθοῦντα κλίσει ἐντελῶς διάφορον συνήθως τῆς κλίσεως τοῦ γραπτοῦ λόγου» (ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὰ παιδιὰ πρέπει, ὡς φαίνεται, πᾶσι δυνάμει ν' ἀποτραπῶσιν ὡς βεβήλου)

Ἐπειτα παρατηρῶ ὅτι πλὴν τῶν ὁδηγίων πρὸς τοὺς διδασκάλους περιέχονται ἐν τῇ γραμματικῇ ταύτῃ καὶ κανόνες διὰ τοὺς μαθητὰς, ἀπὸ σελ. 5—12, συντεταγμένοι μάλιστα εἰς γλῶσσαν μαλλιαρὴν, ἐν ᾗ αἱ πρὸς τοὺς διδασκάλους ὁδηγίαι εἶναι γεγραμμέναι εἰς τὴν συνήθη ἀπλὴν καθαρεύουσαν. Διαρρηθὴν δὲ μάλιστα λέγεται ἐν σελ. 13 ὅτι «οἱ δι' ἐκάστην τάξιν προοριζόμενοι κανόνες θὰ δίδονται, ἐφ' ὅσον τοῦτο κρίνεται ἀναγκαῖον, εἰς τοὺς μαθητὰς **πρὸς ἀποστήθισιν**» (ὑπογραμμίζουν αὐτοὶ οἱ ἐπόπται). Ὡστε πάντα ταῦτα εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ συνήθεις ὑπεκφυγαί.

Περὶ τῶν κανόνων τούτων λέγεται (σελ. 14) ὅτι «εἶνε ὅσοι (sic) τὸ δυνατόν περιεκτικοὶ καὶ σαφεῖς κατὰ τὴν διατύπωσιν, συγχρόνως ὁμῶς σύντομοι καὶ εὐμνημόνευτοι» Ἀναγράφω δείγματος χάριν δύο τούτων, τὸν 7ον καὶ 8ον :

«7. Τ' ἄρθρα τὸν, τὴν τὰ γράφομε μὲ τὸ ν στὸ τέλος, ὅταν ἀκολουθῇ φωνὴν ἢ κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ (τὸν ἄνθρωπο, τὴν Ἑλλάδα, τὸν κῆπο, τὸν πατέρα, τὸν ψαρά, τὴν Τῆνο, τὸν μπακαλιάρο, τὸν ντολμά, ἀλλὰ τὸ δράκο, τὴ νίκη, τὴ μητέρα, τὴ βρύση).

8. Τὰ ὀνόματα στὴ λήγουσα παίρνουν ὀξεῖα. Ὅσα ἔχουν τ' ἄρθρα τοῦ, τῆς, τῶν παίρνουν περισπωμένη (ἡ καρυδιά, τὴν καρυδιά, ἡ ὀκά, τὴν ὀκά, ἡ καλή, ἡ χρυσή, ἡ φωνή, ἡ Ἀργυρῶ, ἡ ἀλεπού, τὴν ἀλεπού, — ὁ ψωμάς, τὸν ψωμά, ὁ ἀμαξάς, τὸν ἀμαξά, ὁ πραρατευτής, τὸν πραρατευτή, ὁ παπ-

πούς, τὸν παπποῦ — τὸ ἀρνί, τ' ἀρνιά, τὸ σκαμνί, τὰ σκαμνιά, τῆς καρυδιάς, τῆς ὀκᾶς. τῆς φωνῆς, τῆς Ἀργυρῶς, τῆς ἄλεπούς, τοῦ ψωμᾶ, τοῦ πραγματευτῆ, τοῦ παπποῦ, τοῦ ἀρνιοῦ, τῶν πετρῶν, τῶν καλῶν παιδιῶν κτλ.)».

Καὶ ἐρωτῶ : εἶναι εὐμνημόνευτοι οἱ κανόνες οὗτοι ; « ἢ κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ », καὶ ἥτο ἀνάγκη νὰ ἐξαρθῇ ὅτι τότε μόνον ὅταν ἀκολουθῇ φωνῆεν ἢ τοιοῦτον σύμφωνον γράφεται τὸ ν, ἄλλως οὐχί ; Τοῦτο βεβαίως οὐδένα ἄλλον σκοπὸν δύναται νὰ ἔχῃ ἢ νὰ ἀναδείξῃ τὴν ἀντίθεσιν τῆς γλώσσης τῶν κ. κ. ἐποπτῶν ἀπὸ τῆς συνήθους γραφομένης. Ἐπειτα διατὶ περιορίσθησαν εἰς τοὺς τύπους τοῦ ἄρθρου τὸν, τὴν καὶ ἀφῆκαν τὸν τύπον τῶν ; ἢ ἐξαιρεῖται ὁ φθογγολογικὸς νόμος καὶ προφέρεται ἀληθῶς καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γράφεται τὸ ν ἐν τῇ γεν. πληθ. τῶν καὶ ὅταν ἀκολουθῇ ὄνομα ἀρχόμενον « ἀπὸ σύμφωνο ἀκολουθητικό », ὅπως ἀληθῶς γράφεται τῶν βρυσῶν ἐν σ. 26 ; Ἀλλὰ διατὶ τὴ βρύση ἀλλὰ τῶν βρυσῶν ; καὶ τῶν μαϊμούδων ; (σ. 21)

Εἰς δὲ τὸν 8 κανόνα παρατηρῶ πρῶτον τὸ ρῆμα παίρνω, παίρνουν ὀξεῖα, παίρνουν περισπωμένη, τὸ ὁποῖον, ὥς ἔκαστο ; βλέπει, εἶναι μετὰφρασις τοῦ δέχονται ἢ λαμβάνουν, ἵνα τοιοῦτοτρόπως γίνηται ἡ γλώσσα γνησία δημοτικὴ καὶ σαφὴς εἰς πάντας ! Ἐπειτα ἡ διατύπωσις « ὅσα ἔχουν τ' ἄρθρα τοῦ, τῆς, τῶν παίρνουν περισπωμένη » εἶναι ὅλως ἐξωτερικὴ καὶ πλημμελής· διότι πολλάκις αἱ γενικαὶ αὗται δὲν ἔχουν τὰ ἄρθρα τοῦ, τῆς, τῶν, οἷον μιᾶς κυρυδιάς, ἐνὸς ψωμᾶ κτλ., καὶ τότε οἱ μικροὶ δὲν θὰ ὀδηγοῦνται εἰς τὸν ὀρθὸν τονισμόν.

Πρόσθετε εἰς ταῦτα τὰς ἀκαταστασίας καὶ ἀντιφάσεις, αἱ ὁποῖαι παρατηροῦνται μετὰ τῶν ἀναγνωστικῶν καὶ τῆς γραμματικῆς ταύτης. Οὕτω λ. γ. εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ τονίζονται, ὥς εἵπομεν, δι' ὀξεῖας πᾶσαι αἱ πτώσεις τῶν εἰς — α ὀνομάτων, καίτοι ὑπάρχει παλαιοῦ Γραμματικοῦ ρητὴ διδασκαλία ὅτι ταῦτα περιεσπῶντο (ὥστε δὲν εἶναι ἀληθεὶς τὸ λεγόμενον ὅτι τηρεῖται ἡ ἀρχαία ὀρθογραφία ὅπου εἶναι παραδεδομένη), τῶρα εἰς τὴν Γραμματικὴν περισπᾶται ἡ γενική, τονίζεται δὲ δι' ὀξεῖας ἡ ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατ. τοῦ ἐνικοῦ, καθὼς καὶ αἱ τοῦ πληθ. ὁ ψωμάς, τὸν ψωμά, οἱ ψωμάδες, τοὺς ψωμάδες, πάντως, ἵνα διαφέρῃ ἡ δημοτικὴ αὕτη τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων ἀπὸ τῆς συνήθους γλώσσης, πρὸς εὐκο-

λίαν, ὡς φαίνεται, τῶν παιδίων, ὅσα βραδύτερον μέλλουν νὰ φοιτήσουν εἰς ἀνώτερα σχολεῖα. Ἀλλὰ δὲν σκέπτονται οἱ κ. κ. ἐπὶ τὴν τίνα γνώμην θὰ σχηματίσουν οἱ νέοι οὗτοι, ὅταν ἐν ἄλλοις σχολείοις διδασθῶσιν ὅτι ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς τῶν κ. κ. ἐποπτῶν ἐδιδάσκοντο ψευδῇ;

Αὐτὸ τοῦτο θὰ συμβῇ καὶ ὡς πρὸς τὰ λεγόμενα ἐν σελ. 4 «ἐπίμονος ἀσκήσις τῶν μαθητῶν νὰ γράφουν ὀρθῶς τὰς ρηματικὰς καταλήξεις τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ ἐνεστώτος ὡς καὶ τῶν μετοχικῶν τύπων εἰς -όντας, -οντας, -μένους (πηδώντας, τρέχοντας, τελειωμένους)». Διότι τώρα μὲν μανθάνουν ὅτι γράφεται ἀγαπᾷς, ἀγαπᾶ, ἄνευ ὑπογεγραμμένου ἰῶτα καὶ πηδώντας μὲ ὀξείαν, βραδύτερον δὲ θὰ διδασθῶσιν ὅτι ταῦτα εἶναι ἐσφαλμένα.

Ἐν σ. 28 ἀναγινώσσομεν ὅτι «Αἱ λέξεις εἰς — ἀκι ὅσαι διατηροῦν τὴν ὑποκοριστικὴν σημασίαν (προβατάκι, καπελάκι) δὲν σχηματίζουν γενικήν. Λέγομεν ὅμως ἀντιθέτως τοῦ σπανακιοῦ». Κατὰ πρῶτον ἐρωτᾶται ἂν τοιοῦτος κανὼν ἦτο ἀναγκαῖος, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ προφανῶς εἶνε ψευδής, διότι λέγεται βέβαια τὸ χέρι τοῦ καλαθακιοῦ, τὰ φτερά τοῦ πουλ-λακιοῦ, τὸ χεράκι τοῦ παιδακιοῦ, τὸ κλειδί τοῦ κασσελλα-κιοῦ, τὰ παράθυρα αὐτοῦ τοῦ σπιτακιοῦ κτλ..».

Ἐπειτα μόνον τοῦ σπανακιοῦ λέγεται ἀντιθέτως πρὸς τὰ ὑποκοριστικά; δὲν συνηθίζεται οἱ τρίχες τοῦ μουστακιοῦ, νερὸ τοῦ ρυακιοῦ, τοῦ αὐλακιοῦ, τοῦ λουτρακιοῦ κ.τ.λ.;

Ἐν σελ. 26 ἀναγινώσκονται τὰ ἑξῆς:

«Εἰς τὸ παράδειγμα ναύτης καὶ τὰ ὅμοια ὁ τόνος διατηρεῖται εἰς τὴν ἰδίαν σύλλαβην. Μόνον ἡ γεν. πληθ. τονίζεται κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων εἰς τὴν λήγουσαν, ναυτῶν, διαβατῶν. Εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τὰ λαϊκώτερα τῶν ὀνομάτων τῆς κατηγορίας αὐτῆς, ἰδίως τὰ ὀξύτονα, σχηματίζονται καὶ ἀνισοσυλλάβως εἰς — ἄδες, ψαλτάδες — ψαλτάδων, πρᾶματευτάδες, θεριστάδες, ἐνῶ τὰ λογιώτερα ὀξύτονα διατηροῦν καὶ τοὺς λογίους τύπους — αἱ διὰ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ καὶ — ἄς διὰ τὴν αἰτιατικὴν, νικηταὶ — νικητάς». Τοιοῦτοτρόπως οἱ κατηγοροῦντες τὴν καθαρρεύουσαν ἐπὶ πολυτυπία καὶ διατεινόμενοι πλημμελῶς ὅτι τὸ σχολεῖον δὲν ἀνέχεται ἀναρχίαν, φω-ρῶνται ἀντιφάσκοντες, ἀφοῦ διαλαμβάνουν καὶ περὶ συνη-

θείας τῶν ἀρχαίων καὶ ἀναγράφουν τύπους τοῦ πληθ. οὐχὶ μόνον εἰς —ες ἀλλὰ καὶ εἰς —άδες (γρ. — ἄδες) καὶ τοὺς τῶν λογιωτέρων εἰς —αι —ας (νικηταὶ νικητάς).

Τοιοῦτοτρόπος ἀπλοποιεῖται κατὰ τοὺς κ. κ. ἐλόπτας ἡ διδασκαλία τῆς γραμματικῆς !

Πέρυσιν ἐδιδάσκετο ὅτι λέγεται ἡ δίκη οἱ δίκες, ἀλλ' ἡ θέση οἱ θέσεις, ἡ λέξη οἱ λέξεις. Ἐφέτος, ἐπειδὴ παρατηρήθη, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, ἡ οὕτω προκύπτουσα σύγχυσις, παρακάμπτονται φρονίμως ταῦτα, καὶ ἐν σελ. 20 σημ. λέγεται ὅτι εἰς ἀνωτέραν τάξιν θὰ διδασκῶν τὰ ἀρσ. εἰς —ις, —υς, καθὼς μάντις, πρέσβυς, θηλυκὰ εἰς —ος —ον, καθὼς περίμετρος περιμέτρου, καὶ εἰς —εως —εων, καθὼς συνειδήσεως, καταλήξεων... »

Ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς ἀναγινώσκονται πολλὰ ὀνόματα εἰς —ος —ους (δάσος δάσους) καὶ τινα εἰς —τητα (κοινότητα), ἀλλ' ἐν τῷ σχεδιογραφημάτων οὐδὲν παράδειγμα τοῦ τύπου τούτων παρατίθεται οὐδὲ λόγος τις γίνεται περὶ αὐτῶν. Φαίνεται ὅτι, ἐπειδὴ, ὅπως ἀλλαγῶν παρατηρήθη, ὁ μὲν τύπος ἡ κοινότητα προσπίπτει ἀήθως καὶ ἀηδῶς, τὸ δὲ ἡ κοινότης εἶνε ἀρχαῖον καὶ δὴ ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένον, ἐκρίθη φρονιμώτερον νὰ σιγηθῇ ὅλως τὸ πρᾶγμα. Πολὺ καλὰ, ἀλλὰ ὅταν οἱ μαθηταὶ ἀπαντήσουν τοὺς τύπους τούτους ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ ;

Καὶ ἐνῶ ταῦτα παρατρέχονται, λαμβάνεται φροντὶς νὰ διδασκῶσιν οἱ μικροὶ μαθηταὶ τὴν ἰδιωματικὴν, τ. ἔ. τὴν ἐν τῇ Σιερεᾷ Ἑλλάδι εὐχρηστοῦσαν ἀνάλυσιν τῆς γενικῆς· οὕτω διδασκόμεθα ἐν σελ. 21 ὅτι ἡ «γενικὴ πληθυντικὴ δὲν εἶνε πάντοτε εὐχρηστος, ἰδίως διὰ μερικὰς κατηγορίας θηλυκῶν καὶ ἄλλων οὐσιαστικῶν (λ. γ. ἡ γενικὴ πληθ. τοῦ ἡ κάππαρη, ἡ βοσκοπούλα, ἡ στενοχώρια, ἡ ράχη). Καὶ ὅταν ἀκόμη εὐχρηστῇ, χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἐνίοτε καὶ ἄλλα φραστικὰ μέσα, λ. γ. τὸ νερὸ ἀπὸ τίς βρύσες ἀντὶ τὸ νερὸ τῶν βρυσῶν, ἡ στὴ ἄκρη στοῦ βουνοῦ ἀντὶ στὴν ἄκρη τοῦ βουνοῦ, στὴ μέση στὴ θάλασσα κ.τ.λ.). Ὅτι φράσεις οἷον στὴν ἄκρη στοῦ βουνό, στὴ μέση στὴ θάλασσα (καθὼς καὶ ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα ἔσυρε τὸ γκέμι ἀπὸ τ' ἄλογο ἀντὶ ἔσυρε τὸ γκέμι τοῦ ἀλόγου), δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν κοινὴν λαλουμένην, νοεὶ ἕκαστος. Ἐν τέλει δὲ παρατηρῶ καὶ τὸν παραλογισμόν

ὅτι, ἐνῷ ὁ λόγος εἶνε περὶ γενικῆς πληθυντικῆς, ἐπιφέρονται παραδείγματα ἐν οἷς ἀντὶ πληθυντικῆς νοεῖται ἐνικὴ γενικὴ.

Διατί δὲ τονίζεται διὰ περισπωμένης ὁ χειμῶνας, ὁ ἀγῶνας ὁ φωστῆρας κ.λ.π., ἀλλὰ δι' ὀξείας αἱ μετοχαὶ εἰς — ὄντας, πηδώντας (σ. 4 καὶ 25), οὐδεὶς δύναται νὰ νοήσῃ. Δύναται ὁ κ. Τριανταφυλλίδης νὰ ἀποδείξῃ ὅτι γενετικῶς διαφέρει ἡ προσφωδία τοῦ α τῶν εἰς — ὄντας ἀπὸ τῶν ἄλλων μεταπλάστων; Ἐπ' ἴσης διατί γράφεται ὁ Γιώργος ἀλλ' ὁ Μάρκος; Πῶς λέγεται ὅτι κατὰ τὸ παποῦς παποῦδες κλίνεται τὸ Ἰησοῦς (σ. 20); Ταῦτα πάντα εἶναι ἀπλούστατα ἀλογίαι.

Ἐν σελ. 6 ἀναγινώσκεται ὁ κανὼν «Σὲ κάθε πρόταση γράφομε τὸ πρῶτο γράμμα κεφαλαῖο». Καὶ ἐν σελ. 17 εὐρίσκομεν καὶ τὸν ὅρισμόν τῆς προτάσεως «ὅταν λέμε μιὰ (ὁλόκληρη) ὁμιλία γιὰ ἓνα πράγμα, αὐτὸ εἶνε μιὰ πρόταση». Ὡστε ἐν τῷ «ἐὰν ἦς φιλομαθής, ἔση καὶ πολυμαθής» θὰ γράψωμεν τὸ ε τοῦ ἔση κεφαλαῖον; καὶ ταυτίζεται ὁμιλία καὶ πρότασις; Μάτην ἄρα ἐμόχθησε Διονύσιος ὁ Θραξ καὶ τόσοι ἔκτοτε Γραμματικοί. Οἱ κ. κ. ἐλόπται δὲν χρειάζονται τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν.

Ἰδιαιτέρας σημειώσεως ἄξια φαίνονται τὰ ἐν σελ. 14 καὶ 16 ἀναγινωσκόμενα, οἷον «Οἱ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παραδειγμάτων ἀπαγγελλόμενοι κανόνες θὰ διατυπώνωνται ὡς ἀναγράφονται ἀνωτέρω, ἐκτὸς ἂν εὗρῃ ὁ διδάσκων προσφρεστέραν διατύπωσιν, παραλειπομένων τῶν ἐντὸς παρενθέσεων ἐπεξηγηματικῶν παραδειγμάτων. Ἀντιθέτως οἱ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ κανόνος μνημονεύμενοι τυχὸν ἐκτὸς παρενθέσεως ἐξαιρέσεις, ἀποτελοῦν μέρος τοῦ κανόνος». Καὶ «ἐν τέλει εἶνε ἀνάγκη νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι οἱ παρεχόμενοι εἰς τοὺς μαθητὰς κανόνες δὲν ἀποτελοῦν πλήρες σύστημα ὅλων τῶν δυνατῶν κανόνων διὰ τὴν ὀρθὴν γραφὴν τῆς γλώσσης τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Καθ' ὃν τρόπον τινὲς τῶν κανόνων δευτερευούσης σημασίας ἐνδέχεται κατὰ τ' ἀνωτέρω νὰ θεωρηθοῦν περιττοὶ διὰ τὴν ὀρθογραφικὴν διδασκαλίαν, οὕτως εἶνε δυνατόν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκάστοτε παρουσιαζομένων εἰς τινὰ τάξιν ἢ ἀπὸ τινὰ μαθητὴν ἀνορθογραφικῶν, νὰ ἐξεύρωσιν οἱ διδάσκοντες καὶ διδάξωσι καὶ ἄλλους κανόνας».

Ὡστε ὁμολογεῖται ὅτι οἱ δημοδιδάσκαλοι δυνατόν νὰ εὗρωσι προσφρεστέραν διατύπωσιν τῶν κανόνων καὶ ὅτι οἱ παρε-

χόμενοι δὲν ἀποτελοῦν πλήρες σύστημα! Καὶ σημειώσατε καλῶς ὅτι οἱ κανόνες οὗτοι εἶναι τριῶν ἐτῶν κόποι τῶν κ. κ. ἀνωτέρων ἐποπτῶν, καὶ πρὸς τούτοις εἶχον, καθ' ἃ προσεκήρυττον ἤδη πρὸ δεκαετίας, προσηγηθῇ «ἔργα πολυετοῦς ἐργασίας καὶ ἐρεῦνης», καὶ «ὁ γραμματικὸς τύπος τῆς δημοτικῆς εἶχε βρεθῇ! Πῶς χαρακτηρίζονται ταῦτα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ;

Περὶ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων.

Πάντες ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ μέλλουσα νὰ διαδεχθῇ ἡμᾶς γενεὰ θὰ εἶναι τοιαύτη ὅποιαν ἡμεῖς θὰ διαπλάσωμεν καὶ μορφώσωμεν αὐτήν, καθὼς καὶ ὅτι τοῦτο ἐπιτυγχάνεται καὶ δι' ἄλλων μὲν παραγόντων, τοῦ οἴκου, τῆς ἐκκλησίας, τῆς κοινωνίας, τῆς καλῆς διοικήσεως τοῦ Κράτους, κ. λ. π., καὶ μάλιστα διὰ τοῦ σχολείου. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τῶν σχολείων μόνον τὸ ἀναγνωστικὸν λεγόμενον βιβλίον ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι ἐν χρήσει, φαίνεται προφανές ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο ὀφείλει νὰ περιέχῃ, ἔστω καὶ ἐν σπέρματι, πάσας τὰς ἀνθρωπιστικὰς ἀρετὰς, ὅσαι θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποτελοῦν τὰ ἐφόδια τῆς νέας γενεᾶς διὰ τὸν κατόπιν βίον. Ἐντεῦθεν δῆλον πόσον μεγάλη ἡ εὐθύνη ἡμῶν καὶ πόσον μεγάλη ἀπαιτεῖται προσοχὴ περὶ τὴν συγγραφὴν αὐτοῦ. Ἐπιθυμοῦντες νὰ δεῖξωμεν πῶς διεξάγεται τὸ μέγα τοῦτο ἔργον ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ὑπουργείῳ ἐγκατασταθέντων κ. κ. ἐποπτῶν λαμβάνομεν καὶ ἐξετάζομεν τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου ὑπ' αὐτῶν ἐτοιμασθέντος καὶ ἐκδοθέντος ἀναγνωστικοῦ, τῶν «Ψηλῶν Βουνῶν», τὸ ὅποιον ἅμα τῇ δημοσιεύσει του ἐξυμνήθη ὡς ἀριστοῦργημα. Λοιπὸν ἄς ἴδωμεν κατὰ πόσον ἐπιτυγχάνει ἀληθῶς τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ αὐτοῦ.

Κατὰ πρῶτον παρατηρῶ ὅτι περιγράφει βίον καὶ πράγματα ἄγνωστα εἰς τοὺς παῖδας τῶν πόλεων καὶ πολλῶν τόπων. Οὕτω λ. χ. ἀναφέρονται ἐν αὐτῷ γάβροι, ὄξυες, ἑλατοι, τούφα, ὀχιές, κουνάβι, καρδάρα, πάτερα, μαδέρια, σκαθάρι, ἀσβὸς κλπ. κλπ. Καὶ ὅμως πάντες ὁμολογοῦσι σήμερον ὅτι, ἂν ἡ νεωτέρα παιδαγωγικὴ ἡδυνήθη ν' ἀντικαταστήσῃ ἐν τῷ σχολείῳ τὰς λέξεις καὶ τὴν ἀποστήθῃσιν αὐτῶν διὰ τῶν πραγμάτων, τοῦτο ἐπέτυχε διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς «πᾶν ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἀντιληφθῶν διὰ τῶν αἰσθήσεων οἱ μικροὶ

μαθηταί, αποκλείεται ἐκ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων» καὶ διὰ τῆς ἄλλης «οὔτε γλώσσα ἄνευ πραγμάτων, οὔτε πράγματα ἄνευ γλώσσης». Ὅταν ἄρα εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν περιέχωνται τοιαῦται λέξεις, εἶναι τοῦτο κατάλληλον εἰς διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνοπαίδων ; Τὸ ἀκατάλληλον τούτου ἠναγκάσθησαν, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, νὰ ἀναγνωρίσουν καὶ ὁμολογήσουν καὶ αὐτοὶ οἱ κ. κ. ἐπὶ τῇ δι' ὃ συνιστοῦν τὴν χρῆσιν ἄλλων ἀναγνωστικῶν εἰς χώρας ὅπου τὰ οὕτως ὀνομαζόμενα πράγματα δὲν εἶναι γνωστά, τ. ἔ. εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ πλεῖστα μέρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ τότε διατί νὰ τὸ συγγράφουν ; Ἐμφαίνει ἡ συγγραφὴ αὐτοῦ προηγουμένης πολυτελεῖς ἐργασίας καὶ ἐρεῦνας ; Ἄν εἰς τὸ ἀμάρτημα τοῦτο περιέπιπτον ἄνθρωποι ἄλλοι, θὰ ἦτο τὸ πρᾶγμα ὅπωςδήποτε συγγνωστόν, ἀλλ' οἱ παιδαγωγοὶ κατ' ἐξοχὴν, οἱ ἀπὸ δεκαετίας ἀντιποιοῦμενοι καὶ τέλος ἀναλαβόντες νὰ μεταρρυθμίσουν τὴν ἐκπαίδευσιν παρ' ἡμῖν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νεωτάτου συρμοῦ, οὗτοι βεβαίως οὐχί.

Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι τὴν χρῆσιν τῶν ἰδιωματικῶν τούτων ἠθέλησαν νὰ δικαιολογήσουν λέγοντες ὅτι «ἡ ἀντικατάστασις αὐτῶν δι' ἄλλων κοινοτέρων εἰς ἔργον φιλολογικὸν θὰ ἐγένετο μόνον ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἔργου».

Ἀλλ' ἐρωτᾶται : πρῶτον ἦτο ἀνάγκη νὰ εἶναι τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον οὐ μόνον λογοτεχνικὸν ἔργον, ἀλλὰ καὶ νὰ διαλαμβάνῃ περὶ βίου καὶ πραγμάτων γνωστῶν μόνον εἰς μικρὰν μερίδα τοῦ ἔθνους καὶ νὰ ἐπιβάλλεται ἡ γνῶσις τούτων καὶ τῆς γλώσσης τῆς παριστώσης ταῦτα εἰς τὰ παιδιὰ ὅλου τοῦ ἔθνους ; Καὶ ἂν τις λ. χ. συγγράψῃ λογοτεχνικὸν ἔργον περὶ ἀλιέων καὶ ἀλιείας καὶ ἀναφέρῃ ἐκεῖ σκάρους καὶ σπάρους καὶ σταυροὺς καὶ βλάχους καὶ σαν-πιέρους καὶ σάρπες καὶ χάννους καὶ δράκους καὶ καθετὲς καὶ συρτὲς καὶ σταυρωτὲς καὶ παρά-μαλλα καὶ παραγάδια κλπ. κλπ., θὰ εἶνε τοῦτο κατάλληλον νὰ ἐπιβληθῇ ὡς ἀναγνωστικὸν εἰς τὰ παιδιὰ ὅλου τοῦ ἔθνους ; Ἐπεὶ καθόλου μοὶ φαίνεται ὅτι ἡ φύσις τοῦ λογοτεχνήματος δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀναγνωστικοῦ. Τὸ λογοτεχνίημα ἂν θὰ εἶναι ἄξιον τοῦ ὀνόματος τούτου, ὀφείλει νὰ περιέχῃ, καὶ ἂν τις μόνον εἰς τὴν γλώσσαν ἀποβλέψῃ, πολλὰ πράγματα, ὅσον εἰκονικὰς, τροπικὰς ἐκφράσεις, σχήματα λόγου κλπ. κλπ., δι' ὧν καθίσταται ἡ διδασκαλία τῆς γλώσσης εἰς μικρὰ παιδιὰ δύσκολος καὶ συχνὰ ἀδύνατος. Οὕτω

λ. γ. εἰς τὰ «Ψηλὰ Βουνά» αἱ ἀστραπαὶ παρίστανται εἰκονικῶς ὡς χρυσῆς ὀχίης, ἀλλὰ πόσα παιδιὰ ἔχουν ἰδεῖ ὀχίης; ἀλλαχοῦ λέγεται ὅτι (ὁ δεῖνα) φώναζε σὰν κατοίκι· ἡ κότα εἶχε τὴ φλωροκίττην τραχηλιά σὰ χωριάτικο μαντίλι· μῆκαν στὸ δάσας, ὅπως τὸ σκουλήκι μπαίνει στὸν κάμπο καὶ τὸ σαράκι στὸ ξύλο· μαύριζε σὰν τὸ χρᾶμι ποῦ εἶνε ἀπὸ τράγιο μαλλὶ κλπ. κλπ. Καὶ ἐρωτῶ : δύναται νὰ εἶναι ταῦτα γνωστὰ καὶ σαφῆ εἰς τὰ παιδιὰ, ἢ νὰ γίνουν κὰν ὅπωςδῆποτε καταληπτά; Διὰ τοὺς λόγους τούτους οὔτε ἐν Ἑλβετία οὔτε ἐν Γερμανίᾳ, τῇ πατρίδι τῆς νεωτέρας παιδαγωγικῆς, κατίσχυσεν ἡ γνώμη περὶ εἰσαγωγῆς λογοτεχνημάτων, μακρῶν διηγημάτων, ταξειδίων, περιγραφῶν κλπ. εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Μόνον εἰς τὰς ἀνωτέρας γυμνασιακὰς τάξεις κρίνεται ὀρθὸν νὰ ἀναγινώσκωνται ὁλόκληρα λογοτεχνήματα ἢ καὶ συγγραφεῖς ὅλοι. Εἰς δὲ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα εἰσάγονται ἐκεῖ ἐκλεκτὰ μέρη ἐκ δοκίμων συγγραφέων παραλαμβανόμενα, καὶ τοῦτο οὐχὶ ὑπὸ τοῦ πρώτου τυχόντος, ἀλλ' ὑπὸ παιδαγωγῶν μεγάλῃν διδασκαλικήν πείραν κεκτημένων. Ἡ δὲ ἀνάθεσις συγγραφῆς λογοτεχνημάτων πρὸς χοῦσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων εἰς ἀνθρώπους οὐδέποτε διδάξαντας εἰς σχολεῖον εἶναι ἀληθῶς πρωτοφανὴς ἐντὶ ἱστορίᾳ τῶν σχολείων.

Προέβησαν δὲ εἰς τοῦτο οἱ κ. κ. ἐλόπται μετὰ τοῦ Γεν. Γραμματέως, διότι δι' αὐτοὺς οὐχὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀναγνωστικῶν τούτων, ἀλλ' ἡ διάδοσις καὶ ἐπιβολὴ τῆς **δημοτικῆς τῶν** εἶναι δι' αὐτοὺς τὸ πᾶν, οἱ δὲ μικροὶ Ἑλληνόπαιδες καὶ τὸ σχολεῖον μέσον ἀπλῶς· πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξέλεξαν καὶ τὸν ποιμενικὸν βίον, καθ' ὅσον ἡ δημοτικὴ τῶν, πρὸς ἣν ρυθμίζεται ἡ γλῶσσα τῶν ἀναγνωστικῶν, μόνον τοιαῦτα πράγματα ἡδύνατο ὅπωςδῆποτε νὰ ἐκφράσῃ, μόνον διὰ τοιαύτην ὕλην δύναται νὰ εἶναι ἐπαρκής, ἀρμόζουσα καὶ δὴ ἀνεκτὴ, καὶ ἐσκέφθησαν ὅτι μόνον κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον θὰ ἡδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας. Διότι, ὅπως ἤδη παρετηρήθη πρὸ πολλοῦ, «οἱ δημοτικοὶ τύποι δὲν ἐπικρατοῦν παρὰ μόνον εἰς τὴν ζωὴν ποῦ ἔχουν. Καθίστανται δὲ ἄχρηστοι εἰς τὴν νεολογικὴν ἔκφρασιν τοῦ ὁλονὲν εὐρύτερον εἰς τὴν ζωὴν δρῶντος ἔθνους. Τοῦτο δὲν γίνεται σχολαστικόν. Εἶνε ζωή. Ὡς τοιαύτη δέχεται πᾶσαν ἔννομον περαιτέρω κατάκτησιν τύπου ἐκφράσεως. Τὸ ἔθνος δὲν ἐκδηλώνεται μόνον μὲ

τὸν γεωργόν του, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς μορφωμένους πολίτας του. Καὶ οὗτοι εἶνε Ἕλληνες. Ὁ γεωργὸς μὲ τὸ λεκτικόν του ἐπιδρᾷ εἰς τὸν κάτοικον τῆς πόλεως καὶ ἑκείνος εἰς αὐτόν. Αὕτῃ ἡ γλωσσοπλαστικὴ λειτουργία ποῦ γίνεται χρόνια τώρα, εἶνε μία πραγματικότης. Καὶ συνολικώτερον διαπλάσσεται ὡς γενικώτερον μέσον ἐκφράσεως τοῦ ἐθνικοῦ βίου ἡ ἀπλὴ καθαρῆς. Συμβιβάζει, ἐξομαλύνει, τροποποιεῖ, τακτοποιεῖ, εἰσάγει ζωντανότερα στοιχεῖα εἰς τὸν πεζὸν λόγον».

Τούτου δ' ἕνεκα ἀπέκλεισαν ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου τὰ πολλὰ ἐξ ὧν τὸ ἐπίσημον πρόγραμμα τοῦ 1912 ὀρίζει, ἥτοι «..... διηγήσεις ἱστορικὰς καὶ θρησκευτικὰς, ἐξεχούσας σκηναὶς τοῦ ἀρχαίου καὶ ἰδίᾳ τοῦ νεωτέρου ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου Ἑλληνικοῦ βίου, στοιχεῖα ὑγιεινῆς, γεωγραφικὰ καὶ φυσικὰ στοιχεῖα, ἀσχολίας περὶ παραγωγικὰς τέχνας, ἐξεικονίσεις ὥραίων τοπίων, καὶ ἐξεχόντων ἔργων τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν καὶ διηγήσεις περὶ τῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὅπως τὸ περιεχόμενον τῆς ὕλης εἶνε εὐγενές, ὑψηλόν, σπουδαῖον, ἡθοποιὸν καὶ ἀνδροποιόν, οὐχὶ δὲ χυδαῖον, ταπεινόν, ἀγοραῖον, βάρβαρον, ἀηδὲς καὶ ἄγριον». Ἀντὶ τούτων οἱ κ. κ. ἐλόπται ἐξέλεξαν τὸν ἀγροτικὸν βίον, ἦτο δὲ αὐτοῖς ὅλως ἀδιάφορον, ἂν αἱ γυλιᾶδες τῶν ἄλλοι ζώντων Ἑλληνοπαίδων θὰ ἐταλαιπωροῦντο ἀναγινώσκοντες πράγματα ἀδιάφορα εἰς αὐτούς, λέξεις κενὰς ἐννοιῶν, ἢ ἂν θὰ ἐγίνοντο ἐπιπόλαιοι, ἀρκούμενοι εἰς λέξεις καὶ μόνον λέξεις ἀντὶ τῶν πραγμάτων. Ἦρκει ἡ γλωσσικὴ προπαγάνδα νὰ ἐπετύγγανεν. Ἐπειτα ἂν ὁ σκοπὸς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ δὴ καὶ τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, εἶναι πρὸ πάντων ἀνθρωπιστικός, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἐθνικὸς καὶ χριστιανικός, εἶναι ὀρθὸν νὰ ἀναγινώσκουν οἱ μικροὶ μαθηταὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος περὶ ποιμένων, περὶ δασῶν, περὶ ὀρέων κλπ. κλπ.

Βεβαίως τὸ ἀναγνωστικὸν δὲν πρέπει νὰ εἶναι εἶδος ἐγκυκλοπαιδείας, ἀλλὰ πολὺ ὀλιγώτερον ὀφείλει νὰ διαλαμβάνῃ μόνον περὶ δασῶν, ποιμένων, ὀρέων κλπ. Τὸ μέγεθος τοῦ κακοῦ νοεῖ ἕκαστος, ὅταν συλλογισθῇ ὅτι ὁλόκληρον ἔτος, ἐν τῇ Γ' τάξει, θὰ ἀναγινώσκουν οἱ μικροὶ μαθηταὶ ταῦτα, καὶ οἱ ὅσοι τυχόν δὲν φοιτήσουν εἰς ἀνωτέραν τάξιν, θὰ μένουν μόνον μὲ τὰς περὶ ὀρέων καὶ ποιμνίων ἐντυπώσεις καὶ γνώσεις.

Ἐπειτα δεύτερον παρατηρῶ ὅτι οὐδεὶς χαρακτηρ καὶ οὐ-

δεκία ἀρετὴ ἢ ἡθικὴ ἀρχὴ ἐξαίρεται, ὥστε νὸ προβληθῇ εἰς τοὺς μικροὺς πρὸς μίμησιν, πρὸς ἀπόκτησιν. Πάντα τὰ ἐν αὐτῷ πρόσωπα εἶναι μέτρα καὶ ἀκατάλληλα νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὰ παιδιὰ ὡς πρότυπα βίου καὶ πράξεων διὰ τὸ μέλλον.

Μίαν μόνην ἡθικὴν συμβουλὴν καὶ ταύτην ἐν παρόδῳ δίδουν εἰς τὰ παιδιὰ ταῦτα. Παραγγέλλει δηλ. ὁ πάππος εἰς τὸν ἐγγονόν του (καὶ δὴ οἱ κ. κ. συγγραφεῖς εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ) «νὰ γίνῃς καλὸς ἄνθρωπος, νάχῃς τιμὴ καὶ νὰ κρατᾷς τὸ λόγο σου»· ἀλλ' ἐρωτᾶται, εἶναι παιδαγωγικῶς χρήσιμος ἡ διὰ τοιούτων παραγγελμάτων πρὸς τοὺς μικροὺς διδασκαλία τῆς ἡθικῆς; Πῶς θὰ γείνη καλὸς ἄνθρωπος; τοῦτο εἶναι τὸ μέγα ζήτημα· νὰ ἔχῃ τιμὴν; καὶ οἱ λησται δυνατόν νὰ ἔχουν τιμὴν, ὅπως οὗτοι τὴν φαντάζονται, καὶ νὰ τηροῦν καὶ τὸν λόγον των. Λοιπὸν τί θὰ δυνηθῇ ὁ μαθητὴς νὰ διδαχθῇ ἀπὸ τῶν γενικῶν καὶ ἀορίστων τούτων; Διὰτὶ δὲν περιέχονται ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ τούτῳ βιβλίῳ ἀντὶ τῶν μακρῶν καὶ ἀτόπων διαλογισμῶν καὶ μονολόγων τοῦ λύκου, τῆς ἀλώπεκος κλπ. σύντομα καὶ ἀπλᾶ τινα διηγήματα, ἐν οἷς νὰ γίνωνται σαφεῖς εἰς τοὺς μικροὺς μαθητὰς αἱ ἀρεταὶ αὗται καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῶν; Ἐπειτα περὶ τῶν μεγάλων ἰδανικῶν, τῆς πατρίδος, τῆς θρησκείας, οὐδεὶς γίνεται λόγος. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ὅλης παραστάσεως φαίνεται ὡς νὰ θέλουν οἱ κ. κ. ἐπόπται ν' ἀποτρέψουν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τούτων. Φαντάσθητε ὅτι δύο ὅλους μῆνας μένουν οἱ μαθηταὶ μιᾶς τάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου εἰς τὰ δάση, καὶ ὅμως οὔτε πρῶτ' οὔτε ἐσπέρας, οὔτε πρὸ τοῦ φαγητοῦ οὔτε μετ' αὐτὸ προσεύχονται, οὔτε τὴν Κυριακὴν διακρίνουν ἀπὸ τὰς ἄλλας ἡμέρας. Καὶ ὅτε ἐν τῶν παιδίων ἀπώλεσε τὰ ἄλλα καὶ διενυκτέρευσε μοναχὸν εἰς τὸ δάσος, δὲν προσηυχῆθη, οὔτε τὴν ἐσπέραν ἐπεκαλέσθη τὴν θεῖαν δύναμιν νὰ φυλλάξῃ αὐτό, οὔτε τὴν πρωτὴν εὐχαρίστησε διὰ τὴν σωτηρίαν του.

Ἐν σελ. 34 ἀναγινώσκεται «νὰ μιὰ πολιτεία, τῆς λείπει μόνον δημαρχεῖο, μεγάλος δρόμος, χωροφύλακες καὶ μουσικὴ», καὶ σελ. 62 «Εἶναι Κυριακὴ. Κάτι ξεχωριστὸ ἔχει τοῦτο τὸ πρῶτ'. Τὰ παιδιὰ ξαπλωμένα ξεκουράζονται». Βλέπετε; Εἰς τὴν κοινότητα ἔλειπον ἄλλα πράγματα, τὰ ὅποια ἀναγράφονται, μόνον ναοῦ δὲν εἶχον ἀνάγκην, καὶ τὰ παιδιὰ ξεχωριστὸ τὴν Κυριακὴν ἔχουν τὸ ξάπλωμα, περὶ προσευχῆς.

περὶ ἐκκλησίας οὐδεὶς λόγος. Καὶ σημειώσατε ὅτι διὰ τῶν ἀναγωγιστικῶν τούτων θέλομεν νὰ μορφώσωμεν τὴν νέαν γενεάν !

Ἀξιόπαινος εἶναι ἡ ἄρσις τῆς δεισδαμονίας τῆς γραίας Χάρμαινας περὶ τοῦ Ἀράπη, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ τεθῇ ἀντ' αὐτῆς θετικόν τι θερησκευτικὸν δίδαγμα ;

Διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς κόρης Ἀφροδῶς ἐκτίθενται ἐκτενῶς, ὡς λέγεται, τὰ τοῦ ποιμενικοῦ βίου, τὰ βάσανα κλπ. αὐτοῦ, παραμύθια, ἱστορίαι· ἀλλὰ διὰ τοῦ στόματος τοῦ γέροντος πάππου αὐτῆς δὲν ἐκρίθη ἄξιον νὰ γίνῃ ὁ ἐλάχιστος λόγος περὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 ἢ περὶ τῆς πρὸ τοῦ χρόνου τούτου τυραννίας τοῦ Γένους ἡμῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Καὶ ὅμως σήμερον οἱ γονεῖς, οἱ ἀδελφοὶ τῶν μικρῶν μαθητῶν ἐπανερχοῦνται ἐκ τῶν πολεμικῶν μετώπων, πολλῶν δὲ ἐπανερχοῦνται τραυματίαι, ἀνάπηροι ἢ καὶ δὲν ἐπανερχοῦνται καθόλου. Ζῶσιν ἄρα οἱ παῖδες οὗτοι σήμερον ἐν ἀτμοσφαίρᾳ πλήρει πατριωτικῶν ἐξάρσεων καὶ ἐνθουσιασμῶν. Καὶ λοιπὸν δὲν θὰ ἦτο εἴπερ ποτε νῦν ἐπικαίρον νὰ λέγωνται πρὸς τοὺς μικροὺς τούτους μαθητὰς λόγοι ἢ καὶ διηγήσεις τινὲς περὶ τῶν μεγάλων τούτων πραγμάτων, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος, χάριν τῶν ὁποίων πάσχουν τσαυτὰ οἱ οἰκτεῖοι αὐτῶν ; Πόσον μεγάλα πατριωτικὰ ἐναύσματα ἠδύναντο νὰ ἐμβάλουν εἰς τὰς ἀπαλὰς ψυχὰς τῶν μικρῶν ἐπικαίροί τινες λόγοι περὶ τούτων ! Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ ἔχουν αὐτοὶ οἱ κ.κ. ἐπὶ πρῶτον ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα οὕτως, ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν ταῦτα πρῶτον ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἐποπτῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ χρησιμοποιουμένων βιβλίων ἐλπίζομεν, πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν καὶ νὰ ἐξελληνίσωμεν κατὰ τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ φρονήματα τοὺς ἀλλογλῶσσους κατοίκους τῶν νέων χωρῶν καὶ νὰ ἀνυψώσωμεν ὅλον τὸ ἔθνος. Περβλ. ὅσα ἐτηλεγράφησε πρὸ τινος ὁ κ. Πρωθυπουργός :

« Ἡ μεγαλυνομένη καὶ πάλιν Ἑλλὰς γνωρίζει ὅτι εἰς τελειότητα δημοτικοῦ σχολείου ἔχει ἐν μεγάλῳ μέτρῳ νὰ στηρίξῃ προοπάθειάν της, ὅπως ἀποβῇ ἀξία παρελθόντος της καὶ ἐπιδεικνυομένης πρὸς αὐτὴν ἐμπιστοσύνης ὑπὸ Συνεδρίου Εἰρήνης ».

Καὶ ἀληθῶς πάντες ὁμολογοῦμεν ὅτι τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους κεῖται εἰς τὰς χεῖρας τῶν διδασκάλων καὶ θὰ εἶναι τοιοῦτον

ὁποῖον θὰ σχηματίσουν αὐτὸ αἱ μέθοδοι καὶ οἱ κόποι αὐτῶν. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀνάγκη νὰ εἶναι ἡ ἐκ τοῦ κέντρου κατεύθυνσις παντάπασι διάφορος τῆς παρούσης.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ μέγιστον καὶ τιμαφέστατον ἀγαθὸν τῆς φυλῆς ἡμῶν, λέγω τὴν οἰκογενειακὴν στοργήν, φαίνεται παραμελούμενον ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Φαντάσθητε ὅτι δύο ὄλους μῆνας μένουν τὰ παιδιὰ αὐτὰ μακρὰν τῶν οἰκείων των, ἀλλ' ὅτι οὐδ' ἅπαξ ἐπεθύμησαν ἢ νὰ γράψουν πρὸς τοὺς γονεῖς των ἢ νὰ λάβουν εἰδήσεις παρ' αὐτῶν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο κατέπληξεν ἐμέ, φρονῶ δὲ ὅτι θὰ καταπλήξῃ ὁμοίως πάντα γνήσιον Ἑλληνα.

Ἦκουσα ὅτι θέλοντες νὰ δικαιολογήσουν τὰς ἐλλείψεις ταύτας τοῦ βιβλίου των προέφερον τὴν παραδοξολογίαν, ὅτι ὅταν τὰ παιδιὰ βλέπουν περιγραφόμενα τὰ δάση καὶ τὰ βουνὰ τοῦ τόπου των, μανθάνουν ν' ἀγαποῦν τὴν πατρίδα των. Ἀλλὰ τότε καὶ οἱ ληστοφυγόδικοι, οἱ ὅποιοι δὲν βλέπουν ἀπλῶς περιγραφὰς αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ζῶσιν ἐν αὐτοῖς, θὰ εἶναι μᾶλλον τοῦ Κόδρου φιλοπάτριδες. Ἀληθῶς πρωτότυπος θεωρία. Ἡμεῖς ἐνομίζομεν ὅτι ἡ ἱστορία, τὰ παραδείγματα ἀνδρῶν γενναίων, ἀγωνισθέντων ἢ καὶ ἀποθανόντων ὑπὲρ μιᾶς μεγάλης Ἑλλάδος ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, ἐν Κρήτῃ, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ πανταχοῦ τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὰ μεγάλα παθήματα καὶ κατορθώματα τῶν προγενεστέρων, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐμβάλλουν εἰς τὰς ἀπαλὰς ψυχὰς τῶν μικρῶν παιδίων τὴν ἀγάπην καὶ ἀναπτύσσουν τὸν σφοδρὸν ἔρωτα πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν ἀπόφασιν νὰ πολεμοῦν καὶ ἀποθνήσκουν ὑπὲρ αὐτῆς.

Οὕτως εἰργάζοντο ἄλλοτε οἱ ἡμέτεροι διδάσκαλοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἀγωνισταὶ καὶ οὕτως ἐνέβαλλον εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν τὸ ἄγριον μῖσος κατὰ τῶν τυράννων καὶ τὸν θεῖον ζῆλον νὰ πολεμήσωμεν ὅπως καὶ οἱ παλαιότεροι. Ἠπίσταντο τὸ τοῦ Πλουτάρχου ὅτι **τὰ ἀπ' ἀρετῆς ἔργα καὶ ζῆλον καὶ προθυμίαν ἀγωγὸν εἰς μίμησιν ἐμποιεῖ τοῖς ἱστορήμασιν.** Ἀλλά, βλέπετε, δὲν ἦσαν ἐκεῖνοι παιδαγωγοὶ τοῦ τελευταίου συρμοῦ. Διὰ τοῦτο τῶρα διδασκόμεθα ὅτι τὰ δάση καὶ τὰ βουνὰ κατεργάζονται τὴν φιλοπατρίαν. Ὅμοιως φαίνεται ὅτι θέλοντες νὰ δικαιολογήσουν τὸν ἀποκλεισμόν παντὸς λόγου περὶ πατρίδος καὶ θρησκείας ἀπὸ τῶν «Ψηλῶν Βουνῶν» ἐπενόησαν ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν θεωρίαν, ὅτι εἰς τὴν Α' τάξιν

ἡ δρᾶσις θὰ περιορισθῇ ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς οἰκογενείας, ἐν τῇ Β' θὰ ἐπιδιωχθῇ τὸ κορύφωμα τῆς ἀτομικῆς αὐθυπαρξίας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀλληλοβοήθειαν καὶ ἀλληλεγγύην μετ' ἄλλων ἀτόμων, εἰς τὴν Γ' ὡς κυρία ἰδέα θὰ χρησιμεύσῃ ἡ προαγωγή τῆς κοινοτικῆς ἀλληλεγγύης ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν τελειοποίησιν τῆς ἀτομικότητος, εἰς τὴν Δ' ὡς κυρία ἰδέα θὰ χρησιμεύσῃ ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος ὡς συνόλου, εἰς τὴν Ε' ἡ ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτοθυσία, εἰς τὴν ΣΤ' ἡ πολιτειακὴ ὁργάνωσις. Ἄλλ' εἶναι ταῦτα ἀληθῆ; Καὶ ἂν ὁ μαθητὴς ἀποφοιτήσῃ ἀπὸ τῆς Δ' τάξεως, τότε δὲν πρέπει νὰ ἤξεύρῃ τι περὶ τῆς πατρίδος; Ἐπειτα ἐγένεν εἰς τὴν Α' τάξιν περὶ τῆς οἰκογενείας ἀρκετὸς λόγος, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται πλέον τίποτε διὰ τὴν Γ' καὶ δι' αὐτὸ ἐδιδάχθησαν οἱ μαθηταὶ τῆς Γ' νὰ μὴ φροντίζουν περὶ τῶν γονέων τῶν, ἀλλὰ μόνον περὶ τῆς κοινότητος αὐτῶν, τοῦ Soviet; Πρόσθετε τούτοις ὅτι οὐδαμοῦ εἰς τὸ σχεδιογράφημα τοῦτο φαίνεται ἡ θρησκεία, φαίνεται ὅτι κατηγορήθη καὶ εἰς τὴν κοινότητα ἡ τὸ Soviet τῶν παιδίων τούτων, ὅπως καὶ εἰς τὰ τῶν συντρόφων ἐν Ρωσίᾳ.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα ἄτοπα περιέχονται ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Οὕτω λ. χ. εὐθὺς εἰς τὰς πρώτας σελίδας βλέπομεν γελοιογραφουμένους δύο βιοπαλαιστάς, γανωτὴν καὶ ἐμβάλωματὴν. Διὰ τί; πάντως ἵνα διδαχθῶσιν οἱ μικροὶ μαθηταὶ νὰ καταφρονῶσι καὶ περιγελῶσι τοὺς μετερχομένους τὰ μικρὰ ἐπαγγέλματα, ἀλλὰ πολλάκις τιμίους καὶ πάντοτε χρησίμους τούτους ἀνθρώπους. Ἐπιτρέπεται τοῦτο; Ἄν σκοπὸς τοῦ σχολείου πρῶτιστα καὶ μάλιστα εἶναι ἡ ἀγωγή καθόλου, ἐπιτυγχάνει τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὅταν κοινωνικαὶ τάξεις ἐπαγγελματιῶν διασύρῳνται καὶ μάλιστα ἄνευ τινὸς αἰτίας ἐν τῷ σχολείῳ;

Ἄλλα εἶναι τοσοῦτον ἄτοπα καὶ εὐεξέλεγκτα, ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι συχνὰ θὰ εὕρισκωνται οἱ διδάσκαλοι εἰς δύσκολον θέσιν ἀπέναντι τῶν μαθητῶν τῶν. Οὕτω λ. χ. ἐν σελ. 33 ἀναγινώσκωμεν: «Ἀπίστευτον μοῦ φαίνεται, λέει ὁ Κωστάκης, πὼς αὐτές οἱ πατάτες ποὺ ἐξεφλούδιζα ἔγιναν φαγητό. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Δημητράκης. Δὲν μπορεῖ νὰ πιστέψῃ πὼς ἔγιναν φαγητό οἱ ντομάτες ποὺ ἔκοβε.» Ἄλλ' ἂν τυχὸν μικρὸς τις μαθητὴς ἤθελε τολμήσει νὰ ἐρωτήσῃ τὸν διδάσκαλον: «Ἀλλά,

κ. διδάσκαλε, δὲν εἶχαν ἰδεῖ καὶ δὲν εἶχαν φάγει ποτέ των αὐτὰ τὰ παιδιὰ εἰς τὸ σπῖτι των πατάτες καὶ ντομάτες ; Διατί τώρα παραξενεύονται ὅτι αἱ πατάτες καὶ αἱ ντομάτες ἔγιναν φαγητό ; » Ἐπειτα πῶς ἤξευραν νὰ τὰς καθαρίζουν καὶ τὰς κόπτουν, ἂν δὲν εἶχαν ποτέ των ἰδεῖ καὶ φάγει ; ποῦ εἶχον ζήσει μέχρι τοῦδε ; » Εἰς τὰς λογικὰς ταύτας ἐρωτήσεις τί θὰ ἀπῆντα ὁ διδάσκαλος, ἀγνοῶ. Ἄλλ' ἐπίσης θὰ ἔμενε, πιστεύω, ἄνανδος καὶ ἂν ἠρωτᾶτο περὶ τῶν εὐθὺς κατωτέρω λεγομένων περὶ τῆς μικρᾶς κοινότητος αὐτῶν ὡς μέλλοντος παραδείγματος εἰς ἄλλας πολλὰς (« τότε ἡ μικρὰ τους κοινότης θὰ γίνῃ παράδειγμα σὲ ἄλλες πολλές »). Διότι ἐρωτᾶται : πῶς θὰ ἡδύνατο νὰ γίνῃ παράδειγμα εἰς ἄλλας καὶ μάλιστα πολλὰς, ἀφοῦ καὶ μετ' ὀλίγον θὰ διελύετο καὶ ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ μακρὰν τῶν ἄλλων ἔξῃ ἡ μικρὰ ὁμάς 25 παιδιῶν ;

Ἄλλη μεγαλυτέρα καὶ προσέτι ἐπικίνδυνος ἀπροσεξία ἀναγινώσκεται ἐν σελ. 165 « σὲ κάποιον δέντρο φουντωτὸ ἐκεῖ εἶχαν κρυφτῇ καὶ γλίτωσαν ἀπὸ τὴν θύελλαν πέντε ἄνθρωποι ». Τοιοῦτοτρόπως διδάσκονται τὰ παιδιὰ ὅτι ἐν καιρῷ θυέλλης δύνανται νὰ σφύζονται καταφεύγοντα ὑποκάτω τῶν δένδρων. Ἐννοεῖται ὅτι ἂν τυχὸν ὁ διδάσκαλος ἐφοίτησεν εἰς τὸ Διδασκαλεῖον καὶ ἔμαθεν ἐκ τῆς φυσικῆς ὅτι τοῦτο εἶναι ἐπικίνδυνον, θὰ προσπαθῇ νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τούτου, ὅτε οἱ μαθηταὶ θὰ σχηματίσουν τὴν γνώμην ὅτι τὸ βιβλίον λέγει ἀνοησίας· ἂν δὲ τοῦναντίον εἶναι ὅπως καὶ τὸ βιβλίον ἀμαθῆς, τὰ παιδιὰ θὰ κινδυνεύσουν ἡμέραν τινὰ νὰ κατακερυνωθῶσι πρὸς δόξαν τῆς νέας ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως.

Σύντομον, ἀλλὰ σαφῶς ἐκπεφρασμένην γνώμην ἡμᾶλλον καταδίκην τοῦ βιβλίου τούτου, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ἀναγνωστικῶν εὐρίσκομεν εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ περιοδικὸν αὐτῶν, εἰς τὸ Δελτίο Ζ' 46, ἐνθα λέγεται ὅτι « τὸ περιεχόμενό τους δὲν εἶνε βέβαιον τόσο εὐκόλο νὰ ἀλλαχθῇ ὅσο ἡ γλῶσσά τους, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε νὰ δοῦμε μαζὺ μετὰ τὴν νέα γλῶσσα τὴν προσπάθειαν τοῦλάχιστον γιὰ ἓνα νέο καλύτερον περιεχόμενο, ὅσο βιαστικὰ καὶ ἂν ἐγγράφησαν τὰ νέα αὐτὰ βιβλία. Δυστυχῶς οὔτε ἡ προσπάθεια αὕτη δὲ φαίνεται κατὰ τὴν οὐσίαν παρουσιάζουν τὶς ἰδίαις σχεδὸν ἐλλείψεις, τὰ ἴδια σοβαρὰ ἐλαττώματα μετὰ τὰ παλιὰ ἀναγνωστικά ».

Κατόπιν τῆς κρίσεως ταύτης τῆς, καθ' ἃ εἵλομεν, ἐν αὐτῷ τῷ περιοδικῷ αὐτῶν δημοσιευθείσης, φρονοῦμεν ὅτι παρέλκει πᾶσα ἄλλη, αὐτὴ ἀρκεῖ.

Οἱ σκοποὶ τῶν διαστρεβλωτῶν τῆς μεταρρυθμίσεως.

Ἄλλ' ἴσως τώρα ἀπορήσῃ ὁ ἀναγνώστης καὶ ἐρωτήσῃ: Ἄλλὰ τί θέλουν λοιπόν; τί ἐπιδιώκουν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ καταδιώκουν οὕτω τὴν γλῶσσαν καὶ, ὡς φαίνεται, τὰ ἄλλα καθεστῶτα ἡμῶν, ἥτοι τὴν θρησκείαν, τὴν πατρίδα, τὸν οἰκογενειακὸν βίον; Τὴν προσηύκουσαν ἀπάντησιν δίδει ὁ δημοσιεύσας ἐν τῷ «Ἐμπρὸς» τῆς 13 Ἰουνίου π. ἔ. τὰ ἀκόλουθα:

«Διότι τέλος πάντων ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρυθμίσις δὲν ἐμφανίζεται ὡς κατὰ ξεκάρφωτο αὐτὴν τὴν στιγμὴν. Ἐμφανίζεται ὡς ὁργανικὸν μέρος ἑνὸς ριζοσπαστικοῦ προγράμματος ἐσωτερικῆς πολιτικῆς, τοῦ ὁποίου ἂν ὄχι σκοπός, ἀλλ' ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα θὰ εἶνε, κατὰ τὴν κρίσιν μας, ἡ χαλάρωσις τοῦ συνόλου τῶν συνεκτικῶν δεσμῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὴν δύναμιν τῆς ἐθνικῆς μας ἀντιστάσεως. Αὐτὸ τὸ πρόγραμμα περιλαμβάνει κοινωνικὴν πολιτικὴν, ὑποθάλλει τὸν ἀγῶνα τῶν τάξεων καὶ ἐπομένως τὴν ἀδυναμίαν τοῦ κοινωνικοῦ ὁργανισμοῦ, ἡ ὁποία Κύριος οἶδε ποίας «ὥραιας» ἐκπλήξεις μᾶς ἐτοιμάζει διὰ τὴν αὔριον. Περιλαμβάνει μεταρρυθμίσεις τῶν περὶ διαξυγίου διατάξεων, ἡ ὁποία τίποτε ἄλλο δὲν εἶνε δυστυχῶς παρὰ δυναμιτιστικὴ ὑπόνομος ἐναντίον τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας, πλῆγμα κατὰ τοῦ πρώτου κυττάρου, τοῦ θεμελίου αὐτοῦ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, διὰ τὴν στερεότητα τοῦ ὁποίου ἕως χθὲς ἐκανχώμεθα. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρυθμίσις, ἡ ὁποία, ἐπαναλαμβάνω, εἶνε μέρος τοῦ ὅλου τοῦ προγράμματος, ἐμπνέεται ἀπὸ τὰς ἰδίας τάσεις. Ἐπιχειρουμένη ἐν ὀνόματι ἐπιστημονικῶν δῆθεν ἰδεῶν τείνει πρακτικῶς, εἰς ἀποκοπὴν παντὸς θρησκευτικοῦ ὀρίζοντος, μὲ τὴν πρόφασιν τῆς λεγομένης ἀνεξαρτήτου σκέψεως καὶ ἀνεξαρτήτου ἠθικῆς, αἱ ὁποῖαι, ὡς γνωστόν, στέκουν εἰς τὸν ἀέρα.»

Ἄν εἰς ταῦτα προστεθῇ ὅτι καὶ βιβλίον ἀπαίσιον, ἅτε ἀνατρεπτικὸν πάντων τῶν ἡμετέρων καθεστώτων, τὸ τοῦ Σκληροῦ «Τὰ σύγχρονα προβλήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ» καὶ

ὁ κ. Γεν. Γραμματεὺς καὶ οἱ κ. κ. ἀνώτεροι ἐλόπται συνέστησαν, ὡς ἤκουσα, εἰς τοὺς κ. κ. ἐκπαιδευτικοὺς συμβούλους ὡς κατάλληλον νὰ φωτίσῃ τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἐκπαιδεύσεως, τότε καὶ ἄκων ἔρχεται τις ταχέως εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πιστεύσῃ ὅσα ἀναγινώσκονται ἐν τῷ «Ἐμπρὸς», καθὼς καὶ ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰσάγονται τοιαῦται διδασκαλίαι εἰς τὰ ἀναγνωστικά, ἵνα προσηλυτισθοῦν οὕτως οἱ μικροὶ μαθηταὶ εἰς τὰς νέας μπολσεβικικὰς θεωρίας, ὅπως ὁ μέγας ἐκείνος Βεζύρης, ὅστις ἀδυνατῶν νὰ πείσῃ τοὺς ἐν ἡλικίᾳ ν' ἀπασθῶσι τὸν ἰσλαμισμόν, παρελάβε τοὺς ἀνηλίκους καὶ ἀπετέλεσε τὰ φοβερὰ τάγματα τῶν γενιτσάρων, τὰς κυριωτέρας δυνάμεις τῆς θρησκείας αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀνάγκη ἀπόλυτος καὶ ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ κοινωνία νὰ λάβῃ τὸ πρᾶγμα σοβαρῶς πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ νὰ σκεφθῇ καὶ ἀποφασίσῃ, ἂν θὰ εἶναι συμφέρον εἰς τὸ Ἕθνος ἡμῶν ὁ τοιοῦτος ἀγὼν καὶ ἡ τοιαύτη ἀνατροφή ἢ μᾶλλον διαστροφή τῆς νέας γενεᾶς.

Τίνων ἔχει ἀνάγκην ἡ παρ' ἡμῖν δημοτικὴ ἐκπαίδευσις.

Οὐδεὶς ἐξ ἐκείνων, ὅσοι ἀσχολοῦνται πολὺ ἢ ὀλίγον περὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἡμῶν πράγματα, εὗρίσκει αὐτὰ κατὰ πάντα ἄρτια καὶ καλῶς ἔχοντα, τούναντίον δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν ὅτι ταῦτα ἔχουν ἀνάγκην πολλῆς καὶ ἐπιμελημένης ἐξετάσεως καὶ διορθώσεως, ἀλλ' οὐχὶ ἀνατροπῆς ἐκ βάθρων. Ὅμοίως δὲ καὶ ἡ ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις διδασκομένη γλῶσσα. Ὅταν δέ τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν πρῶτον ὅτι ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες δὲν ἀνεπτύξαμεν καὶ δὲν διεμορφώσαμεν τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἄλλα ἡμῶν καθεστῶτα, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, ἐκτὸς πάσης παρ' ἄλλων ἐπιδράσεως, ἀλλ' ὅτι ἤλθομεν μετὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα αἰφνης εἰς πολιτικὸν βίον, καὶ ἐπειδὴ ἐδέησε νὰ παραστήσωμεν διὰ γλώσσης γνωστῆς εἰς ὅλον τὸ Ἕθνος τὴν νομοθεσίαν, τὴν διοίκησιν, τὴν ἐπιστήμην κ.λ.π. ἡμῶν, παρελάβομεν τὸν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους γνωστότερον γλωσσικὸν τύπον, ἥτοι τὴν πρότερον ἐσηματισμένην κατὰ τὸ πλεῖστον καθαρεύουσαν ταύτην, τότε βλέπει πῶς καὶ διατὶ συνεδέθη στενώτατα ὁ γλωσσικὸς οὗτος τύπος μετὰ τοῦ νεωτέρου πολιτικοῦ καὶ κοι-

νωνικοῦ βίου ἡμῶν, ἦτοι μετὰ τῶν ἐφημερίδων, τῆς διοικήσεως, τῶν δικαστηρίων. τῆς ἐπιστολογραφίας, τῆς ἐπιστήμης κ.λ.π., ὅπως ὁ τῶν προϋπαρχόντων δημοτικῶν ἁσμάτων γλωσσικός τύπος μετὰ τῆς ποιήσεως ἡμῶν. Τότε νοεῖ ἐπίσης πῶς καὶ διατί συμβαίνει σήμερον, ὥστε ὅσον ἡ καθαρεύουσα ἀπαρέσκει εἰς τὴν ποίησιν, ἄλλο τόσον ἢ μᾶλλον ἀκόμη περισσότερον ἐπαρέσκει ἢ τῶν δημοτικῶν ἁσμάτων εἰς τὸν πεζὸν λόγον. Ἀλλὰ μήπως τὸ πάλαι δὲν συνέβαινε τὸ αὐτό; μήπως καὶ τότε ἡ ποίησις δὲν ἐξεφέρετο καθόλου εἰπεῖν ἐν τῇ Ἰωνικῇ, τῇ Δωρικῇ καὶ Αἰολικῇ, ὁ δὲ πεζὸς λόγος ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ; Ταῦτα εἶναι γεγονότα, πράγματα, πρὸς τὰ ὁποῖα ὀφείλομεν νὰ συμμορφωθῶμεν, διότι λόγοι ἰσχυρότατοι ἱστορικοὶ καὶ κοινωνικοὶ ἐπέβαλον εἰς ἡμᾶς αὐτὰ καὶ κατὰ τι παλαιὸν λόγιον «τοῖς πράγμασιν οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών.» πᾶσα δὲ πρὸς ταῦτα βία εἶναι ματαία, ὅπως διδάσκει ἡ ἱστορία τῶν γραμμάτων παρ' ἡμῖν, ὅτι δηλ., ἂν καὶ ἀπὸ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἤρχισεν ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς καθαρευούσης καὶ ὑπὲρ τῆς ἀκράτου δημοτικῆς, τὸ ἔθνος ἐχώρησε τὴν ὑπὸ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ δεικνυομένην ὁδόν, καὶ ἐξέφρασε μὲν τὸν πολιτισμὸν αὐτοῦ διὰ τῆς μεικτῆς καθαρευούσης, ἀπέφυγε δὲ τὴν δημοτικὴν, ἣτις ἀληθῶς ἀπέβη καθόλου εἰπεῖν ἀχρηστος εἰς τὸν πολιτικὸν βίον αὐτοῦ.

Δεύτερον ὅτι, ὅπως παρητήρησεν ἤδη ὁ μακαρίτης Δέλιος, ἡμεῖς στερούμεθα διδακτηρίων, στερούμεθα διδασκάλων, στερούμεθα διδασκαλείων καταλλήλως ὀργανωμένων (ὅταν ὁ κ. Γεν. Γραμματεὺς λέγῃ ἐν τῇ «Πατρίδι» ὅτι ἐξ ἐπτά διδασκαλείων ἀπελύθησαν μόνον 60 διδάσκαλοι, ὅσους ἄλλοτε ἀπέλυνεν ἐν μόνον διδασκαλείῳ, τότε συνομολογεῖ ὅτι μέγα τι κακὸν ἐν τῇ λειτουργίᾳ τούτων ὑπάρχει), δὲν ἔχομεν συλλογὰς φυσικῆς ἱστορίας, ὄργανα χημείας, γεωγραφικούς καὶ ἱστορικούς πίνακας, ἵνα δύνανται οἱ μικροὶ νὰ πλουτίζουσιν τὸ πνεῦμα αὐτῶν οὐ μόνον διὰ λέξεων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πραγμάτων, τῶν διὰ λέξεων σημαινομένων. Τὸ πρῶτον ἄρα καὶ κύριον καθήκον ἡμῶν ἔπρεπε νὰ εἶναι νὰ ἐξετάσωμεν καὶ ἐξεύρωμεν κατὰ τίνα τρόπον ὥς τάχιστα καὶ πόρους χρηματικούς θὰ ἐξεύρωμεν καὶ διδακτήρια θὰ οἰκοδομήσωμεν καὶ διδασκαλεῖα θὰ ὀργανώσωμεν καὶ διδασκάλους θὰ μορφώσωμεν καὶ συλλογὰς καὶ πίνακας θὰ προμηθευθῶμεν κλπ.

Πρὸς τοῦτο ἔδει νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι εἰς πάντα τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὰ ὁποῖα ὁδηγεῖ οὐ μόνον ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ τὸ αἶσθημα, εἴτε εἰς τὴν χοῇσιν μουσικοῦ ὀργάνου εἴτε εἰς τὴν τῆς γλώσσης, ἀπαιτεῖται καὶ ἄσκησις καὶ ἄσκησις μακρά, ἵνα ἡ μνήμη καὶ ἡ διάνοια διὰ τῆς συχνῆς ἀσκήσεως ἐνισχυθῶσιν, ὅτι δὲ παρ' ἡμῖν οὔτε εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, οὔτε εἰς τὰ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἀσχοῦνται προσηκόντως οἱ μαθηταί, ἵνα μεταχειρίζωνται τὴν γλῶσσαν ἡμῶν· ὅτι ἄρα ἡ περὶ τὴν χοῇσιν τῆς γλώσσης ἀδυναμία τῶν μαθητῶν αἰτίας ἔχει ἄλλας τε πολλάς, ὁποῖαι αἱ μνημονευθεῖσαι ἐλλείψεις, καὶ ἡ ἐλλιπεστάτη ἄσκησις, ἥκιστα δὲ πάντων ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη γλῶσσα. Ἄλλ' οἱ κ. κ. ἀνώτεροι ἐπόπται, ἐπειδὴ ὁ ἕτερος τούτων οὐδέποτε οὐδ' ἐπὶ μίαν ὥραν ἐδίδαξεν οὐδὲ ἔχει τὰ νόμιμα προσόντα νὰ διδάξῃ ἐν οὐδενὶ σχολείῳ (τοῦτο ὅμως δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ γίνῃ ἀνώτερος ἐπόπτης καὶ νὰ ἐποπτεύῃ καὶ συμφώνως πρὸς τὸν νόμον καθοδηγῇ τοὺς διδάσκοντας καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ προσωπικὸν τῶν Διδασκαλείων, ἥτοι αὐτοὺς τοὺς διευθυντὰς αὐτῶν), ὁ δὲ ἄλλος ἐδίδαξε μόνον ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον καὶ τοῦτον ἐν ἰδιωτικῷ σχολείῳ, οὐδεμίαν ἔχουν τούτων αἰσθησιν, ὡς φαίνεται. Διὰ τοῦτο δὲ πάντα ταῦτα, διδακτήρια, διδασκαλεῖα, διδασκάλους, συλλογὰς, πίνακας, ἀσκήσεις κτλ. ἔθηκαν εἰς δευτέραν καὶ τρίτην μοῖραν, πᾶσαν δὲ τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἔστρεψαν εἰς τὸ πῶς θὰ ἐπιβάλουν τὴν δημοτικὴν τῶν γλῶσσαν. Τὸ Πανεπιστήμιον ὅχι τὸ Πανεπιστήμιον!

Τρομοκρατία ἐκ μέρους τῶν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ.

Καὶ οὐ μόνον αὐτοὶ δὲν ἐσκέφθησαν περὶ τῶν ἀληθινῶν ἀναγκῶν τούτων, ἀλλ' οὐδὲ εἰς ἄλλους θέλουν νὰ ἐπιτρέψουν νὰ φροντίσουν, νὰ σκεφθοῦν καὶ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ πληρωθῶσιν αἱ ἀνάγκαι αὗται. Διὰ τοῦτο δὲ καί, ἐνῶ πρότερον ἐκήρυττον ὅτι θέλουν νὰ συζητήσουν, ὅτε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπεχειρήθη νὰ ἰδρυθῇ ὑπὸ λογίων ἀνδρῶν ἐν Ἀθήναις Σύλλογος, ἵνα μελετήσῃ ἐν ἡσυχίᾳ ἐκπαιδευτικὰ τινα ζητήματα, καὶ ὑποβάλλῃ ἐν καιρῷ τὰς σκέψεις αὐτοῦ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἐδήλωσαν δὲ οἱ ἰδρυταὶ τοῦ Συλλόγου τούτου, ὅτι καὶ ὅσοι τυχὸν διαφωνοῦν εἴτε περὶ

λεπτομερειῶν τινων, εἴτε περὶ τῶν καθόλου, θὰ εἶναι ἀσμένως δεκτοί, ἵνα συζητήσουν καὶ εὗρουν τὰ χρήσιμα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, τότε συνέβη τὸ παράδοξον ὅτι, ἂν καὶ οὔτε ἡ συνάθροισις τῶν ιδρυτῶν τοῦ Συλλόγου, οὔτε ἄλλο τι αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἢ διεφημίσθη, οἱ κ.κ. ἐπόπται ἐταράχθησαν σφόδρα, ὥσεί κατεπατοῦντο τὰ οἰκόπεδα αὐτῶν. Ἐντεῦθεν ἤγειραν μέγαν θόρυβον εἰς τὸν ἡμερήσιον Τύπον καὶ ἅμα κατήγγελλον τοὺς ιδρυτὰς τοῦ νέου Συλλόγου (ἐνίων τῶν ὁποίων καὶ τὰ ὀνόματα ἄτε μὴ δημοσιευθέντα, ἡγνόουν, διὸ καὶ ἄλλους ἀντ' ἄλλων ἀνέγραφον), κατήγγελλον, λέγω, αὐτοὺς ἐπὶ ἀκαίρῳ διαταράξει τῆς κοινωνίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως, καίτοι αὐτοὶ καὶ οὐδεὶς ἄλλος διετάραττον· ἔπειτα ἠπεύλουν αὐτοὺς πρὸς τρομοκράτησιν ὅτι ὑπάλλληλοι ὄντες μετέχουν τοιοῦτου Συλλόγου, ἐνῶ καὶ αὐτοὶ ὑπάλλληλοι, καὶ μάλιστα ἐν τῷ κέντρῳ, καὶ Σύλλογον ἀπαρτίζουν καὶ Περιδικὸν δημοσιεύουν. Τελευταῖον δὲ ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Δελμούζος ἐν Δελτ. Ζ' 227 τὰ κοινὰ τάδε :

«Ὁ καιρὸς τῆς ὀχλοκρατίας πέρασε πιά, ὅπως τὸ ἔδειξε ἡ στάσις τῆς πολιτείας στὸ τελευταῖο πραξικόπημα τοῦ κ. Χ. καὶ λοιπῶν. Τῇ στάσει αὐτῇ ζήτησαν μερικοὶ νὰ τῇ χαρακτηρίσουν ὡς ἀνελεύθερη, γιατί ἐμποδίζει τάχα τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως. Ἄν ἦταν ἀλήθεια ἔτσι, μόνο ραγιαῖς θὰ μπορούσε νὰ ἐπιδοκιμάσῃ τέτοια μέτρα. Εἶνε ὅμως ἐλευθερία σκέψεως ἢ ἐλευθερία σὲ κάθε εἶδος συκοφαντία, ἢ ἀσυνδοσία στὴν ἐκμετάλλευσιν κάθε ἱεροῦ καὶ ὁσίου, ἢ ἐλευθερία στὴ δημιουργία ὀχλοκρατίας καὶ ἄλλα παρόμοια: Καὶ «πρὶν ἀκόμη γίνῃ τὸ πραξικόπημα στὴ μητροπολιτικὴ αἴθουσα». (Ἐκπαίδ. Ἑρυν. 15 Σεπτεμβρίου σ. 13).

Βλέπετε, θυμῶνει ὁ κ. Δελμούζος. Ἀλλ' ἦτο κατ' ἀλήθειαν ὀχλοκρατία καὶ πραξικόπημα ἢ συνάθροισις ὀλίγων δεκάδων ἀνδρῶν, οἷον τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου, τοῦ κ. Νομάρχου, βουλευτῶν, καθηγητῶν κλπ., ἵνα ἀπλῶς σκεφθῶσι περὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν παρ' ἡμῖν πραγμάτων; Καὶ τί ἄρᾳ γε ἐμέλλον νὰ πραξικοπήσουν ἐκεῖ συνελθόντες οἱ ἄνδρες οὗτοι; Καὶ ἡ πρᾶξις αὐτῶν αὕτη ἦτο ἀληθῶς «κάθε εἶδος συκοφαντία, ἀσυνδοσία στὴν ἐκμετάλλευσιν κάθε ἱεροῦ καὶ ὁσίου, δημιουργία ὀχλοκρατίας καὶ ἄλλων παρομοίων», ἥτοι ἐσχόπουν νὰ συκοφαντοῦν, νὰ ἐκμεταλλεύωνται πᾶν ἱερὸν καὶ ὅσιον καὶ ὀχλο-

κρατικῶς νὰ ἐνεργοῦν οἱ τότε συνελθόντες καὶ διὰ τὰ δεινὰ κακουργήματα ταῦτα δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρξη ἐλευθερία; Καὶ ἡ στάσις, τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἀπέναντι τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου τούτου, ὅχι ἡ Κυβέρνησις τῶν φιλελευθέρων, ἀλλ' οἱ κ. κ. ἐπόπτει μετὰ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως καὶ τῶν δημοσιογράφων φίλων αὐτῶν ἦτο ἀνταξία φιλελευθέρας Κυβερνήσεως, ἐλευθέρας συνταγματικῆς πολιτείας; Καὶ ἂν μόνον ραγιαδες θὰ ἐπεδοκίμαζαν τὰ τοιαῦτα μέτρα, πῶς πρέπει νὰ ὀνομασθῶσιν οἱ διενεργήσαντες αὐτά; Καὶ ὅμως αὐτοὶ οὗτοι προτοῦ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν, ἐκόπτοντο ὑπὲρ τῆς πλήρους ἐλευθερίας ἐν τοῖς ἐκπαιδευτικοῖς. «Ἄν εἶχαμε, διετείνοντο, τὴν παιδείαν ἐλεύθερον... ἀλλὰ δι' αὐτὸ παραμείναμε στὴ μεσαιωνικὴ Ἐκπαίδευσιν...» Ἴδου ὅμως τώρα πῶς ἀντιφάσκοντες νοοῦν τὴν ἐλευθερίαν καὶ πῶς δι' αὐτῆς ὁδηγοῦν τὸ Ἔθνος «πρὸς ἐκπαιδευτικὴ ἀναγέννηση».

Ἦδη πρὸ πολλοῦ παρατηρήθη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ὅτι ἐν τεταραγμέναις κοινωνίαις πολλάκις αἱ λέξεις ἀποβάλλουσι τὴν σημασίαν αὐτῶν καὶ δηλοῦν ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον τοῦ πρότερον σημαινομένου. Τοῦτο φαίνεται ὅτι συνέβη καὶ παρ' ἡμῖν ἐπ' ἐσχάτων. Διότι ἄλλως δὲν νοοῦνται τὰ παράδοξα ταῦτα. Τὸ λυπηρὸν μόνον εἶναι ὅτι ταῦτα συμβαίνουν ἐν αὐτῷ τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας.

Τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν εἰς τὸν κόσμον αἱ ὑστερικαὶ αὐταὶ κραυγαί, εὗρίσκει τις ἐκπεφρασμένην καὶ ἐν ταῖς «Ἀθήναις» τῆς 7 Ἰουλίου, π. ἔ. ἔνθα λέγεται :

«Συνέρχονται οἱ βενιζελικώτεροι τῶν βενιζελικῶν εἰς τὸ Μητροπολιτικὸν γραφεῖον, διὰ νὰ συσχεφθοῦν περὶ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ ζητήματος. Ἡ ἐμφῶδός ἐμφανίζεται :

— Ζητεῖτε, προδότη, νὰ φέρετε ἀνωμαλίας ἐσωτερικῶς. Ἄ, ὅχι. Δὲν θὰ σᾶς τὸ ἐπιτρέψωμεν».

Καὶ πράγματι διεδόθη τότε ὑπὸ τῶν ἐφημεριδῶν τῶν ἐμπνεομένων ὑπὸ τῶν κ. κ. ἀνωτέρων ἐποπτῶν καὶ τοῦ Γεν. Γραμματέως, ὅτι καὶ πρὸς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην καὶ πρὸς τὸν κ. Νομάρχην θὰ ἐστέλλοντο ἔγγραφα, ἐπιτιμήσεις καὶ δὲν ἠξεύρω τί ἄλλο, περὶ ἐμοῦ δὲ ἀνέγνωσα ἐν ἐφημεριδί τοῦ Καίρου, ὅτι ἐκλήθην εἰς ἀπολογίαν...! Πάντα κατ'ἀλλήλα νὰ καταπλήξουν τοὺς πολλοὺς καὶ ἀναγκάσουν εἰς σιωπὴν, ὅπερ καὶ ἐπέτυχον ἀληθῶς. Οὕτω πολλοὶ τῶν πρότερον προ-

θυμοτάτων εἰς συνεργασίαν καὶ ἐξέτασιν καθόλου τῶν ἐκπαι-
 δευτικῶν μας πραγμάτων ἔλεγον πρὸς ἐμὲ κατόπιν τῶν ἀπει-
 λῶν τούτων : «Βλέπετε τί κακὸν γίνεται ; Ἀησμονεῖτε ὅτι
 λειτουργεῖ στρατιωτικὸς νόμος : Ἄς περιμένωμεν ὀλίγον εὐθε-
 τωτέρους καιροὺς.»

Ὅμοια τοῖς τοῦ κ. Δελμούζου διέπραξε καὶ ὁ κ. Μανώλης
 Τριανταφυλλίδης. Οὗτος δὲν ἠσχύνθη αὐτὸς μὲν ν' ἀναλάβῃ
 πρόσωπον Κικέρωνος, ἦτοι ὑπάτου τῆς πολιτείας ἄρχοντος,
 ἐμὲ δὲ νὰ παραστήσῃ ὡς τὸν Κατιλίαν, τὸν ἐξωλέστατον καὶ
 κακοῦργον ἐκείνον συνωμότην κατὰ τῆς πατρίδος του. Διὰ
 τοῦτο ἀπαντῶν δῆθεν εἰς ὅσα κατήγγεila αὐτοῦς, ἔθηκεν ἐπὶ
 κεφαλῇ τῆς ἀπαντήσεως αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ Κατιλίαν
 ἀγορεύσεως τοῦ Κικέρωνος, τὸ Quo usque tandem—ἕως πότε
 τέλος (θὰ καταχρᾶσαι, Κατιλίαν, τὴν ὑπομονήν μας ;)

Εἶναι, φαίνεται, τοσαῦτα αἱ ὑπηρεσίαι αὐτῶν εἰς τὴν παι-
 δεῖαν καὶ τὴν πατρίδα, καὶ τοσαῦτα τὰ ἐπιστημονικὰ αὐτῶν
 ἐπιτεύγματα καὶ κατορθώματα, ὥστε αὐτοὶ μὲν κατεστάθησαν
 κύριοι καὶ κατακτηταί, ἡμεῖς δὲ οὐδὲν ἄλλο ὀφείλομεν νὰ
 κάμωμεν ἢ νὰ σιγῶμεν καὶ ὑπακούωμεν, ἄλλως . . .

Τὴν τυραννικὴν καὶ ἐπαίσχυντον διαγωγὴν ταύτην τῶν
 κυρίων ἐποπτῶν κατανοεῖ τις καὶ ὅταν λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅσα
 κάλλιστα ἐξέφρασεν ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐν τῷ
 «Ἐλευθέρῳ Τύπῳ» τῆς 9ης Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. εἰπὼν διαρρή-
 δην ὅτι : «**Ἐν τούτοις διακηρύττω ἀμέσως ὅτι ὁ δικηγό-
 ρος ὡς πολίτης ἐλεύθερος ὄχι μόνον δικαιούται ἀλλὰ καὶ
 ὑποχρεούται, ἂν θέλετε, ν' ἀναμειγνύεται εἰς τὰ τῆς πο-
 λιτείας, καὶ νὰ ἐκδηλοῖ τὰς γνώμας του μεγαλοφώνως,
 ὀδηγῶν τοὺς ἀδαστέρους κατὰ τίνα τρόπον ὀφείλουσι νὰ
 ὑπερασπίζωσιν, εἰς δημοκρατικὰ μάλιστα πολιτεύματα,
 οἱ πολῖται τὰ δικαιώματα αὐτῶν. . . Οἱ δικηγορικοὶ σύλ-
 λογοὶ δικαιούνται κατὰ τὸν νόμον «νὰ υποβάλωσι προ-
 τάσεις καὶ γνώμας ἀφορώσας τὴν βελτίωσιν τῆς νομοθε-
 σίας καὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς».** Εἰς τοὺς δικηγορικοὺς
 συλλόγους ἀκόμη ἀνήκει καὶ «**ἡ μέριμνα περὶ τῶν κοι-
 νῶν συμφερόντων τῶν δικηγόρων**».

Βλέπετε ; ὁ μὲν κ. Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης διακηρύττει
 ὅτι οἱ ἐλεύθεροὶ πολῖται καὶ οἱ σύλλογοι αὐτῶν ὑποχρεοῦνται
 κατὰ τὸν νόμον νὰ ἐκδηλοῦν τὰς γνώμας των καὶ μάλιστα μεγα-

λοφώνως· ὁ δὲ κ. Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας· καὶ οἱ κ. κ. ἀνώτεροι ἐπόπται κρίνουν πραξικόπημα, ὀγκοκρατίαν κλπ. καὶ αὐτὴν τὴν σύσκεψιν περὶ τούτων. Ἴδου πῶς ἐρχόμεθα πρὸς τὴν ἐκπαιδευτικὴ ἀναγέννηση!

*Τίνα πράγματα κινδυνεύουν καὶ τίνα
τὰ καθήκοντα ἡμῶν.*

Ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν πολλοὶ καλοὶ κάγαθοι ἄνδρες, οἵτινες ἀποβλέποντες μόνον εἰς τῆς γλώσσης τὸν ἐκχυδαῖσμον φρονοῦσιν ὅτι, ἐπειδὴ σήμερον πλέον ἐπεκράτησεν οὐ μόνον εἰς τὰς ἐπισήμους τοῦ Κράτους σχέσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας, εἰς τὴν ἐπιστολογραφίαν, εἰς τὰς κατ' ἰδίαν συνομιλίας καὶ πανταχοῦ ὁ μεικτός, ὁ ἀπλοῦς καθαρεύων γλωσσικὸς τύπος, πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι αὐταὶ τῶν μαλλιαρῶν οὐδὲν θὰ ἔχουν ἀποτέλεσμα. Τοῦτο θὰ ἦτο ἀληθές, ἂν ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ τοῦ γλωσσικοῦ λεγομένου ζητήματος καὶ τούτου ἀπλῶς ἀκαδημαϊκῶς καὶ δὴ μακρὰν τῶν σχολείων συζητουμένου. Ἀλλ' ὥς οἱ ἀναγνώσται θὰ ἔχουν ἤδη παρατηρήσει, τὸ ζήτημα τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς καὶ ὅλην τὴν κοινωνίαν καὶ ἐν τῇ Βασιλείᾳ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ δὲν εἶναι κατ' ἀλήθειαν γλωσσικόν, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἐκπαιδευτικόν. Πρόκειται δηλ. νὰ κριθῇ ὅν ἡ μέλλουσα γενεὰ θὰ διδαχθῇ καὶ θὰ διαπαισθῇ τοιαύτη, ὥστε νὰ παραλάβῃ καὶ νὰ ἐξακολουθῇ νὰ καλλιεργῇ καὶ διατηρῇ τὰ ἴδια ἰδανικὰ μὲ τὴν παρούσαν, ἢ ἂν ἄλλα τοιαῦτα ὅποια ἀνωτέρω ἀναφέρει ὁ γράφων εἰς τὸ «Ἐμπρὸς» καὶ τὰ ὅποια εἶδαμεν εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν «Ψηλῶν Βουνῶν».

Διότι, ἂν πραγματοποιηθῇ ἡ ἐπιθυμία καὶ τὰ σχέδια τοῦ κ. Γεν. Γραμματέως καὶ ἡ νέα γενεὰ «σιχαθῇ» τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι κατατεθειμένοι πάντες σχεδὸν οἱ περὶ πατρίδος, θρησκείας, πολιτείας, ἐπιστήμης κλπ. πνευματικοὶ θησαυροὶ τῶν δύο προηγουμένων αἰώνων (ἔργα Κοραῆ, Θεοτόκη, Καποδιστρίου, Παπαροηγοπούλου, Σ. Τρικούπη, Μανροχορδάτου κλπ.), τότε ἀναγκαιῶς θὰ διακοπῇ ἡ παράδοσις, τὸ νῆμα τὸ συνδέον τὴν ἐρχομένην γενεάν πρὸς ἡμᾶς καὶ τοὺς μικρὸν προγενεστέρους, καὶ ἡ νέα γενεά, ἥτοι οἱ Ἕλληνες τῆς αὔριον θὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν, καθ' ὅσον οὐχὶ μόνον ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἀλλὰ καὶ τὰ

Κυριακοδρομία τοῦ Θεοτόκη καὶ αἱ Θρησκευτικαὶ Μελέται τοῦ Μαυροκορδάτου, ἡ ἱστορία τοῦ Παππαρηγοπούλου κλπ. θὰ εἶναι ἀπρόσιτα καὶ ξένα αὐτοῖς. Ὅτι ἐκεῖ βαίνει, καὶ μάλιστα γοργῶ βήματι, ὅτι αὐτὸ ἐπιδιώκει ἡ διαστραφεῖσα ἐκπαιδευτικὴ μεταρρυθμῖσις, τοῦτο ὠμολόγησε καὶ μάλιστα καυχώμενος, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ὁ κ. Γεν. Γραμματεὺς, εἰπὼν ὅτι ταχέως θὰ «σιχαθοῦν» τὴν καθαρεύουσαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ταῦτα γεγραμμένα καὶ ὅτι τὰ ἐννέα δέκατα τῶν διδασκάλων καὶ δὴ καὶ τῶν διδασκομένων μαθητῶν, ἔχουν ἤδη προσηλυτισθῇ, ἐνῶ προτοῦ ἔλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν μόλις τὸ ἐν δέκατον ἐφρόνῃ τὰ τῆς δημοτικῆς, δηλ. ἡσπάζοντο τὰς νέας ἰδέας περὶ γλώσσης, θρησκείας πατρίδος, οἰκογενείας κλπ. τοῦ κ. Γεν. Γραμματέως. Λοιπὸν περὶ τούτου, περὶ τῆς παιδείας καὶ μορφώσεως τῆς νέας γενεᾶς, ἥτοι περὶ αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, οὐχὶ ἀπλῶς περὶ τῆς γραφομένης γλώσσης πρόκειται, καὶ περὶ τούτου καλεῖται καὶ ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Κοινωνία νὰ κρίνῃ καὶ ἀποφασίσῃ. Ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἡ Σμύρνη ἔκριναν καὶ ἀπεφάσισαν ἤδη, τῶρα εἶναι ἡ σειρά ἡμῶν.

Ἡ παροῦσα γενεά, ἡ γαλουχηθεῖσα μὲ τὰ μέχρι σήμερον τιμώμενα ἰδανικά, ἐνίκησε τὰς μάχας τοῦ Σαρανταπόρου, τῶν Γιαννιτσῶν, τοῦ Μπιζανίου, τοῦ Λαχανᾶ, τῆς Κρέσνας, τὰς ναυμαχίας παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ μετέφερε τὰ ὄρια τῆς ἐλευθέρου πατρίδος μέχρι τῶν Ἀκροκεραυνίων καὶ τοῦ Νέστου, καὶ πάλιν νικήσασα ἐν Σκρᾷ, Δοϊράνῃ, καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἀσίας ἡλευθέρωσεν ἄλλους ἀδελφούς Ἕλληνας. Δὲν θὰ ἦτο ἄρα ἡ παιδεία αὐτῆς τοιαύτη ὁποία παρίσταται ὑπὸ τοῦ Ὁμίλου. Θὰ διαπράξῃ παρόμοια ἢ καὶ μεγαλύτερα ἢ νέα γενεά, ἂν τὰ ἰδανικά ἡμῶν ταῦτα ἀποβάλλῃ ὡς προλήψεις καὶ ἀνατραφῇ καὶ παιδευθῇ ἄνευ αὐτῶν;

Ἐν τέλει νομίζω ὅτι πρέπει νὰ προσθέσω τάδε : Ὁ παγκόσμιος πόλεμος σὺν ἄλλοις πολλοῖς κακοῖς ἀνέπνυε σφόδρα καὶ τὸ ἀγεννέστερον αἶσθημα τῆς χρησιμοθηρίας. Μόνον τὸ ὑλικὸν ὄφελος, τὸ ὑλικῶς χρήσιμον, κρίνεται σήμερον κάλὸν καὶ τοῦτο ὀφείλει πανταχοῦ νὰ ἐπιζητῇται. Ἐκ τούτου προκύπτει, προέκυψεν ἤδη πολλαχοῦ τῆς Ἑσπερίας, πόλεμος ἄγριος κατὰ τῶν κλασσικῶν γραμμάτων. Καὶ ἐρωτᾶται : τί θὰ κάμωμεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ; ἢ μᾶλλον τί ὀφείλομεν νὰ

κάμωμεν; θὰ εἴπωμεν, ὅποις ἐκεῖνος ὁ βοὴν ἀγαθὸς Διομήδης τὸ «μαχησόμεθα... σὺν γὰρ Θεῷ εἰλήλουθμεν», ἤτοι ἔχοντες συναίσθησιν τῆς καταγωγῆς μας καὶ τῶν ὑποχρεώσεων ἡμῶν εἰς αὐτήν, θὰ ἀντιταχθῶμεν κατὰ τῆς ἀπαισίας ταύτης λαίλαπος, ἡ ὁποία τείνει εἰς τὸ νὰ ἐκχυδαῖσῃ τὰ ἡψηλότερα ἰδανικὰ μὲ τὰ ὁποία ἐτράφησαν καὶ ἐξεπολιτίσθησαν τόσαι γενεαὶ μέχρι τοῦδε καὶ δυνάμει τῶν ὁποίων καλεῖται ἐκ νέου εἰς νέαν ζωὴν καὶ νέαν εὐκλειαν ἡ Ἑλλάς, ἣ θὰ ἀφεθῶμεν νὰ συμπαρασυρθῶμεν εἰς τὴν δίνην τοῦ ἐπερχομένου ρεύματος, καὶ οὕτως ἀποβαλόντες τὰς ἱερὰς ἀγκύρας, ἐφ' ὧν ἐσώθημεν ἕως σήμερον, λέγω τὰς ιδέας τῆς πατρίδος, τῆς θρησκείας, τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ παρελθόντος ἡμῶν, μεθ' οὗ συνάπτεται καὶ ἡ ἐπίσημος γλῶσσα, θὰ ναυαγίσωμεν ἐν τῷ λιμένι καὶ θὰ καταντήσωμεν ἄθλιοι Λεβαντίνοι; Ὅτι τὸ πρᾶγμα διαφέρει ἡμῖν μέγιστον, νοοῦμεν πάντες.

Τὸ πρόγραμμα.

Υ. Γ. Φίλος τις ἀναγινώσκων τὰ ἐπ' ἐσχάτων ἐν τῷ **Ἐμπρὸς** δημοσιευόμενα ἄρθρα μου ἔκρινε καλὸν νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχήν μου ἐπὶ **πρακτικὸν** τῆς συντακτικῆς τῶν **Ἀναγνωστικῶν** ἐπιτροπείας δημοσιευθὲν ἐν τῇ Ἑκπαίδ. Ἐπιθεωρήσει (ἔτ. 1919 σ. 300—3), τὸ ὁποῖον ἐξελάμβανεν ὡς πρόγραμμα. Ἐγὼ εἶχον γνῶσιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας οὔτε τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου πρᾶξιν ἢ δημοσίευμα ἔβλεπον ἐν αὐτῷ ἀλλ' ἀπλῶς μιᾷς ἐπιτροπῆς, οὔτε εἶδον αὐτὸ δημοσιευμένον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ἐν τῷ ἐπισήμῳ ὀργάνῳ αὐτοῦ, τῷ Δελτίῳ, οὔτε περὶ τοῦ τίνα μαθήματα πρέπει νὰ διδάσκωνται ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολεῖσις οὔτε πόσας ὥρας ἕκαστον οὔτε ἄλλο τι σχετικὸν πρὸς τὴν διδασκαλίαν παρετήρουν ἐν αὐτῷ, δὲν ἡδυνάμην νὰ τὸ ἐκλάβω ὡς πρόγραμμα, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς σχέδιόν τι, ὅπερ συνέταξαν οἱ συντάκται τῶν ἀναγνωστικῶν καθ' ὃ ἔδει νὰ ἐργασθῶσιν. (Περὶ τῆς γλωσσικῆς μορφῆς αὐτῶν οὔτε πρότερον οὔτε μετέπειτα ἐγένετο σχέδιον ἢ ἀπόφασίς τις).

Εἶναι δ' ἄξιον ἰδιαιτέρας σημειώσεως ὅτι τὰ λεγόμενα ἐν τῷ Πρακτικῷ τούτῳ δὲν ἔτυχον ἐφαρμογῆς κατὰ τὴν συγγραφὴν τῶν **Ψηλῶν Βουνῶν**, ὥστε φαίνεται ὅτι συνετάχθη

ἀπλῶς καὶ μόνον, ἵνα φαίνωνται ὅτι ὡς φροντίζουν καὶ περὶ τῆς
θρησκευτικῆς καὶ τῆς ἄλλης ἀγωγῆς ἤτοι, ὡς κοινῶς λέγεται, γιὰ
τὰ μάτια τοῦ κόσμου! Τὰ ἀληθῆ φρονήματα αὐτῶν καταφαί-
νονται ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ λόγῳ τοῦ κ. Δελμούζου, δι'
οὗ ἐχωρήσαμεν κατ' εὐθείαν **πρὸς τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἀνα-
γέννηση**, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν, ἥτοι ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν
συντασσομένοις βιβλίοις. Προγράμματα, ὅποια ἐν τῷ λόγῳ
τοῦ προεκήρυττεν ὁ κ. Δελμούζος, ὡς μέλλοντα νὰ δίδουν «**τὴν
οὐσίαν στὸ πλαίσιο αὐτὸ** (τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως)
δὲν ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῶν κ.κ. ἀνωτέρων ἐποπτῶν, καίτοι ἀπὸ
τριετίας κατέχουν τὴν ἐξουσίαν, πρὸ δέκα δὲ ὅλων ἐτῶν ἔγρα-
φον ὅτι τὰ πάντα ἔχουν ἔτοιμα! Sic transit gloria mundi!

Τιμᾶται Δραχ. 1,10.